

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDOGOGICKÁ FAKULTA

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

RIGORÓZNÍ PRÁCE

ČESKÝ POLITIK ING. JAN DOSTÁLEK

BIOGRAFIE

Autor RP: Mgr. Jan TILSCH

Vedoucí RP: PhDr. Lubor VÁCLAVŮ

2006

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Praha

31. května 2006

.....

Chtěl bych moc a moc poděkovat všem těm okolo mě, kteří se mnou měli „božskou“ výdrž a i v mé rigorózní práci mě plně podporovali. Děkuji svým rodičům i prarodičům, že mi umožnili studovat na vysoké škole.

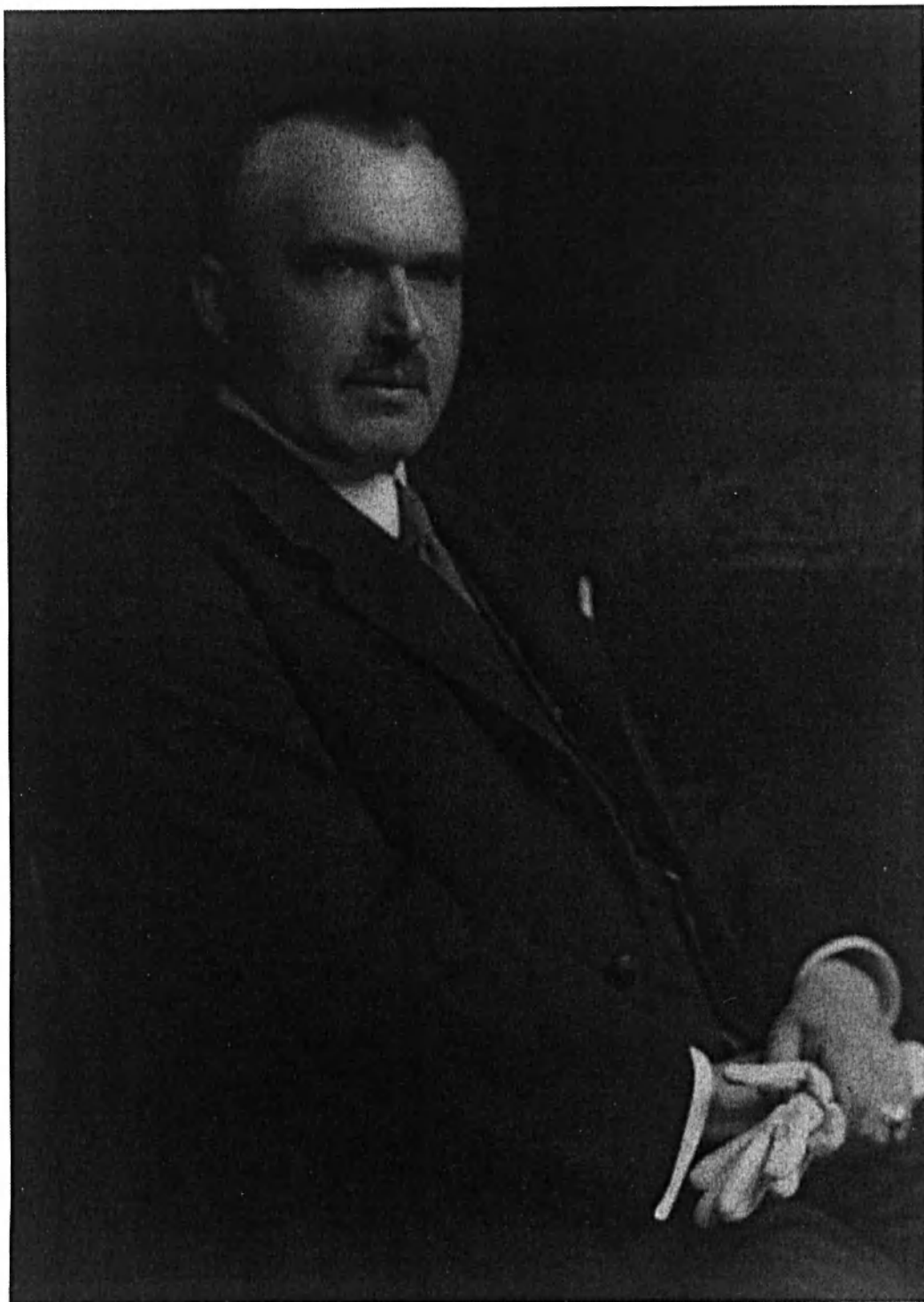
Speciální poděkování patří vedoucímu mé rigorózní práce, PhDr. Luborovi Václavů, za jeho velikou pomoc i trpělivost v průběhu zrodu této práce.

Dále bych chtěl velmi poděkovat MUDr. Zdislavě Kasalové-Juklové za její pomoc s kompletací Dostálkovy pozůstalosti.

Za vstřícnost a pomoc nad rámec standardních povinností děkuji také pracovníkům těchto archivů: Archivu ministerstva vnitra, Archivu KDU-ČSL, Archivu hl. města Prahy, Archivu ČVUT, Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického archivu, Archivu Národního shromáždění České republiky, Archivu Národního Muzea a Národního archivu.

Také bych chtěl poděkovat Oldřichu Žákovi, bez jehož kolegiální podpory bych tuto práci letos určitě nedokončil.

Děkuji!

ING. JAN DOSTÁLEK (1883-1955)
jako ministr veřejných prací, foto ateliér Langhans, Praha 1935

Obsah:

1. ÚVOD	6
2. DĚTSTVÍ A ŠKOLNÍ LÉTA.....	13
3. ÚŘEDNÍKEM A VOJÁKEM.....	23
4. POLITICKÁ KARIÉRA 1904-39.....	36
5. DVOJÍ ODCHOD.....	92
6. OD „VÍTĚZNÉHO ÚNORA“ DO SMRTI.....	103
7. PROCES A REHABILITACE.....	124
8. ZÁVĚR.....	130
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	133
PŘÍLOHY.....	140

„Dostálek jest upřímným a vroucím vlasteneckým mužem katolickým. Církev a vlast mají celé jeho srdce.“

Msgre. Bohumil Stašek, 1933¹

1. Úvod

Jméno lidoveckého politika a prvorepublikového ministra ing. Jana Dostálka rozhodně nepatří v povědomí drtivé většiny českého národa mezi symboly naší první státnosti. Většina mých současníků, včetně mě, se v hodinách dějepisu s jeho jménem neseťkala. Také pro značnou část současných historiků je Dostálek pouze „nepříliš zajímavým“ členem několika vlád z dob první republiky, o němž se nic moc neví.

Dostálkova „neatraktivnost“ netkví jen v tom, že byl, jako mnozí, postižen komunistickým režimem a systematicky vymazáván z archivů i odborných publikací, ale i ve skutečnosti, že Československá strana lidová, kterou po většinu života zastupoval, nebyla nikdy tak výraznou politickou silou, jako byli např. agráři, sociální demokraté či později komunisté. Přesto patřila mezi státoporné prvky našeho novodobého státu a její zástupci se od počátku podíleli na jeho budování. Její ideologická základna ale neodpovídala pojetí myšlení větší části českého národa, který od pádu monarchie považoval církev i víru v Boha za přežitěk.

Tématem mé rigorózní práce jsou životní osudy i politická činnost ing. Jana Dostálka. Tohoto lidoveckého politika jsem si vybral také proto, že byl mým pradědečkem. Asi jedině díky tomu jsem se ještě za života jeho dcery, mé babičky Marie Tilschové-Dostálkové, dozvěděl o jeho existenci. Pak jsem se chtěl dozvědět něco víc o tomto, dle mého názoru, neprávem opomíjeném politikovi, o jeho životě, politické činnosti i smrti v komunistickém vězení. Po úmrtí Marie Tilschové-Dostálkové jsem získal značnou část pozůstalosti Jana Dostálka. Ta se pak pro mne

¹ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 6

stala jedním ze základních pramenů i impulzem pro zpracování této práce.

Životní příběh Jana Dostálka představuje průřez čtyřmi etapami vývoje českého národa v první polovině 20. století. Cílem práce je popsat přerod zbožného venkovského chlapce v politika, rétora a bojovníka za práva katolíků a lidí sociálně slabších. Pokusil jsem se zmapovat jeho studia, profesní i politickou kariéru, stejně jako milníky jeho rodinného života. Sledoval jsem také vývoj jeho pozice v lidové straně a jeho postoje k jednotlivým dějinným událostem kulminujícím v září 1938. Dostálkův odchod z „velké“ politiky v roce 1939 a neúspěšný pokus o poválečný návrat, období po únoru 1948 a tragický závěr jeho života tvoří základ posledních kapitol předkládané rigorózní práce.

Základním pramenem pro studium Dostálkova života mi byla část pozůstalosti. Bohužel ji představuje nepříliš uspořádaný celek fotografií, spolu s několika nejvýznamnějšími rodinnými dokumenty. Pozůstalost jsem se snažil doplnit autentickými vzpomínkami dcery Jana Dostálka Marie Tilschové-Dostálkové z roku 2002 a vnučky Zdislavy Kasalové-Juklové z roku 2005. Avšak jsem si vědom toho, že na těchto záznamech vzhledem k jejich výpovědní hodnotě a citovému podbarvení Dostálkovu biografii založit nelze. Proto jsem podnikl pramenný výzkum v několika archivech. Pro období Dostálkových studií na technice v letech 1907-9 jsou nejdůležitější prameny z archivu ČVUT, které velmi přesně vypovídají o jeho vysokoškolském vzdělání. Veškerá literatura, která se zmiňuje o jeho studiu na technice, se v nepřesnostech opakuje a vychází jen z různě zkreslených vzpomínek, nikoli z pramenů.

Pro popis vojenské služby ing. Jana Dostálka jsou rozhodující dokumenty ve Vojenském ústředním archivu – Vojenském historickém archivu. Jeho kmenový list dokumentuje průběh jeho vojenské služby v letech 1915-22. Je doplněn útržky z pozůstalosti, které obraz Dostálkovy vojenské služby dokresluje.

Nejdůležitějším pramenem pro popis Dostálkovy pracovní kariéry na magistrátu je fond Praesidiální kanceláře rady hlavního města Prahy - oddělení osobní s jeho osobní složkou, uložený v Archivu hl. m. Prahy.

Ta velmi dobře zachycuje služební, hodnostní i platový postup ing. Jana Dostálka od nástupu do úřadu v roce 1904 až do jeho propuštění do předčasného důchodu v roce 1939 (částečně i později). Informace z osobní složky jsem doplnil tištěnými dokumenty Magistrátu jako jsou almanachy, věstníky či adresáře hlavního města Prahy, které informují o personálním složení pražského magistrátu, jednáních jeho odborů, politických klubech aj.

Politická kariéra ing. Jana Dostálka je snad nejobtížněji mapovatelnou částí jeho života. Pro jeho počáteční politické aktivity lze označit za základní zdroj práci Prof. PhDr. Pavla Marka² „Český katolicismus 1890-1914“. Tato publikace spolu s dokumenty z Archivu KDU-ČSL a dobovými novinovými články³ představuje základ informací o Dostálkově politické činnosti do roku 1914. Vznik Československé strany lidové a její činnost za první republiky jsou námětem několika prací Prof. PhDr. Miloše Trapla.⁴ Jeho knihy o životě a díle Msgre. Jana Šrámka a o politickém katolicismu v ČSR v letech 1918-38⁵ představují rámec souvislostí pro popis Dostálkovy politické činnosti v těchto letech. O Dostálkovi samém však bohužel mnoho informací nepodávají. Archiv KDU-ČSL neobsahuje takřka žádný použitelný materiál politické agendy lidové strany z let 1918-39, proto jsem hodně čerpal z dobového a především stranického tisku.⁶

Dostálkovo působení v Národním shromáždění přehledně zachycují internetové stránky Společné československé digitální parlamentní knihovny, která je digitalizovanou verzí těsnopiseckých zápisů z jednání z poslanecké sněmovny a senátu. Ty umožňují i nahlédnutí do tisků, nejsou zde ale naopak dokumentována jednání jednotlivých parlamentních výborů, jichž se účastnil v letech 1925-9 Jan

² Prof. PhDr. Pavel Marek je vedoucím katedry politologie Filosofické fakulty na olomoucké Palackého univerzitě.

³ Hlavně „Naše Listy“, „Mír“, „Týden“, „Meč“, kolínské „Lidové listy“ aj.

⁴ Prof. PhDr. Miloš Trapl je vedoucím katedry dějin Filosofické fakulty na olomoucké Palackého univerzitě.

⁵ Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995; Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990

⁶ „Lidové listy“, „Den“, „Lid“, „Pražský Obzor“, „Venkov“, „Štít“, „Mír“, „Naše Listy“, „Pražský večerník“, „Sociální boj“, „Venkov“ aj.

Dostálek. O ministerském působení ing. Jana Dostálka lze v archivech najít značné množství informací, ovšem různé hodnoty. Většina z nich pochází z Národního archivu, a to z fondů ministerstva veřejných prací, ministerstva průmyslu, obchodu a živností, předsednictva ministerské rady a překvapivě i Zemského úřadu Praha a prezidia ministerstva vnitra. Nejzajímavějším z těchto fondů se ukázal být rozsáhlý fond předsednictva ministerské rady, který obsahuje nejen většinu protokolů ze schůzí předsednictva ministerské rady, ale hlavně veškeré kopie zápisů ze zasedání všech prvorepublikových vlád. Osobní fondy Šrámka, Procházky, Hály či Rückla v Národním archivu poskytují spíše jen doplňující informace pro období první republiky. Všechny tyto fondy (včetně fondu předsednictva ministerské rady) přes svůj obrovský rozsah nabízejí nepříliš mnoho přímo využitelných informací o životě a politické dráze ing. Jana Dostálka. Ani jejich úplné vytěžení neumožňuje podat reálný celkový obraz o jeho činnosti na daných ministerstvech v letech 1929-38. Mezi vydanými prameny k září 1938 dominuje soubor dobových dokumentů z roku 1958, odmyslíme-li si jejich ideologický výběr a interpretaci.⁷

Důležitým pramenem jsou i novinové články převážně z katolického tisku z let 1905-1948, které se většinou nacházejí v Archivu KDU-ČSL, Archivu Národního muzea, a také v Národní knihovně.

Dostálkovy osudy v letech 1939-48 dokumentují útržky zpráv z různých archivů – hlavně Archivu ministerstva vnitra (svazek V-612) a Národního archivu (osobní fond Hály a Procházky). Dostálkovy veřejné poválečné politické aktivity částečně zachycují články některých lidoveckých periodik.⁸

Paradoxně nejzdokumentovanější částí Dostálkova života je proto období 1948-55, kdy se nacházel pod „dozorem“ StB. Archiv ministerstva vnitra (hlavně svazky V-612 a V-392) poskytuje takřka kompletní obraz Dostálkovy „protistátní“ činnosti, pobytu ve vazbě, výslechů, úmrtí

⁷ *Mnichov v dokumentech. 2. díl, Zrada české a slovenské buržoasie na československém lidu.* SPNL, Praha 1958

⁸ Hlavně se jedná o hradecký lidovecký týdeník „Štít“, ale i nově vycházející „Lidovou demokracii“ a „Informační listy“.

i rehabilitace. Pro zpracování těchto kapitol byly dalším důležitých zdrojem informací rodinné vzpomínky a dokumenty z pozůstalosti.

Odborná literatura má pro tuto práci spíše okrajový význam. Předlistopadové publikace o osobě Dostálka obvykle shodně mlčí, výjimečně jej uvádějí v seznamu ministrů.⁹ Polistopadové publikace jej sice zmiňují, ale také se mu věnují se vsí stručností a svou hlavní pozornost upírají k osobě předsedy ČSL Msgre. Jana Šrámka. Antonín Klimek se ve svých posledních dílech k období první republiky¹⁰ o Dostálkovi zmiňuje také jen v několika poznámkách, ale i ty dokazují politický význam Dostálka nejen pro lidovou stranu.¹¹ Práce Věry Olivové i Zdeňka Kárníka o dějinách první republiky¹² zmiňují ing. Jana Dostálka jen minimálně. Historie ČSL¹³ od Bohumila Lukeše se pochopitelně věnuje i významným osobám ve straně. Také zde ovšem výraznější zmínka o životě a díle ing. Jana Dostálka chybí. Tyto skutečnosti jsou o to překvapivější, vezmeme-li v úvahu, jak významné posty ve straně, parlamentu i ve vládě ing. Jan Dostálek zvláště v letech 1929-1938 zastával.

Oproti úspěšně obhájené diplomové práci jsem heuristickou základnu práce rozšířil o tyto prameny:

1. Pro období počátků Dostálkovy politické kariéry i redakčních začátků z let 1906-1919 jsem využil širokého spektra dobového katolického tisku reprezentovaného v tomto případě především těmito periodiky: „Naše Listy“, „Mír“, „Týden“, „Hlas národa“, „Český kraj“, kolínské „Lidové Listy“, „Čech“, „XX. věk“. Z nich jsou pak nejvýznamnější „Naše Listy“ pro období 1905-1912. „Týden“ a kolínské „Lidové Listy“ pro období 1912-1914.

⁹ Např. Andrš, Josef – Tuleškov, Ogňan: *Tradice ČSL*. Vyšehrad, Praha 1988; Daněk, Břetislav – Slezáková, Alena: *70. výročí zrodu ČSR a vznik ČSL*. Praha 1988

¹⁰ Klimek, Antonín: *Boj o Hrad*. 1. díl. Panevropa, Praha 1996; Klimek, Antonín: *Boj o Hrad*. 2. díl. Panevropa, Praha 1998; Klimek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIII. 1918-29, Paseka, Praha Litomyšl 2000; Klimek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIV. 1929-38, Paseka, Praha Litomyšl 2002

¹¹ Mám tím na mysli např. úvahy o Dostálkově možné kandidatuře na post premiéra v roce 1922. Klimek, Antonín: *Boj o Hrad*. 1. díl. Panevropa, Praha 1996, str. 200

¹² Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000; Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl I.-III.. (1918-1929), Libri, Praha 2000-3

2. Období první fáze Dostálkovy lidovecké kariéry, které obsahovalo zpočátku velmi stručný úvod s nekonkrétní datací jeho politického postupu, zvláště v letech 1919-1923,¹⁴ se mi podařilo doplnit informacemi převážně z dobového stranického tisku. Jednalo se především o tato periodika – „Naše Listy“, „Lid“, „Mír“, brněnský „Den“, „Náš Věk“ a hradecký „Štít“, později také o „Lidové listy“ a „Pražský Obzor“.¹⁵ Zároveň se mi tak podařilo více zpřehlednit i Dostálkovu redaktorskou činnost.

3. Období Dostálkova poslaneckého mandátu (1925-1939) i jeho ministerského působení (1929-1938) jsem doplnil především dalšími prameny z Národního archivu, z velmi rozsáhlého fondu Předsednictva ministerské rady, který obsahuje, mimo již zpracovaných kartonů, také kopie zápisů ze zasedání všech prvorepublikových vlád. Ty monitorují Dostálkovu vládní činnost a nabízejí pohled do skutečné práce ministra. Přesto je jejich hodnota relativně sporná, neboť sdělují příliš podrobná, ale nepoužitelná data a zdaleka ne vždy u nich uvádějí Dostálkovy skutečné postoje k projednávaným návrhům. Nejlépe ale doplňují obraz Dostálkova chování v září 1938. Navíc jsem tuto část doplnil o informace pocházející z internetových stránek, které obsahují přepisy jednání Senátu, jež jako ministr navštěvoval. I ty však nemají příliš velký význam.

4. Období let 1939-1948 jsem rozšířil o zmiňované novinové články z „Orličanu“, „Přítomnosti“ a také „Štítu“. Tyto články jsem konfrontoval s Dostálkovou obhajobou a Peroutkovými články z „Přítomnosti“ ze stejného období, mj. i za pomoci publikace Jana Gebharta a Jana Kuklíka „Druhá republika 1938-9“.¹⁶ K válečným letům a Dostálkově odbojové činnosti jsem doplnil ještě několik zajímavých informací vycházejících ze studia dalších materiálů Archivu Ministerstva

¹³ Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002

¹⁴ Zde nebyly o působení ing. Jana Dostálka takřka žádné ověřitelné informace, dokonce i ve velmi dobré publikaci prof. Trapla „*Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*.“ z roku 1990 se o něm nacházelo jen velmi málo. Ostatní literatura o tomto období uváděla ještě méně, stejně tak jako jeho oficiálně prezentované životopisy.

¹⁵ „Lidové listy“ vycházely od počátku roku 1922 a „Pražský Obzor“ ještě o rok později.

¹⁶ Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality*. Paseka, Praha 2004

vnitra. Využití poválečných katolických periodik z let 1945-1948 jako „Štít“ či „Lidová Demokracie“ přineslo především nový pohled na Dostálkovu snahu o opětovné zapojení do politického života do poloviny roku 1946.¹⁷

5. Zároveň jsem rozšířil práci o několik novějších titulů, jež se zabývají politickou historií lidové strany a místy se dotýkají i Dostálkova života. Jedná se hlavně o rigorózní a diplomové práce absolventů pražské filosofické fakulty – zejména o práce „*Msgre. Bohumil Stašek*“ Stanislava Vejvara, dále pak „*Československá strana lidová 1945-6*“ Michala Pehra, „*Československá strana lidová v Čechách 1935-8*“ Jany Kopecké a „*Československá strana lidová v roce 1929*“ Brigity Procházkové¹⁸ a několik dalšími titulů.¹⁹

¹⁷ Jedná se především o fond V-2862 MV, který obsahuje vyšetřovací spisy Dostálkova zetě Rudolfa Jukla i o další méně rozsáhlé složky a informace spojené s Juklovým vyšetřováním v roce 1945 a po únoru 1948.

¹⁸ Vejvar, Stanislav: *Msgre. Bohumil Stašek*. Rigorózní práce (dále jen RP) na FF UK, Praha 2005; Pehr, Michal: *Československá strana lidová 1945-6*. RP na FF UK, Praha 2002; Kopecká, Jana: *Československá strana lidová v Čechách 1935-8*. Diplomová práce (dále jen DP) na FF UK, Praha 2000; Procházková, Brigita: *Československá strana lidová v roce 1929*. DP na FF UK, Praha 1998

¹⁹ Např. Čechurová, Jana: *Česká politická pravice*. Lidové Noviny, Praha 1999

2. Dětství a školní léta

Dne 28. dubna 1883 se ve vesničce Šedivec²⁰ v Orlických horách narodil manželům Dostálkovým syn.²¹ Rodiče (viz obr. č. 1 v Příloze), velmi silně věřící katolíci, se rozhodli pro jméno po otci. Velmi krátce po svém narození, již následujícího dne, byl pokřtěn knězem Františkem Krčmářem²² v římsko-katolickém kostele sv. Václava v Kyšperku²³ (viz obr. č. 2 v Příloze) jménem Jan (Nepomucký).

Jan nebyl prvním potomkem svých rodičů. Jan a Barbora Dostálkovi měli děti čtyři. Nejstarší syn Josef i druhorozená dcera Barbora však zemřeli ještě v dětském věku a jsou pohřbeni na místním hřbitově v Šedivci.²⁴ V pořadí třetím potomkem manželů Dostálkových byl syn František, Jan pak čtvrtým.²⁵

Otec, chalupník Jan Dostálek, se narodil 4. června 1852. Spolu se svou manželkou obhospodařoval menší hospodářství o výměře 10 korců.²⁶ Jiný pramen uvádí, že byl majitelem 7 ha pozemků a stavení.²⁷ Pocházel ze Šedivce stejně jako jeho rodiče Josef a Anna, rozená Volečková.²⁸ Plných 19 let zastával funkci starosty Šedivce. Za tuto dobu se mu podařilo prosadit mj. stavbu místní dvoutřídní školy, mariánského kostela²⁹ a založení hřbitova.³⁰ Jan Dostálek starší zemřel

²⁰ Obec Šedivec se nacházela v okrese Žamberk (Senftenberg), v roce 1900 měla 56 domů a 322 občanů české národnosti. *Ottův slovník naučný*, díl XXIV., J. Otto, Praha 1906, str. 574

²¹ – Narodil se v domě svých rodičů za asistence porodní báby Anny Valentové ze Šedivce. Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Křestní list 1883

²² Kmotrem mu byl Jan Pešek, rolník z Dlouhoňovic, a svědkem Františka Volečková z Helkovic. Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Křestní list 1883

²³ Kyšperk (pův. Geiersberg = Supí hora) byl v srpnu 1950 přejmenován na Letohrad.

²⁴ Prvorozený syn Josef byl pojmenován v rámci rodinné tradice po svém dědečkovi z otcovy strany, dcera Barbora po babičce z matčiny strany a František po dědečkovi z matčiny strany.

²⁵ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

²⁶ Archiv Ministerstva vnitra (dále jen AMV), svazek (dále jen sv.) V-612, karton (dále jen k.) 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Protokol o výpovědi - s obviněným Janem Dostálkem dne 06.07. 1954, list 319, str. 1

²⁷ Národní archiv České republiky (dále jen NA ČR), fond – Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1921-1930, signatura (dále jen sign.) – D 978/3 Dostálek, k. 512, volné listy

²⁸ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Křestní list 1883

²⁹ Kostel byl vysvěcen, za účasti celé Dostálkovy rodiny, v roce 1898. *K 50. narozeninám našeho pana ministra*. Adalbertinum, Hradec Králové 1933, str. 20

³⁰ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

ve věku 82 let 16. listopadu 1934 po záchvatu mrtvice, který utrpěl o den dříve. Byl pohřben 20. listopadu s velkou slávou na místním hřbitově.³¹

Matka Jana Dostálka, Barbora, rozená Vítová, pocházela z Helvikovic u Žamberka.³² Narodila se roku 1861. Byla dcerou rolníka Františka Vítka a Barbory, rozené Kotyzové.³³ Barbora Dostálková byla prostá, pracovitá a hluboce věřící žena. Výchovu dětí vedla společně s manželem v přísně katolickém duchu a lásce k vlasti. Zemřela na zápal plic ve svých 56 letech 1. června 1917 v Šedivci a byla pohřbena po tichém obřadu ke svým dvěma zesnulým dětem do rodinného hrobu na místním hřbitově.³⁴

Janův starší bratr František pracoval většinu života v Kyšperku, nejprve jako kočí, později jako šofér a nakonec jako správce na zámku hraběte Stubenberga.³⁵ Oženil se s Cecílií, zámeckou kuchařkou původem ze Slovinska, a měl s ní dvě dcery, Cecílii a Marii. Před druhou 2. světovou válku zastával v Kyšperku funkci náměstka starosty³⁶ a v době německé okupace Československé republiky byl starostou.³⁷

O ranném dětství Jana Dostálka toho víme bohužel velmi málo. Vyrůstal spokojeně v prostředí rodné horské vesnice a utvářel si vztah k přírodě, půdě i manuální práci. Již jako předškolní dítě navštěvoval pravidelně nedělní bohoslužby, ministroval a absolvoval se svými rodiči a starším bratrem Františkem mnoho církevních poutí na okolní poutní místa.³⁸

³¹ *Chaloupky naše budtež požehnány!* Štít, č. 47, ročník XXVIII., Hradec Králové 22. listopadu 1934, str. 3

³² Helvíkovice (Helkovice) – byly větší než Šedivec, měly k roku 1890 již 97 domů a 626 obyvatel české národnosti. Ottův slovník naučný, díl XI., J. Otto, Praha 1897, str. 67

³³ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Křestní list 1883

³⁴ *K 50. narozeninám našeho pana ministra.* Adalbertinum, Hradec Králové 1933, str. 16

³⁵ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

³⁶ *Chaloupky naše budtež požehnány!* Štít, č. 47, ročník XXVIII., Hradec Králové 22. listopadu 1934, str. 3

³⁷ Uvádí to ing. Jan Dostálek pouze ve své výpovědi, jiné prameny o tom nehovoří. Archiv ministerstva vnitra (dále jen AMV), fond V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Protokol o výpovědi – s obviněným Janem Dostálkem dne 06.07. 1954, list 320, str. 2

³⁸ Často s matkou chodíval do Kyšperka na Kopeček na svatojánskou pouť a také do Klášterce k Nejsvětější trojici. *K 50. narozeninám našeho pana ministra.* Adalbertinum, Hradec Králové 1933, str. 16

Přísně katolická výchova rodičů, hlavně matky Barbory, výrazně ovlivnila osobnost i chování nejmladšího syna Jana i v pozdějších letech jeho života. Byl hluboce věřící a své víře zůstal věrný i po pádu monarchie, kdy nastal velký odliv věřících od katolické církve.³⁹ Věřícím katolíkem byl až do své tragické smrti v padesátých letech minulého století.

Obecná škola

Šestiletý Jan Dostálek nastoupil počátkem září 1889 do školy v Nekoři, sousední vesnici, vzdálené od Šedivce 5 km. O jeho školních letech v nekořské obecné škole vypovídá publikace vydaná k jeho 50. narozeninám: „*Učil se výborně. Řídící učitel Viteček, vida hošika nadaného a pilného, vyjádřil se: ‚Budeš-li tak pokračovati, budeš také starostou jako tvůj otec.‘ Povahy jsa živé, energické, nadšené účastnil se rád dětských her, sestavoval spolužáky do šiku a válčil s chlapci osad sousedních.*“⁴⁰ Tuto charakteristiku víceméně potvrdil i farář Ignác Dovrtěl z Klášterce nad Orlicí ve svých vzpomínkách v „Lidových listech“, vydaných při stejné příležitosti.⁴¹

Měšťanka a reálka

Patrně nepřesnější údaje o svém dalším vzdělání uvedl sám Jan Dostálek při výslechu krátce po svém zatčení příslušníky StB počátkem července roku 1954 v Hradci Králové: „*Potom [tj. po absolvování obecné školy v Nekoři – pozn. autora] jsem navštěvoval jednu třídu obecné školy v Karlově s vyučovacím jazykem německým a z této třídy jsem složil zkoušku do 2. třídy tehdejší měšťanské školy v Žamberku, kde jsem*

³⁹ Po 1. světové válce vystoupilo z katolické církve více než 1 600 000 věřících, z toho polovina se vzdala náboženství vůbec a zbytek většinou přešel k Československé církvi husitské.

⁴⁰ *K 50. narozeninám našeho pana ministra*. Adalbertinum. Hradec Králové 1933, str. 20

⁴¹ „Feuilleton. Hrst vzpomínek“. Lidové listy, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 1

*vychodil i 3. třídu. Z této školy jsem přestoupil do 4. třídy reálky v Praze, kterou jsem absolvoval v roce 1902 složením zkoušky dospělosti.*⁴²

Z tohoto citátu a z již zmíněného článku Ignáce Dovrtěla jednoznačně vyplývá, že Jan Dostálek byl svými rodiči po 5 letech nekořské obecné školy poslán na jeden rok do 29 km vzdáleného Karlova,⁴³ kde se měl zřejmě především naučit dobře německy. Karlov byl totiž na rozdíl od ryze českého Šedivce a Nekoře obcí s výhradně německým obyvatelstvem. Zde v září roku 1894 nastoupil Jan Dostálek do posledního ročníku místní čtyřleté obecné školy. Zda v Karlově ten rok i bydlel, či každý den dojížděl vlakem, dostupné prameny neuvádějí.

Po absolvování tohoto ročníku, či spíše jednoročního kurzu němčiny, složil Jan Dostálek rozdílovou přijímací zkoušku do 2. ročníku tříleté měšťanky v Žamberku. O jeho studiu na této škole se zachovala jediná konkrétnější zmínka, a to opět ve vzpomínkách faráře Dovrtěla. Zmiňuje se o zdejším učiteli Václavu Čihákovi, který prý byl mladému Dostálkovi velkým vzorem.⁴⁴

Tuto školu dokončil Jan Dostálek v červnu 1897. Krátce poté nastoupil do práce u kyšpereckého stavitele Petříka. Zde za rok získal první praktické poznatky v oboru stavebnictví.⁴⁵

V polovině roku 1898 směřovaly kroky patnáctiletého Jana Dostálka do „velkého světa“. V září 1898 nastoupil v Praze do 4. ročníku osmileté C. k. vyšší státní průmyslové školy⁴⁶ v Betlémské ulici č. 4.⁴⁷

⁴² AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státnébezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Protokol o výpovědi - s obviněným Janem Dostálkem dne 06.07. 1954, list 320, str. 2

⁴³ Karlov – německý Karlsdorf, později Moravský Karlov, patřil k okresu Šilperk (původně Schildberg, nyní Štítý)

⁴⁴ „Feuilleton. Hrst vzpomínek“. Lidové listy, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 1

⁴⁵ Tuto praxi uvádí pouze farář Dovrtěl ve svém článku, sám ing. Jan Dostálek se o ní ani v jednom životopise nezmiňuje. Dokonce ani v těch nejpřesnějších, jednak z roku 1904 a hlavně ve vyšetřovacím protokolu z roku 1954. Jeho oficiální politické životopisy neuvádějí ani tuto práci, ani školu v Karlově.

⁴⁶ O C. k. státní průmyslové škole se zmiňuje ing. Jan Dostálek pouze v prvním životopise z roku 1904, v tom dalším z roku 1906 již uvádí C. k. vyšší státní průmyslovou školu, stejně tak je to uvedeno při jeho nástupu na C. k. vysokou školu technickou v Praze jako předchozí studium. Ostatní prameny a životopisy se zmiňují pouze o reálce.

⁴⁷ Jiná C. k. vyšší státní průmyslová škola a ještě s oborem stavitelským v Praze tehdy nebyla. Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), *Adresář král. hl. města Prahy 1896*. sign. F 3617; str. 66

Bydlel u svých příbuzných na Smíchově a domů do Šedivce se vracel pouze na rodinné oslavy, svátky či prázdniny. Během svého studia se snažil přivydělávat si kondicemi.⁴⁸ Většina pamětníků jej označuje za výborného, vnímavého a velmi pilného studenta. Ve zdech této reálky strávil Jan Dostálek následujících 5 let. Po prvním roce studia se rozhodl z pěti možností pro obor stavitelský.⁴⁹ Hlavně z něj pak také skládal zkoušku dospělosti. Maturoval pravděpodobně v dubnu 1903 s výborným prospěchem.⁵⁰

Rok Dostálkovy maturity je jedním z běžných omylů většiny jeho životopisů, neboť ty se až na jeden shodují na roce 1902. Jediným, ale naprosto přesvědčivým dokumentem je jeho abiturientské ročníkové foto, na němž je uveden jak název absolvované školy, tak rok jejího ukončení. Je to zároveň i nejstarší dostupná fotografie tehdy dvacetiletého Jana Dostálka (viz obr. č. 3 v Příloze).⁵¹

Jako další krok v kariéře bylo nutné získání delší praxe, nebo pokračování ve studiu na vysoké škole technické. Jan Dostálek se rozhodl pro praxi. Zda se i během ní pokoušel dostat na pražské C. k. vysoké učení technické, nevíme, to bohužel žádné prameny neuvádějí.

Vysoká škola

Velmi specifickou kapitolou Dostálkova života je jeho vysokoškolské studium. Není to dáno ani tak nějakými zvláštními okolnostmi jeho přijetí či průběhu studia, ale rozdílem mezi jeho oficiálními životopisy a holou skutečností, která byla daleko prozaičtější.

Až do června roku 1904 pracoval Jan Dostálek u stavitele Pače a krátce poté nastoupil jako pomocný kreslič na pražský magistrát. Všechny jeho životopisy, jež byly napsány po roce 1906, uvádějí, že Dostálek studoval na pražském vysokém učení technickém, obor

⁴⁸ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁴⁹ Jednalo se o: Oddělení stavitelské (vyšší), Odd. strojnické (vyšší), Odd. stavitelské školy pro dílovedoucí, Odd. strojnické školy pro dílovedoucí a Škola pokračovací. *Ottův slovník naučný*. Díl VI., J. Otto, Praha 1893, str. 203

⁵⁰ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁵¹ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Abiturientské ročníkové foto 1903

stavebnictví. On sám se k tomu vyjadřuje velmi stručně v životopise, který dodal do kartotéky Národního shromáždění po svém druhém zvolení poslancem za ČSL v roce 1929. Zde uvádí pouze: „*Studoval střední i vysokou školu technickou v Praze.*“⁵² O něco sdílnější je ve své výpovědi z počátku vyšetřování v červenci 1954, v níž uvádí: „*Poté [po absolvování reálky – pozn. autora] jsem navštěvoval vysokou školu techniky - odbor pozemních staveb, kterou jsem dokončil v roce 1906 a získal titul Ing.*“⁵³ Některé Dostálkovy životopisy uvádějí jako termín ukončení studia a získání titulu ing. rok 1908,⁵⁴ jiné datum neuvádějí vůbec.⁵⁵

V Archivu ČVUT se zachovaly katalogy studentů řádných i mimořádných, a také seznamy absolventů, jež získali titul ing. Při průzkumu v těchto katalozích mezi lety 1902-1922 se mi nakonec podařilo nalézt Dostálkův studijní zápis, ale jen v letech 1907-8 a 1908-9. Seznamy absolventů k tomuto i všem následujícím rokům však jméno Jan Dostálek neuvádějí.

Ze zápisů z katalogu studentů z roku 1907 vyplývalo, že zde Jan Dostálek nastoupil po absolvování vyšší průmyslové školy jako student mimořádný.⁵⁶ Statut mimořádného studenta znamenal, že posluchač absolvoval imatrikulaci, dále mohl navštěvovat zapsané přednášky, ale neměl nárok na skládání zkoušek dílčích ani státních. Doba platnosti jeho Legitimačního lístku⁵⁷ byla jeden rok, poté se musel na další rok hlásit znovu.⁵⁸

Pro úplnost uvádím předměty, které si Jan Dostálek pro školní roky 1907-8 a 1908-9, zapsal:

⁵² Archiv Poslanecké sněmovny ČR (dále jen APS), fond APS, složka Inž. Jan Dostálek, APS-410/5

⁵³ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státnébezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Protokol o výpovědi - s obviněným Janem Dostálkem dne 06.07. 1954, list 320, str. 2

⁵⁴ *Československo-BIOGRAFIE*. 1. díl, A-K, D série 15 Dostálek Jan-1, Státní tiskárna v Praze 1938

⁵⁵ např. *K 50. narozeninám našeho pana ministra*. Adalbertinum. Hradec Králové 1933, str. 20

⁵⁶ Archiv ČVUT, Katalog 1907-8 A-Mor (49), student č. poř. 316

⁵⁷ Legitimační lístek byl určitou obdobou současného indexu.

⁵⁸ *Program cis. král. České vysoké školy technické*. Část 1 – Předpisy a nařízení. Praha 1904, str. 3

- 1907-8⁵⁹ - *Národní hospodářství*
- *Rakouské právo soukromé*
 - *Fysika technická*
 - *Rakouské právo veřejné*
 - *Nauka o rakouském katastru a zákony měřické. 1. běh*
 - *Nauka o rakouském katastru a zákony měřické. 2. běh*
- 1908-9⁶⁰ - *Geodesie nižší*
- *Geodesie vyšší*
 - *Zákonodárství kommassační a meliorační*
 - *Nauka o rakouském katastru a zákony měřické. 1. běh*
 - *Scelování pozemků*
 - *Nástin nauky o zemědělství*

To, že byl Jan Dostálek studentem pouze mimořádným lze poměrně snadno vysvětlit jeho pracovním vytížením i životní situací. V té době byl již minimálně 3 roky zaměstnán u pražského magistrátu, aktivně se angažoval v katolickém politickém hnutí a i přes podporu z domova mu existenční situace prostě nedovolovala pustit se do řádného studia. Bydlel v nájemném bytě a jeho otec jej i přes svou pozici starosti malé obce nemohl vydržovat po celou dobu studia. Krom toho se Jan Dostálek v červnu 1908 oženil s Antonií Schneiderovou. Do půl roku od svatby Antonie otěhotněla a narození dcery Zdislavy v červenci roku 1909 zřejmě učinilo tečku za možností řádného studia. Jedinou poznámku k tomu uvádí farář Dovrtěl ve svém článku: „*Po absolutoriu [reálky – pozn. autora] získává místo u města Prahy, kde současně studuje techniku.*“⁶¹

Vzhledem k tomu, že Jan Dostálek pobýval na technice pouhé 2 roky a také skladba jeho předmětů neodpovídala ani jednomu ze základních inženýrských studijních oborů, naskytá se otázka, jaký byl vlastně jeho studijní obor? Po delším pátrání se mi nakonec podařilo objevit, že Jan Dostálek nepochybně studoval obor zeměměřičský. Ten

⁵⁹ Archiv ČVUT, Katalog 1907-8 A-Mor (49), student č. poř. 316

⁶⁰ Archiv ČVUT, Katalog 1908-9 A-K, svazek č. 1 (49), student č. poř. 348

⁶¹ „Feuilleton. Hrst vzpomínek“. Lidové listy, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 1

byl sice přednášen na technice, ale nebyl přímo studiem inženýrským.⁶² Výběr předmětů Jana Dostálka odpovídá více než z 80% danému oboru, chyběly mu jen semestrý matematiky.⁶³ Také délka jeho studia odpovídala dvěma letům zeměměřičského studia.⁶⁴

Z uvedených údajů tedy vyplývá, že Jan Dostálek navštěvoval po dobu dvou let (1907-9) přednášky a semináře oboru zeměměřičského coby mimořádný posluchač a zároveň pracoval na pražském magistrátu. Žádnou státní zkoušku nesložil, díky svému studijnímu statutu ani nemohl, tudíž titul ing. oficiální cestou nezískal.

Udílení titulu ing. nemělo v monarchii zcela jasně stanovená pravidla, a to až do roku 1917, kdy byl císařským výnosem definován titul ing. i podmínky jeho získání.⁶⁵ Nadále však tento titul používali i absolventi vyšších průmyslových škol. Jedním z nich byl právě ing. Jan Dostálek, jak nám dokládá mj. poznámka v dopise, který obdržel již jako ministr veřejných prací v roce 1931. Pisatel dopisu, který se dovolával práva na používání titulu ing., zde mj. uvádí: „*Pan ministr ing. Dostálek, který je příslušníkem odboru stavebního a rovněž středoškolským technikem.*“⁶⁶ Problém se ani zdaleka nepodařilo vyřešit císařským výnosem a jednotlivé skupiny inženýrů a architektů se jej snažily specifikovat zákonem. Jan Dostálek titul ing. používal především v rámci své politické kariéry. První doklad užití tohoto titulu ve spojitosti s jeho osobou se mi podařilo najít již v polovině roku 1906,⁶⁷ tedy v počátcích jeho politické kariéry a paradoxně ještě před nástupem na vysoké učení technické. Prof. PhDr. Pavel Marek jej tímto titulem, případně i titulem ing. arch., označuje již k zmíněnému roku 1906.⁶⁸ V dostupných

⁶² Absolvent musel složit jen jednu státní zkoušku, zatímco u inženýrského studia dvě.

⁶³ *Program císařského krále. České vysoké školy technické na studijní rok 1907-8. Část 2.* Praha 1907, str. 42-3

⁶⁴ *Program císařského krále. České vysoké školy technické na studijní rok 1907-8. Část 2.* Praha 1907, str. 73

⁶⁵ Placht-Havelka: *Předpisy pro vysoké školy republiky Československé.* SN, Praha 1932, str. 1603

⁶⁶ Píše jej Ústředna společenstev stavitelů v RČS. NA ČR, fond – Ministerstvo veřejných prací (dále jen fond MVP), k. 112, složka Stavovské označení „inženýr“, str. 5

⁶⁷ Naše Listy, č. 43, ročník XV., Praha 23. června 1906, str. 1

⁶⁸ Marek, Pavel: *Český katolicismus 1890-1914.* FF UP, Olomouc 2003, str. 92

dobových novinách se mi rovněž podařilo nalézt i samostatné používání označení architekt či zkratky arch. ve spojitosti s jeho osobou.⁶⁹

Speciálka prof. Ohmanna ve Vídni

Nejzáhadnější kapitolou vzdělání Jana Dostálka je jeho studium na „speciálce prof. Ohmanna“ či „Akademii umění“ ve Vídni. Všichni Dostálkovi životopisci uvádějí jeden z těchto názvů, ale blíže se k záležitosti nevyjadřují. Zcela nepochybně se jednalo o vídeňskou Akademii výtvarných umění, na níž Friedrich Ohmann, tehdy velmi známý a uznávaný architekt, přednášel.⁷⁰ Sám Jan Dostálek se ohledně svého dalšího studia po „technice“ vyjádřil při výslechu v roce 1954 poměrně jasně: *„Poté jsem navštěvoval vysokou školu techniky - odbor pozemních staveb, kterou jsem dokončil v roce 1906 a získal titul ing., jiné školy nemám. ...“*⁷¹ Za této situace je velmi případné položit si otázku, kdy měl Jan Dostálek vídeňskou akademii navštěvovat. Obecně se uvádí, že po skončení techniky. Vzhledem k tomu, že techniku „absolvoval“ až v letech 1907-9, vyplývá z toho, že vídeňskou Akademii výtvarných umění musel studovat později.⁷² V této době byl však zaměstnán na plný úvazek u pražského magistrátu a měl ženu a dceru, o něž se musel starat. Jeho vzrůstající politická aktivita mu zabírala prakticky všechny volný čas. V pozdějších letech je to ještě více nepravděpodobné, neboť v roce 1910 se manželům Dostálkovým narodila další dcera a v zápětí paní Antonie vážně onemocněla. Z těchto indicií poměrně jednoznačně vyplývá, že Jan Dostálek na vídeňské Akademii výtvarných umění nikdy nestudoval, maximálně navštívil

⁶⁹ Např. Týden, č. 1-3, 5 atd., ročník I., Praha 1912-3

⁷⁰ Prof. Friedrich Ohmann (21. 12. 1858 – 6. 4. 1927) – pocházel ze Lvova. Vystudoval vídeňskou techniku a architekturu na Akademii výtvarných umění ve Vídni, poté zde pracoval jako asistent. V letech 1889-98 působil v Praze jako profesor na Uměleckoprůmyslové škole. V té době projektoval a realizoval na území Čech velké množství staveb. V letech 1899-1907 je činný ve Vídni jako projektant dostavby Hofburgu. Od roku 1904 je profesorem architektury na vídeňské Akademii výtvarných umění. Zemřel v roce 1927 ve Vídni.

⁷¹ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Protokol o výpovědi - s obviněným Janem Dostálkem dne 06.07. 1954, list 320, str. 2

některou z přednášek prof. Ohmanna, buď ještě v Praze, či možná dokonce ve Vídni. Jakékoliv informace publikované v jeho životopisech v této souvislosti lze směle označit za pokusy o umělé zvýšení kvalifikace známého politika v ještě větším měřítku, než v případě jeho studia techniky a používání titulu ing. ...

⁷² Někteří jeho životopisci jej na základě „vídeňského studia Akademie“ dokonce označují za akademika. *K 50. narozeninám našeho pana ministra. Adalbertinum.* Hradec Králové 1933, str. 22

3. Úředníkem a vojákem

Po úspěšném zakončení studií maturitou na Vyšší státní průmyslové škole na jaře 1903 nastoupil Jan Dostálek podruhé do zaměstnání, tentokrát u pražského stavitele Gustava Pače,⁷³ architekta a majitele několika pražských domů.⁷⁴ Jan Dostálek u něj pracoval jako asistent déle než rok a nepochybně zde získal základní praktický vhled do oboru, jenž vystudoval a v němž se později po většinu života pohyboval, ovšem na daleko vyšší úrovni. Sám ke svým dvěma předcházejícím zaměstnáním v životopise pro Magistrát královského města Prahy uvádí: „*Po 2 roky 3 měsíce na různých stavbách zaměstnán, kde podepsaný si všeho řádně všímal, svědomitě pracoval.*“⁷⁵

Dne 29. května 1904, ve svých 21 letech, podal Jan Dostálek na pražském magistrátu žádost, aby byl přijat do stavu technického oddělení jako stavitelský kreslič. Svou kvalifikaci odůvodnil absolvovaným studiem a praxí v oboru.⁷⁶ K jeho brzkému přijetí do nového zaměstnání nepochybně přispěla v životopise uvedená poznámka: „*Vojenské povinnosti prost.*“⁷⁷ To potvrdila i následující zdravotní prohlídka, kterou musel jako každý uchazeč o zaměstnání u pražského magistrátu absolvovat a jejíž výsledek předložit personálnímu oddělení. Zdravotní prohlídka prokázala pravostrannou tříselnou kýlu a hlavně srdeční chlopňovou vadu – mitrální insufienci,⁷⁸ jež sice nebránila práci v administrativě, ale znemožňovala mu nastoupit vojenskou službu.

Branný zákon z prosince 1868, jenž zaváděl všeobecnou brannou povinnost v monarchii, a jeho novela z osmdesátých let 19. století totiž

⁷³ AMV, sv. V-612, k. 1, Protokol o výpovědi - s obviněným Janem Dostálkem dne 06.07. 1954, list 320, str. 2

⁷⁴ AHMP, *Adresář král. hl. města Prahy 1901*; sign. F 3617, str. 544

⁷⁵ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vlastní životopis, 1904

⁷⁶ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vlastní životopis, 1904

⁷⁷ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vlastní životopis, 1904

⁷⁸ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Posudek lékařský, 1904

ukládaly všem mužům mezi 20-22 rokem věku nastoupit k odvodu. Nenastoupit prezenční službu ve vojsku, domobraně či námořnictvu⁷⁹ mohl pouze jedinec, který k tomu byl zdravotně nezpůsobilý nebo měl závažné existenční důvody ke zproštění služby, což se pečlivě zkoumalo.

Žádost o místo byla do měsíce schválena, a tak byl Jan Dostálek dne 27. června 1904 přijat do stavu úředníků na Městském stavebním úřadě Magistrátu hlavního města Prahy, a to: „*Na čas potřeby za kresliče s měsíční platou 100 k, t. j. jednoho sta Korun, s jednoměsíční výpovědí.*“⁸⁰ Již po třech měsících potřeba kresličů na magistrátu zřejmě stoupla, a tak Jan Dostálek získal trvalé zaměstnání. Nakonec zůstal ve službách Stavebního úřadu hlavního města 35 let až do svého předčasného odchodu do důchodu roku 1939 z funkce stavebního ředitele...

Uvedená výše platu⁸¹ mu evidentně k živobytí nestačila, neboť zde zpočátku dostával méně než u stavitele Pače.⁸² Po dvou letech, v červenci 1906 podal Jan Dostálek, v rozporu s tehdejšími zvyklostmi, „poniženou žádost“ o zvýšení platu z důvodu veliké drahoty, nedbaje na služební trajektorii, danou řádem povýšení a navyšování platů ve státní sféře.⁸³ Obdobné žádosti pak podával během své úřednické kariéry poměrně často, dlužno poznamenat, že vždy s dobrozdáním svých nadřízených, nešetřících chválou na jeho osobu a píli. Vždy mu bylo vyhověno.

První čtyři roky na pražském magistrátu pracoval Jan Dostálek jako kreslič ve stavebním oddělení, než byl rozhodnutím městské rady

⁷⁹ Prezenční služba ve vojsku trvala 3 roky, v domobraně 2 roky a v námořnictvu 4 roky. Služební povinnost trvala 12 let. *Vojenské dějiny Československa. Díl II. Naše Vojsko*, Praha 1986, str. 398

⁸⁰ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vlastní životopis, 1904

⁸¹ Se svým vzděláním a praxí byl zařazen v XI. hodnostní třídě.

⁸² AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o zvýšení služného, 1906

⁸³ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o zvýšení služného, 1906

z 25. února 1908 jmenován provizorním stavebním praktikantem.⁸⁴ V souvislosti s tím byl nucen absolvovat kontrolní zdravotní prohlídku, která konstatovala podobný stav, jako ta před 4 roky, „chyběla“ jen kýla. Služební povýšení bylo limitováno dobou jednoho roku, po níž měl jako praktikant, osvědčí-li se a uzná-li to městská rada za vhodné, vykonat slib mlčenlivosti. Dne 26. března 1908 složil Jan Dostálek, za přítomnosti starosty a praesidiálního rady⁸⁵ slib mlčenlivosti a stvrdil jej podáním ruky a vlastním podpisem na zvláštním protokolu.⁸⁶

Po ohláškách konaných koncem května a počátkem června 1908 v kostele sv. Václava v Kyšperku, v Praze pak v chrámu sv. Vojtěcha a u Nejsvětější Trojice, se 16. června po delší známosti tehdy 25iletý Jan Dostálek oženil s o rok mladší Antonií Žofií Schneiderovou. Obřad proběhl ve filiálním kostele Panny Marie v Šedivci. Byli oddáni knězem Aloisem Šormem a jejich sňatek byl stvrzen podpisem svědků, truhlářského mistra A. Matouše a ženichova bratra kočího Františka Dostálka.⁸⁷ Manželka Antonie se narodila v Praze 5. dubna 1884 jako dcera pražského obchodníka a podnikatele Bohumila Schneidera a Antonie, ovdovělé Dvořákové.⁸⁸

Dne 22. prosince 1908 byl Janu Dostálkovi na základě usnesení sboru obecních starších udělen titul stavebního akcesisty v XI. třídě hodnostní (platové) se všemi služebními požitky.⁸⁹ V té době pracoval v geometrickém oddělení II. stavebního odboru⁹⁰ pražského magistrátu. Tento titul ale nabyl plné váhy až po uplynutí roční zkušební lhůty a složení služební přísahy. Tu Jan Dostálek složil a stvrdil svým

⁸⁴ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Výpis z protokolu městské rady, 1908

⁸⁵ Starostou je míněn dr. Karel Groš a praesidiálním radou Ot. Borůvka. AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Protokol o vykonání slibu mlčenlivosti, 1908

⁸⁶ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Protokol o vykonání slibu mlčenlivosti, 1908

⁸⁷ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Kopulační list

⁸⁸ „Bohumil Schneider byl nadšeným mladočechem, hvězdářem a dokonce vynálezcem. Byl majitelem slévárny a soustružny kovů na Žižkově.“ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁸⁹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Výpis z č. j. 425, 1908

podpisem již 26. března 1909 za přítomnosti náměstka starosty.⁹¹ Magistrátní kariéra Jana Dostálka tak byla nastartována.

Dne 23. července 1909 se manželům Dostálkovým narodil jejich první potomek – dcera, pro kterou vybrali jméno Zdislava. O více než rok později, dne 10. září 1910, přišla na svět druhá dcera, jež dostala jméno Marie. Obě dcery byly pokřtěny páterem Janem v kostele sv. Jiljí na Starém městě.⁹²

Zdravotní stav Antonie Dostákové nebyl po dvou po sobě poměrně rychle následujících těhotenstvích dobrý a nezlepšil se výrazně ani v dalších letech.⁹³ Po celý život trpěla tuberkulózou. Její léčení v následujících letech a hlavně v době první světové války poměrně značně zatěžovalo rodinný rozpočet Dostálkových.

V letech 1910-1911 pobíral Jan Dostálek roční služné 1 600 K.⁹⁴ Krátce před uplynutím tří let od povýšení na stavebního akcesistu v prosinci 1911 podal Jan Dostálek žádost o postup do vyšší platové třídy. Vzhledem k tomu, že se jednalo o standardní služební postup, byla žádost rozhodnutím městské rady schválena k 1. únoru 1912. Přiznané roční služné 2 200 K znamenalo určité zlepšení finanční situace nyní už čtyřčlenné rodiny.⁹⁵ Dostálovu finanční situaci mohlo částečně zlepšit i zvolení za člena výboru hospodářské jednoty Unitas v dubnu 1912.⁹⁶

V říjnu 1913 se Jan Dostálek zhroutil⁹⁷ a zažádal v práci na doporučení ošetřujícího lékaře o 6-8i týdenní zdravotní dovolenou.

⁹⁰ II. odbor – pro stavby komunikační a kanalizační, mostní a pro povšechnou úpravu a asanaci města s odborem geometrickým. AHMP, *Almanach hlavního města Prahy*. Praha 1909, str. 65

⁹¹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Protokol o vykonání služební přísahy, 1909

⁹² Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Fotografie s popisem

⁹³ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o zdravotní dovolenou, 1913

⁹⁴ AHMP, *Almanach hlavního města Prahy*. Praha 1910, str. 31; resp. AHMP, *Almanach hlavního města Prahy*. Praha 1911, str. 35

⁹⁵ Posunul se do X. platové třídy. AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Výpis č. j. 2377, 1912

⁹⁶ Jednota sdružovala katolické pojištěnce. Den, č. 32, ročník I., Brno 11. dubna 1912, str. 3

⁹⁷ Pravděpodobně se jednalo o infarkt. AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o zdravotní dovolenou, 1913

Neutěšená situace doma, zdravotní problémy, stres z přepracování⁹⁸ a plánované přeložení do vodního oddělení magistrátu jej 25. listopadu přiměly zažádat o přeřazení do oddělení technické revise.⁹⁹ Jeho žádosti bylo vyhověno, a tak byl 3. února 1914 zařazen jako stavební oficiál do služby v technické revisi¹⁰⁰ V. oddělení městské účtárny.¹⁰¹

V této funkci jej zastihl počátek první světové války. Vzhledem k tomu, že nebyl ze zdravotních důvodů odveden a vojenskou prezenční službu ani jiný výcvik neabsolvoval, nehrozilo mu bezprostřední nebezpečí aktivního zapojení do válečných operací. To vše se však změnilo po velikých lidských i materiálních ztrátách rakouských vojsk na jižní, ale hlavně východní frontě na sklonku roku 1914 a během první poloviny roku 1915. Ruská ofenzíva vyčerpala rakouskou armádu do té míry, že bez německé pomoci přestala být významnějším protivníkem. Musela také povolát i dříve „chráněné“ jedince k doplnění prořídilých stavů.

Dne 12. února 1915 se musel Jan Dostálek coby „jednoroční dobrovolník po dobu války“¹⁰² dostavit k odvodu. Ještě téhož dne byl skutečně odveden a povolán k IV. (náhradní) rotě 88. císařského a královského pěšího pluku k aktivní službě. Již 15. února absolvoval služební přísahu. Z této doby se nám v jeho „kmenovém listě“ zachovaly následující osobní údaje: měřil 168 cm, měl oválný obličej, kaštanové

⁹⁸ Mezi své měřičské práce, jež v té době vykonal na magistrátu, Jan Dostálek uvádí: „*Tachymetrický plán hřbitova hostivařského, remisu ve Střešovicích, silnici Trojsko-Bohnickou, velkostatek michelský, [...] celé nábržeží a podbržeží podskalské, knihovni pořádek nádraží vyšehradského, Botiče a tělesa dráhy, vedle celé řady ulic, niveau.*“ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o zdravotní dovolenou, 1913

⁹⁹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o zdravotní dovolenou, 1913

¹⁰⁰ Technická revise magistrátu plnila roli kontrolora při zadávání městských zakázek, stavebního dozoru nad nimi. Prováděla revize i kolaudace, monitorovala pohyb cen stavebních prací ve městě. Sledovala výdajovou stránku městské pokladny plánovaných stavebních investic. AHMP, *Almanach hlavního města Prahy*. Praha 1935, str. 182

¹⁰¹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Zpráva o přijetí zaměstnance, 1914

¹⁰² „*Einjährige Freiwilliger auf die Kriegsdauer*“. Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv, Praha-Invalidovna (dále jen VHA), fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 1, str. 1

vlasy, hnědé oči a ploché nohy velikosti 10. Krom toho je zde uvedeno, že uměl německy a česky, slovem i písmem.¹⁰³

Vše se změnilo již 1. března téhož roku, kdy byl Jan Dostálek shledán „neschopným nosit zbraň“ a dočasně zproštěn vojenské služby. Dne 3. března byl poslán na dovolenou domů do 1. října téhož roku.¹⁰⁴

Dne 3. května 1915 však bylo opět vše jinak: Jan Dostálek byl znovu povolán k činné službě. Nastoupil 27. května,¹⁰⁵ ale při kontrolní zdravotní prohlídce vyšlo najevo, že si z domova přinesl spálu,¹⁰⁶ a proto byl již odpoledne 29. května odeslán do vojenské nemocnice v Praze VI. na Pohořelci (viz obr. č. 4 v Příloze). Zde pobýval na karanténním oddělení C.¹⁰⁷

Délku jeho pobytu bohužel neznáme. Určitě strávil nejméně měsíc v karanténě. V době jeho pobytu ve vojenské nemocnici na Pohořelci stále nebylo rozhodnuto, zda bude Jan Dostálek později odeslán na frontu či nikoliv a on tomu také přizpůsoboval svou korespondenci s rodinou.¹⁰⁸ Jeho dcera Marie ve svých vzpomínkách uvedla, že intervence jeho známých měly dopomoci jeho „neodeslání“ na frontu a následnému zařazení k nebojové jednotce v týlu.¹⁰⁹ Jan Dostálek sloužil po propuštění z nemocnice dál jako „jednoroční dobrovolník“ u 88. císařského a královského pěšího pluku. Až do svého oficiálního vyřazení ze služby se zbraní 18. srpna 1916 však zřejmě vůbec neabsolvoval výcvik. Byl klasifikován jako invalida, neschopný služby ve zbraní, ale zároveň jako plně schopný práce v kancelářské službě.¹¹⁰ Díky tomu byl Jan Dostálek 2. září 1916 přidělen jako písař do kanceláře vojenského velitelství, pravděpodobně se sídlem v Praze.¹¹¹

¹⁰³ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 1, str. 1

¹⁰⁴ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 1, str. 1

¹⁰⁵ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 1, str. 2

¹⁰⁶ Spálu měla jeho mladší dcera Marie. Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

¹⁰⁷ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Pohled z nemocnice, 1915

¹⁰⁸ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Pohled z nemocnice, 1915

¹⁰⁹ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

¹¹⁰ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 6, str. 1

¹¹¹ „Kanzleidirekt. des K. u. K. Mil. Kom. Komand.“ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 6, str. 2

Dne 20. září 1916 přišlo definitivní potvrzení z odvodní komise náhradního praporu jeho pluku o jeho zdravotní reklasifikaci. Zároveň byl převelen k 8. náhradní rotě téhož pluku.¹¹² Na jeho práci písaře na velitelství se pak až dokonce války nic nezměnilo. Tato práce mu umožňovala častěji vidět svou rodinu a dokonce s ní o dovolence odjet mimo město, hlavně k rodičům do Šedivce (viz obr. č. 5 v Příloze).

Vzhledem k tomu, že ve státní správě byl zachováván postupový pořadník i v případě odvelení do vojenské služby, byla Janu Dostálkovi ke dni 17. června 1915 v rámci služebního postupu zvýšena platová stupnice¹¹³ – měl nyní služné 2 400 K plus přídavky na byt (v Libušině ulici č. p. 128) ve výši 864 K.¹¹⁴

Se zhoršující se vojenskou i hospodářskou situací monarchie se snižovala i životní úroveň rodiny Dostálkových. Jan Dostálek byl nucen několikrát v letech 1916-18 žádat svým či manželčíným jménem magistrát o finanční výpomoc – tzv. drahotní příspěvek pro rodinu, tedy vlastně půjčku, kterou měl po válce (nebo do roku 1919) splatit. Rodina sice dostávala jeho služné, ale „žold“ představoval od 1. září 1916 pouhých 26 haléřů denně, v době nemoci dokonce pouze 6 haléřů denně.¹¹⁵ Nepatrné zvýšení služného mu přineslo povýšení na svobodníka (Gefreiter), které mu bylo potvrzeno k 31. prosinci 1917.¹¹⁶

V jeho zaměstnání na něj nezapomněli a finanční výpomoc mu skutečně vícekrát poskytli. Krom toho mu byla na jeho žádost v rámci služebního postupu v červnu 1917 zvýšena platová třída.¹¹⁷ Mezi červencem a srpnem 1917 byl Jan Dostálek povýšen na stavebního revidenta, na což měl díky délce své služby nárok. V srpnu 1918 byl

¹¹² VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 3, str. 1

¹¹³ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Zpráva o udělení vyššího hodnostního (platového) stupně, 1915

¹¹⁴ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o drahotní výpomoc, 1917

¹¹⁵ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o drahotní výpomoc, 1916

¹¹⁶ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 6, str. 1

¹¹⁷ Byla mu udělena IX. platová třída. AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Zpráva o udělení vyššího hodnostního (platového) stupně, 1917

podán návrh na jeho opětovné povýšení,¹¹⁸ ale k tomu nepochybně vzhledem ke konci války a následnému rozpadu monarchie již nedošlo. V Dostálkově magistrátní složce se uvádí, že celkem strávil ve vojenské službě 2 roky a 6 měsíců,¹¹⁹ což je doba, do níž není zřejmě započítána jeho hospitalizace a počáteční dočasné odeslání domů.

Dne 18. listopadu 1918 se přihlásil na magistrátu, že byl propuštěn z činné vojenské služby¹²⁰ a téhož dne se vrátil do svého původního zaměstnání v technické revizi městské účtárny. Nastoupil s ročním služným 2 800 K, které mu bylo na jeho žádost po schválení městskou radou již k 1. lednu 1919 zvýšeno na 3 000 K.¹²¹

Rok 1919 se stal pro Jana Dostálka velmi významným. Po červnových volbách do obecního zastupitelstva hlavního města Prahy se stal členem zastupitelstva za Československou stranu lidovou a byl nominován do několika komisí a správních rad. Tak začala jeho politická kariéra, která mu stále větší měrou ukrajovala čas na výkon vlastního povolání magistrátního úředníka i na rozrůstající se rodinu. Dne 3. října 1919 se narodil manželům Dostálkovým třetí a poslední potomek. Chlapec dostal tradiční rodinné mužské jméno – Jan (Nepomucký).

„Vojenská“ služba stavebního revidenta Jana Dostálka s koncem světové války prakticky skončila. Jeho kmenový 88. císařský a královský pěší pluk byl posledního dne roku 1919 přejmenován na 38. československý pěší pluk.¹²² Ve stavu jeho 2. náhradní roty měl Jan Dostálek případně bránit svou novou vlast. Dne 30. září 1920 byl ještě převelen k 5. čs. pěšímu pluku v Praze.¹²³ Již 15. prosince téhož roku však byl Jan Dostálek vzhledem ke své klasifikaci „B“ označen za neodvedeného a v roce 1921 byl definitivně propuštěn z branné moci.¹²⁴

¹¹⁸ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 6, str. 2

¹¹⁹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Přeložení na trvalý odpočinek, 1939

¹²⁰ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Oznámení skončení vojenské služby, 1918

¹²¹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1919

¹²² VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 3, str. 1

¹²³ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 4, str. 2

¹²⁴ VHA, fond Kmenové listy, Dostálek Johann, list 5, str. 2

Zatímco byl Jan Dostálek takto „pohybován“ ve vojenských kartotékách, dosáhl v letech 1919-20 na magistrátu dalšího povýšení. Byl jmenován vrchním stavebním revidentem a také byl od 1. července 1921 zařazen do VIII. platové třídy s ročním služným 6 300 Kč.¹²⁵ Dalšího platového postupu se mu, vzhledem k členství v užší správní komisi a dalším funkcím v městském zastupitelstvu hlavního města, dostalo za dva roky. K 27. červnu 1923 byl 40letý ing. Jan Dostálek zaměstnán na pražském magistrátu již 19. rokem.¹²⁶ Také v tomto případě mu byla na jeho žádost, ověřenou dobrozdáním od nadřízených, zvýšena platová třída na VII. s ročním služným 12 780 Kč s platností od 1. července 1923.¹²⁷ V té době se ve svém úřadě věnoval vykonávání revizní činnosti v oblasti dlažebních prací v pravobřežní oblasti města a komunikačních prací v celé Velké Praze.

Další růst životní úrovně rodiny Dostálkových a hlavně postavení jejího živitele byl spojen s rokem 1925. V tomto roce byl ing. Jan Dostálek¹²⁸ nominován v silně katolicky orientované královéhradecké župě na prvním místě lidovecké kandidátky do poslanecké sněmovny. Protože se předpokládalo, že bude zvolen poslancem, byl již 9. listopadu na žádost Ústředního sekretariátu ČSL uvolněn z technické revize na dovolenou.

Mimoto mu bylo ke konci roku 1925 zvýšeno roční magistrátní služné na 14 004 Kč, což dohromady se všemi drahotnými přídávky, doplatky na byt a přídávky na děti činilo ročně částku 32 519 Kč. Když k tomu připočteme i plat poslance s funkcí místopředsedy sněmovny, dospějeme k názoru, že rodina Dostálkova se v roce 1925 dostala finančně už mimo střední vrstvu a posunula se i společensky výrazně

¹²⁵ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1920

¹²⁶ Ve své žádosti Jan Dostálek uvádí dobu služby dokonce 22 let, což je pravda pouze částečně, neboť toto číslo zahrnovalo i jeho předcházející pracovní praxi a vojenskou službu. Nicméně i tak byla žádost úspěšná. AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Žádost o udělení vyšší stupnice platové, 1923

¹²⁷ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1923

výše. Krom toho se ing. Jan Dostálek automaticky na magistrátu přesunul k 1. lednu 1926 do V. platové třídy.¹²⁹ Bylo to dáno zákonem č. 121 sb. ze dne 29. února 1920, v jehož § 20 se uvádí, že pokud je zaměstnanec ve státních službách zvolen do Národního shromáždění a vykoná slib, dostává dovolenou, během níž má nárok na stálé služební příjmy a služební postup. Díky všem těmto změnám na přelomu let 1925-1926 rychle vzrostly příjmy vrchního stavebního revidenta ing. Jana Dostálka.¹³⁰ K 1. červenci 1927 bylo jeho služné již 27 900 Kč a spolu s různými přídávky to činilo 36 600 Kč.¹³¹ Pak se ale tempo růstu jeho příjmů relativně zpomalilo. K dalšímu zvýšení jeho služného došlo „až“ k 1. červenci 1930. Služné činilo 30 600 Kč, s přídávky to bylo celkem 39 300 Kč.¹³² K tomu je ovšem nutno připomenout, že od 15. listopadu 1929 byl poslanec ing. Jan Dostálek zároveň ministrem veřejných prací.¹³³ Dne 29. dubna 1931 byl ing. Janu Dostálkovi vzhledem k dosažené V. platové stupnici udělen úřední titul vrchní stavební tajemník hl. m. Prahy.¹³⁴ V listopadu 1933 dosáhl IV. platové třídy a pobíral roční služné 33 600 Kč plus další přídávky. Zároveň s tím získal i ministr veřejných prací ing. Jan Dostálek titul stavebního ředitele.¹³⁵

Ing. Jan Dostálek, pokud mu to jen trochu stranické a vládní funkce dovolily, se snažil trávit alespoň trochu času se svou rodinou. Vzhledem k tomu, že větší část roku se pohyboval mimo domov, vyhrazoval si pro ženu a děti pravidelně každoročně alespoň dva týdny v létě (trávené nejčastěji na Mírově) a jeden v zimě. Klasickým příkladem

¹²⁸ Titul Ing. se v magistrátních dokumentech u Jana Dostálka objevuje až po roce 1920, nejprve ve spojitosti s jeho politickým postem na Magistrátu – březen 1921. AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*, rok 1921, str. 59

¹²⁹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1926

¹³⁰ Technická revize, odbor 16. AHMP, *Almanach hlavního města Prahy*. Praha 1935, str. 183

¹³¹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1927

¹³² AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1930

¹³³ Ministr vlády měl za první republiky plat 60 000 Kč daný zákonem z roku 1919.

¹³⁴ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Povýšení, 1931

¹³⁵ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1933

je zimní dovolená rodiny Dostádkovy v zimě roku 1933-1934, kdy trávili společný týden v letovisku Černá Hora (viz. obr. č. 10 v Příloze).¹³⁶

V roce 1934 zakoupil ministr veřejných prací v katastrálním území Kostelec nad Orlicí od kosteleckého děkanství pozemek o výměře 11 572 m². Na této nemalé parcele rychnovský stavitel ing. Otto Hániš začal v roce 1935 pro ing. Jana Dostálka stavět patrovou vilu (viz obr. č. 14 v Příloze).¹³⁷ Stavba probíhala v letech 1935-36. Ke Kostelci měl ing. Jan Dostálek zvláštní osobní vztah. Ještě jako poslanec Národního shromáždění často navštěvoval s rodinou a přáteli nedaleké letovisko Mírov, kam se sjížděla společenská „smetánka“ z celého hradeckého kraje.¹³⁸ V doprovodu své rodiny zde ministr Dostálek pobýval až do počátku 2. světové války. Z této doby a právě z Mírova se dochovalo větší množství jeho fotografií (viz obr. č. 9 v Příloze). Některé prameny uvádějí, že se ve 30. letech jako ministr významně zasloužil o rozvoj města Kostelce.¹³⁹

K 1. lednu 1937 bylo stavebnímu řediteli ing. Janu Dostádkovi zvýšeno služné na 36 600 Kč, spolu s přídavky pobíral od magistrátu 43 800 Kč ročně. K příštímu navýšení platu mělo dojít k 1. lednu 1940,¹⁴⁰ ale to se už vzhledem k vývoji událostí neuskutečnilo.

Rok 1937 přinesl Dostádkově rodině radostnou událost v podobě sňatku mladší dcery Marie s JUDr. Jiřím Tilschem, synem ministerského rady Tilsche.¹⁴¹ Obřad se konal 23. září v kostele sv. Jiří v Kostelci

¹³⁶ Jejich dovolených se ve 30. letech často účastnila i rodina budoucího zetě Tilsche a také s nimi často jeli někteří blízcí stráničtí spolupracovníci, včetně Msgre. Bohumila Staška či senátora Jakuba Filipa aj. Vzpomínky Marie Tilschové-Dostádkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

¹³⁷ Stavba vily v Kostelci nad Orlicí stála kolem 160 000 Kč, oplocení zahrady 20 000 Kč. Byla rozdělena na dva a později čtyři samostatné bytové jednotky. Patřila k ní i velká zahrada s bazénkem, o než se staral až do roku 1945 zahradník. Vzpomínky Marie Tilschové-Dostádkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

¹³⁸ V Kostelci nad Orlicí mj. také bydlel jeden z jeho dobrých přátel, hrabě Kinský, se kterým se setkával již od mládí v katolickém hnutí.

¹³⁹ Např. AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Dostálek Jan – charakteristika osoby, list 82

¹⁴⁰ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1936

¹⁴¹ JUDr. Vladislav Tilsch byl již před rokem 1924 ministerským radou na Ředitelství vodních cest, tento úřad byl přidělenou součástí ministerstva veřejných prací.

nad Orlicí za účasti královéhradeckého biskupa dr. Mořice Pichy a Msgre. Bohumila Staška.¹⁴²

Po mnichovské dohodě a odstoupení pohraničí odešel ing. Jan Dostálek nejprve z ministerského postu, následně vzdal i post poslanecký a odstěhoval se se svou ženou a synem Janem natrvalo z Prahy do své vily v Kostelci nad Orlicí, kterou zatím využíval spíše jako letní sídlo.

Dne 25. února 1939 se v kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě vdala i starší z Dostálkových dcer – Zdislava. Vzala si za manžela o dva roky mladšího Rudolfa Jukla.¹⁴³

Na přelomu roku 1938-9 došlo ke zhoršení zdravotního stavu ing. Jana Dostálka, nepochybně díky stresu z událostí té doby. Slovy jeho přítele a ošetřujícího kosteleckého lékaře MUDr. Pupse šlo o „*chorobu srdeční i cévní, vysoký krevní tlak (200-230) a nervové poruchy [...] jež neumožňuje dotyčnému duševní práci.*“¹⁴⁴ Ing. Jan Dostálek byl několikrát hospitalizován a v první polovině roku 1939 byl dvakrát v několikaměsíční pracovní neschopnosti. Neutěšený zdravotní stav nakonec vedl v červnu 1939 Správní komisi hl. m. Prahy k rozhodnutí o jeho předčasném propuštění z řad magistrátního úřednictva na trvalý odpočinek, a to jakoby symbolicky k datu, kdy vše staré končilo a začínalo něco, na co svět neměl až dodnes zapomenout, ke dni 1. září 1939.¹⁴⁵

Ing. Jan Dostálek odešel do penze ve svých 56 letech. Jako základ penze mu byla počítána částka 36 600 Kč a k tomu výchovné

¹⁴² Obřad se měl původně konat v Praze, a to buď v katedrále sv. Víta za účasti pražského arcibiskupa, nebo ve Strahovském klášteře, jehož opat byl taktéž přítelem ing. Jana Dostálka. Nakonec rozhodl zdravotní stav jeho manželky, takže svatba se konala v Kostelci. Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

¹⁴³ Rudolf Jukl – za války pracoval na ředitelství brněnské zbrojovky, po válce byl v letech 1945-7 velmi aktivním členem ČSL. Jeho otec byl dlouholetým členem předválečné ČSL.

¹⁴⁴ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Lékařské vysvědčení, 1939

¹⁴⁵ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Přeložení na trvalý odpočinek, 1939

ve výši 1 800 Kč. Na Magistrátu hlavního města Prahy strávil plných 35 let a 2 měsíce.¹⁴⁶

Za 2. světové války pobýval ing. Jan Dostálek v Kostelci nad Orlicí, kde se věnoval hlavně zvyšujícímu se počtu svých vnoučat, neboť za svými rodiči obě dcery i s rodinami poměrně často dojížděly. Jednadvacetiletý syn Jan, jenž nemohl díky uzavření vysokých škol studovat,¹⁴⁷ navštěvoval od 1. září 1940 v Praze alespoň abiturientský kurs při Obchodní akademii.

Po skončení války přišlo poslední povýšení ing. Jana Dostálka v rámci magistrátu. Jednak mu byla k 1. říjnu 1945 zvýšena platová třída na III., s čímž souviselo i zvýšení základu penze na 39 000 Kč, celkem i s drahotnými přídavky to dělalo 46 800 Kč ročně.¹⁴⁸ V důsledku postupu do vyšší platové stupnice jej nově jmenovaný Ústřední národní výbor hl. m. Prahy jmenoval, a to zpětně k 1. říjnu 1945, vrchním stavebním ředitelem, samozřejmě toho času ve výslužbě.¹⁴⁹ Tímto titulem oficiálně skončila magistrátní kariéra ing. Jana Dostálka.

¹⁴⁶ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Přeložení na trvalý odpočinek, 1939

¹⁴⁷ Jednalo o studia, jež mu měla zabezpečit díky vlivu otce diplomatickou kariéru, o níž uvažoval.

¹⁴⁸ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Vyšší stupnice platová, 1945

¹⁴⁹ AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. V/215, Povýšení, 1945

4. Politická kariéra 1904-39

Politické aktivity Jana Dostálka do konce 1. světové války

Jan Dostálek si vzal za vzor svého otce, který byl dlouhá léta váženým starostou rodné vesnice. Oba s nevolí sledovali rostoucí protikatolické výpady ve společnosti počátkem 20. století. Proti těmto útokům se mladý Jan Dostálek rozhodl veřejně vystoupit. Chtěl hájit postavení katolické víry i církve a bojovat proti rostoucí sekularizaci společnosti. Cítil to jako své poslání, jako službu Bohu a národu.¹⁵⁰

Vlastní Dostálkova politická kariéra se však rozjížděla pozvolna. Po maturitě v roce 1903 se začíná aktivně zajímat o politické dění jednak v Praze, kde pracuje, ale i v rodném kraji, kam se často vrací. K této době nám nabízí bohužel jedinou, byť zajímavou vzpomínku klášterecký farář Ignác Dovrtěl: *„Jako mladík 20iletý [v letech 1903-4 – pozn. autora] začíná se zúčastňovati politického ruchu na podkladě katolickém. Bylo to v době, kdy jsme neměli za sebou někde ani kostelníka, ba ani kněze. Pamatuji se dobře, jak i mne si bratři poznámkami kamarádsky sice, ale z nepochopení ponášeli: ‚Panečku, on organizuje.‘ Dostálek začíná pracovati od svého rodiště a se značnými překážkami postupuje od vesnici k vesnici po celém rodném kraji žamberském. Současně s kaplanem Novotným z Kostelce nad Orlicí burcuje Kosteletsko a Rychnovsko. Vyškolil se v obratného, ale přitom jemného řečníka.“*¹⁵¹

V domovském prostředí těžil Jan Dostálek z postavení svého otce, který jej seznámil i s místními politickými „špičkami“. Když se pak v červnu 1904 Jan Dostálek stal magistrátním zaměstnancem, dostal se do kontaktu s pražskými zastupiteli a získával první politické zkušenosti z centra. Od mládí rád vystupoval na veřejnosti. Byl dobrým a zaníceným řečníkem, který dovedl druhé nadchnout pro to, co hlásal. Četl rád a často historickou, náboženskou a filosofickou literaturu a právě historické poznámky či analogie byly mnohokrát jedním z nosných pilířů jeho plamenných projevů. Také se časem začal prezentovat články

¹⁵⁰ Vzpomínky MUDr. Zdislavy Kasalové-Juklové – záznam rozhovoru

v různých novinách. Vzhledem k jeho hluboké víře a velmi blízkým vztahům ke katolické církvi a jejím hodnostářům všech úrovní, nebylo pro něj jasnější volby, než se angažovat v rodícím se českém katolickém politickém hnutí.

Politické hnutí katolíků v Čechách i na Moravě se začalo formovat jako reakce na ideály sociální encykliky papeže Lva XIII. *Rerum novarum* z 15. května 1891. Hnutí vznikalo zvláště v Čechách velmi pozvolna v 90. letech 19. století. Po rozchodu se staročechy se orientovalo na založení vlastní politické strany a tyto pokusy trvaly téměř celé poslední desetiletí 19. století. Vytvořily se dva proudy – konzervativní a křesťansko-sociální – a oba se snažily o vznik vlastní politické organizace.¹⁵² V polovině 90. let tak vznikly dvě české katolické politické strany – Katolicko-národní a Křesťansko-sociální. Soupeření obou stran i vnitřní rozkol v řadách křesťanských sociálů vedl v roce 1899 k rozpadu Křesťansko-sociální strany a vzniku nové Křesťansko-sociální strany lidové.¹⁵³ Volby do říšské rady v letech 1900-1 přinesly dočasné spojení všech tří českých katolických stran, ale ani tak neměly úspěch v podobě významného volebního výsledku. Přes tento neúspěch pokračovala snaha o společná jednání i postup, byť se značnými problémy ohledně sbližování volebních programů. Zároveň s tím rostl i tlak katolické veřejnosti na sjednocení rozhádaných českých katolických stran v jednu. Tyto snahy byly koncem roku 1905 podpořeny peticí nespokojených věřících ze všech českých diecézí, která kritizovala rozvrat katolických stran a proklamovala nutnost vzniku sjednocené české katolické politické strany.¹⁵⁴ Vox populi byl nakonec vyslyšen a po trojstranných jednáních, která probíhala v první polovině roku 1906, byly zahájeny přípravy

¹⁵¹ „Feuilleton. Hrst vzpomínek“. Lidové listy, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 1-2

¹⁵² Křesťanští sociálové se sešli v Litomyšli v září 1894, kde byly položeny základy jejich programu. Jejich strana jako taková vznikla později. Konzervativci podporovaní pražským arcibiskupem kardinálem Františkem hrabětem Schonbornem se je neúspěšně snažili nejprve pohltnout a později omezit jejich aktivity. Jedním z jejich nejdůležitějších rozporů v rámci vlastních politických programů byla, jako i v pozdějších letech, otázka pojetí všeobecného hlasovacího práva.

¹⁵³ Marek, Pavel: *Český katolicismus 1890-1914*. FF UP, Olomouc 2003, str. 50

¹⁵⁴ Tato petice se obracela na Zemský sbor katolických spolků českých, který vznikl v dubnu 1905 (jeho předsedou byl kanovník dr. Josef Burian).

ke vzniku nové katolické politické strany.¹⁵⁵ Těchto příprav se aktivně účastnil i mladý Jan Dostálek. Dne 16. dubna 1906 vystoupil v Praze na Žofíně jako jeden z hlavních řečníků s tématem „O volné škole“ na velkém setkání pražských i mimopražských katolíků.¹⁵⁶ Toto setkání bylo jedním z prvních před připravovaným sjezdem nové strany. Je to zároveň první konkrétní zmínka o Dostálově účasti i vystoupení na veřejné politické akci. Toto vystoupení vzhledem k tomu, s kým promlouval z řečniště¹⁵⁷ prozrazuje, že nepřednášel poprvé a v konzervativnějších katolických kruzích se již nějakou dobu pohyboval.

Na den 17. června 1906 byl do Prahy do Konviktského sálu svolán ustavující sjezd. Katolický tisk jej již několik týdnů předem avizoval a halasně zval všechny příznivce k účasti. Na sjezdu se sešlo 363 delegátů, kteří zastupovali různé katolické spolky a sdružení z celých Čech. Jedním z těchto delegátů¹⁵⁸ byl i třiatřicetiletý ing. Jan Dostálek.¹⁵⁹ Vzhledem k nedostatku dalších pramenů nelze určit, za kterou organizaci byl nominován, zda se jednalo o organizaci pražskou či východočeskou.¹⁶⁰ Jeho nominace nám ovšem nabízí vcelku logickou úvahu, že dotyčný delegát se musel v dané organizaci již nějakou dobu angažovat, aby za ni mohl být v tak mladém věku vyslán na významný zemský podnik. V odpoledních hodinách došlo na sjezdu na volbu předsednictva. Předsedou byl jednomyslně zvolen dr. Rudolf Horský, dalšími členy předsednictva pak prof. Antonín Drápalík, Vojtěch hrabě Schönborn, zapisovateli ing. Jan Dostálek a úředník Roudnický.

¹⁵⁵ Dohoda katolických stran byla „ulehčena“ schválením všeobecného hlasovacího práva. (Zákon o všeobecném, přímém, rovném a tajném volebním právu byl schválen v roce 1906 po vlně stávek včetně generální a podepsán císařem 26. ledna 1907)

¹⁵⁶ Naše Listy, č. 34, ročník XV., Praha 21. dubna 1906, str. 5

¹⁵⁷ Před ním promluvil kardinál Vojtěch hrabě Schönborn, po něm dr. Rudolf Horský a redaktor Václav Myslivec – což byli velmi významné osobnosti tehdejšího českého katolického hnutí.

¹⁵⁸ Každý delegát zastupoval 100 členů té které katolické organizace či spolku. Naše Listy, č. 43, ročník XV., Praha 23. června 1906, str. 1

¹⁵⁹ Zde se také poprvé objevuje jako ing., resp. inž. Naše Listy, č. 43, ročník XV., Praha 23. června 1906, str. 1

¹⁶⁰ Jednou z možností je Jednota katolických tovaryšů, druhou vlivný Piův spolek a třetí Katolická Beseda v Praze. Všechny se sjezdu prostřednictvím svých zástupců účastnily a Jan Dostálek byl jejich členem, otázkou však zůstává odkdy. V úvahu by

Posléze byl schválen program strany, organizační řád, přijat název Strana katolického lidu v Čechách a zvolen výkonný výbor. Během sjezdu se ing. Jan Dostálek usilovně zapojoval do rozpravy i do pořádání organizačních stranických záležitostí.¹⁶¹

Ještě v týdnu po sjezdu se nově zvolení činovníci strany rozjeli do právě zakládaných místních organizací, aby oslovili potenciální příznivce. Také ing. Jan Dostálek¹⁶² byl mezi nimi a přednášel na několika schůzích po Praze.¹⁶³ V „Našich Listech“, které ranné Dostálkovo politické působení nejpodrobněji monitorují, nacházíme 30. června 1906 tuto zajímavou zprávu: *„Ke družstvu Vlast' přistoupil za člena zakládajícího: Jan Dostálek, měst. technik v Praze, předplativ si při tom letošní ‚Vlast‘. Vítáme ve svůj střed tohoto nadšeného bojovníka a pracovníka v pražských katolických organisacích.“*¹⁶⁴ Družstvo Vlast' patřilo mezi významná katolická sdružení a jeho součástí byl i Tiskový odbor vydávající různá periodika mj. i „Naše Listy“.¹⁶⁵ V nich se také poprvé objevují Dostálkovy tištěné projevy a články. Dne 18. července 1906 vystoupil s úspěchem v Košířích¹⁶⁶ a poté také v zimním sále Národního domu na Vinohradech večer 24. července. „Naše Listy“ o jeho vystoupení na této schůzi uvádějí: *„Za povznesené nálady zahájil schůzi p. JUC. Schindler, uvítav přítomné a slovo předal panu Dostálkovi, který přivítán bouří potlesku, předem uvádí, že nebude dlouho mluvit, ježto byl v posledních dnech pracemi přetížen, ale že krátce upřímně a s láskou*

připadalo i významné družstvo Vlast' (později Vlast), ale jeho členem se podle dostupných dokumentů stal Dostálek až několik dní po vzniku strany.

¹⁶¹ Naše Listy, č. 43, ročník XV., Praha 23. června 1906, str. 1-3

¹⁶² Zde se objevuje omyl, kdy je zde křestní jméno ing. Jana Dostálka zaměněno za jméno Josef. Tento omyl se v dobovém tisku (Naše Listy a Týden) v době do 1. světové války sice několikrát zopakoval, ale další osobní informace uvedené v člancích záměnu či paralelní koexistenci obou Dostálků v katolických stranách takřka vylučují. Adresáře hl. m. Prahy dokazují, že jakýsi Josef Dostálek sice v Praze tehdy bydlel, ale v kolonce jeho zaměstnání se opakovaně uvádí pekař. Také dosažené stranické funkce, tituly i rodiště mluví jednoznačně pro ing. Jana Dostálka. AHMP, *Adresář král. hl. města Prahy 1907*; sign. F 3617, str. 165; AHMP, *Adresář král. hl. města Prahy 1910*; sign. F 3617, str. 198

¹⁶³ Naše Listy, č. 43, ročník XV., Praha 23. června 1906, str. 6

¹⁶⁴ Naše Listy, č. 44, ročník XV., Praha 30. června 1906, str. 5

¹⁶⁵ Předsedou družstva Vlast' byl Tomáš Josef Jiroušek, významná postava katolického politického života té doby. Byl zároveň i předsedou Tiskového a Sociálního odboru družstva.

¹⁶⁶ Naše Listy, č. 48, ročník XV., Praha 28. července 1906, str. 4

několik slov pronese: ‚Zda-li to zdravý příznak doby, že se katolíci sdružují a proč se musí sdružovati‘. Řečník dovodiv nutnost organizace katolíků, končí výzvou k shromáždění, aby brzo katolický šik dosud neuspořádaný, doplnili, posilnili, aby tak on spojeným nepřátelům odolal a pronáší slova básně O. Jablonského, jež platí zejména pro naše katolíky: ‚Nuž vstaňte všichni, kteří dosud spíte – dennice vzešla, jitřenka se rdí, hanu tomu, kdo by byl poslední.‘ – Řečník odměněn bouřlivým potleskem.¹⁶⁷ Další zprávy o politických aktivitách ing. Jana Dostálka v období mezi srpnem 1906 a dubnem 1907 se mi vzhledem k absenci tohoto ročníku katolického tisku v dostupných knihovnách nepodařilo získat. Není však důvod pochybovat o tom, že se v té době angažoval obdobně jako doposud.

Farář Dovrtěl ve svých vzpomínkách mj. uvedl, že ing. Jan Dostálek v roce 1907 před květnovými volbami do říšské rady působil jako „průvodce“ stranického kandidáta Ferdinanda Vogela z Čestic u Častolovic a spolu s ním se aktivně účastnil několika setkání s voliči.¹⁶⁸ V rámci volební kampaně Dostálek plamenně řečnil např. v Bělovsi na Náchodsku, kde propagoval kandidaturu předsedy strany dr. Horského.¹⁶⁹ Po těchto volbách,¹⁷⁰ prvních podle všeobecného volebního práva, se zástupci českých katolíků poprvé dostali do říšské rady. Bylo jich sice jen sedm (z navržených devíti), včetně předsedy strany dr. Horského, ale Ferdinand Vogel mezi nimi nebyl,¹⁷¹ přestože kandidoval ve východních Čechách, které byly baštou českých katolíků a jsou víceméně dodnes. Další zprávu o činnosti ing. Jan Dostálka nacházíme v „Našich Listech“, k 21. srpnu 1907, kdy předsedal schůzi místní katolické organizace v hostinci „U Helmů“ ve Vodičkově ulici.¹⁷² Již 1. září opět vystoupil, tentokrát na Zlíchově, kde se k jeho projevu uvádí: „Druhý řečník inž. pan Dostálek celé shromáždění elektrisoval.

¹⁶⁷ Naše Listy, č. 49, ročník XV., Praha 8. srpna 1906, str. 3-4

¹⁶⁸ Doslova se uvádí „průvodčí“. „Feuilleton. Hrst vzpomínek“. Lidové listy, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 1-2

¹⁶⁹ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 153

¹⁷⁰ Tyto volby se konaly ve dnech 14. a 23. května 1907.

¹⁷¹ „Manifestace jednotné síly a růstu Československé strany lidové“. Lidové listy, č. 119, ročník XI., Praha 24. května 1932, str. 2

¹⁷² Naše Listy, č. 01, ročník XVII., Praha 31. srpna 1907, str. 4

V řeči své kořeněné humorem promluvil o situaci dnešní, volné myšlénce, předvedl rozpory ve filosofii, účelně promluvil o bolestech středního stavu, o pravém vlastenectví a končil výzvou, by hájili jsme své přesvědčení vždy a všude.¹⁷³ Kromě stranických záležitostí se ing. Jan Dostálek účastnil v druhé polovině roku 1907 jako host také různých spolkových akcí, v září např. setkání Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva aj.¹⁷⁴ Z dobového tisku ještě víme o jeho vystoupení na agitační schůzi v Nové vsi u Kolína.¹⁷⁵

Strana katolického lidu v Čechách byla od počátku provázena vnitřními boji a změnami ve vedení. Spory v letech 1907-8 vedly ke změnám ve vedení strany i výkonném výboru a vyvrcholily na 2. sjezdu strany. Ten byl svolán na počátek ledna 1908. Již 4. ledna se sešla předporada vedoucích činitelů strany z nejdůležitějších katolických krajů.¹⁷⁶ Mělo se zde rozhodnout o kandidátní listině prezidia a volbě výkonného výboru strany. Sjezd samotný začal následujícího dne, tedy 5. ledna 1908, a zúčastnilo se ho 436 delegátů. Trval až do 6. ledna, kdy byl schválen nový organizační řád a především došlo k volbě nového výkonného výboru. Ing. Jan Dostálek nebyl na kandidátce za Prahu, ani za jiný kraj, a také nebyl navržen ani mezi náhradníky. To však nezabránilo konzervativním nespokojencům s navrženou kandidátkou, aby mu nedali 73 hlasů, což bylo nejvíce z těch, kteří nebyli uvedeni na připravených kandidátních listinách. V bouřlivé atmosféře závěru sjezdu promluvalo vícero řečníků včetně Jana Dostálka.¹⁷⁷

O měsíc později, 5. února 1908 se konala 40. valná hromada spolku Katolická Beseda v Praze. Po úvodních referátech byl zvolen výbor, jehož členem se stal i ing. Jan Dostálek, zároveň získal funkci zapisovatele.¹⁷⁸ Ing. Jan Dostálek byl často zván na mnohé regionální stranické schůze, aby zde promluvil. K první polovině roku 1908 uvádí

¹⁷³ Naše Listy, č. 03, ročník XVII., Praha 14. září 1907, str. 3

¹⁷⁴ Naše Listy, č. 03, ročník XVII., Praha 14. září 1907, str. 6

¹⁷⁵ Naše Listy, č. 06, ročník XVII., Praha 5. října 1907, str. 4-5

¹⁷⁶ Jednalo se spíše o zástupce 3 diecézních komitétů – královéhradeckého, českobudějovického a pražského.

¹⁷⁷ Naše Listy, č. 20, ročník XVII., Praha 11. ledna 1908, str. 1-3

např. Ignác Dovrtěl vzpomínku na voličskou schůzi v Pastvinách, kde vystoupil on i ing. Jan Dostálek. „*Vejdu do místnosti a k úžasu svému vidím, že celý sál hoří nadšením. Dostálek byl již ve ‚svém‘, rukama živě rozhazoval a se rozplameňoval. Takovou udělal přípravu pro mé vystoupení.*“¹⁷⁹ Dne 30. dubna se sešel Ústřední výbor organizací strany katolického lidu všech pražských měst a zvolil si své předsednictvo. Prvním místopředsedou se stal ing. Jan Dostálek.¹⁸⁰ Také Dostálkova činnost ve spolku Vlast se rozšířila jeho přijetím (25. května) do Sociálního odboru tohoto spolku.¹⁸¹ „*Naše Listy*“ k tomu uvedly: „*Předsedající red. Tomáš Škrdle vítal nového člena odboru, stav. praktikanta p. Jana Dostálka a žádal jej, aby s námi zdárně spolupůsobil. Oslovený odvětil, že si toužebně přál býti členem tohoto odboru a že se přičiní, aby svým povinností dostál. [...] Dle nového řádu zvolen byl za II. místopředsedu Sociálního odboru p. Jan Dostálek.*“¹⁸²

Po 2. sjezdu došlo k výraznému posílení pozic bývalých křesťanských sociálů vedených Emanuelem Jungrem.¹⁸³ Měnilo se do značné míry i sociální složení členské základny, v níž teď převládali rolníci. To vše s sebou neslo určitý odklon strany doleva, což nelibě nesly konzervativní katolické kruhy, k nimž patřil i čerstvě ženatý ing. Jan Dostálek. Na přelomu srpna a září se konal v Praze IV. sjezd katolíků československých. Této významné akce se účastnily všechny stranické a církevní špičky z Čech i významní hosté z Moravy. V rámci spolkových referátů zde 29. srpna vystoupil ve velkém sále na Žofině i ing. Jan

¹⁷⁸ Naše Listy, č. 25, ročník XVII., Praha 15. února 1908, str. 7

¹⁷⁹ „Feuilleton. Hrst vzpomínek“. Lidové listy, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 2

¹⁸⁰ Naše Listy, č. 37, ročník XVII., Praha 9. května 1908, str. 4

¹⁸¹ V rámci tohoto odboru řečnil ing. Jan Dostálek v následujících týdnech v Tatčích u Peček, v Nekoři u Kyšperka, v Braníku a Podolí. Naše Listy, č. 48, ročník XVII., Praha 25. července 1908, str. 3

¹⁸² Naše Listy, č. 40, ročník XVII., Praha 30. května 1908, str. 1-2

¹⁸³ Emanuel Jungre, kněz, redaktor „Selských listů“ a tajemník českých katolických zemědělců, byl zvolen tajemníkem strany na plenární schůzi 4. května 1908 (po Tomáši Josefu Jirouškově). Naše Listy, č. 37, ročník XVII., Praha 9. května 1908, str. 4

Dostálek se svým projevem „Stávky, mzdy a kartely“.¹⁸⁴ V té době se zároveň stal členem organizačního komitétu pražské arcidiecéze.¹⁸⁵

Dostálkova nevšední aktivita v oblasti spolkové i stranické byla oceněna přímo z Říma. V prosinci 1908 byl vyznamenán papežem Piem X. záslužným křížem „Pro Ecclesia et Pontifice“.¹⁸⁶ Tento řád se uděloval pouze jednotlivcům za významnou činnost ve prospěch katolické církve. Nebývalo však v té době zvykem udělovat jej někomu tak mladému, neboť Janu Dostálkovi bylo v roce 1908 pouhých 25 let.

Z roku 1909 máme o činnosti ing. Jana Dostálka jen několik dílčích zpráv. Ty se ale netýkají jeho stranické, ale spolkové činnosti. Dostálek předsedal několika schůzím Sociálního odboru družstva Vlast a 2. dubna byl na valné hromadě Piova spolku zvolen členem výboru a zároveň i jeho II. místopředsdou.¹⁸⁷ Také se zúčastnil říjnových oslav 25. výročí založení spolku Vlast.

K vyhocení konfliktu mezi konzervativci a křesťansko-sociálním vedením strany došlo při přípravě na její 3. sjezd počátkem roku 1910, před doplňovacími volbami do říšské rady. Také ing. Jan Dostálek aktivně zasáhl do vnitrostranického boje. Svědčí o tom např. poznámka v „Našich Listech“ o jeho vystoupení na schůzi na Novém Městě 24. ledna 1910, v níž se uvádí: „zejména pak p. inž. Dostálek v delší řeči důkazy doložené přibil nové záhubné směry některých vůdců ve straně, jež směřují k naprostému rozvratu našich hlavních zásad a cílů.“¹⁸⁸ Konzervativní frakce strany vydala 21. února 1910 tzv. Memorandum, určené biskupům a důvěrníkům strany. Podepsalo jej 17 osobností, mezi nimi i ing. Jan Dostálek.¹⁸⁹ Memorandum vyvolalo velkou aféru, která

¹⁸⁴ Sjezd se konal ve dnech 29. 8. – 2. 9. Naše Listy, č. 01, ročník XVIII., Praha 5. září 1908, str. 3

¹⁸⁵ Byl zvolen 31. srpna 1908. Naše Listy, č. 03, ročník XVIII., Praha 19. září 1908, str. 5

¹⁸⁶ Naše Listy, č. 17, ročník XVIII., Praha 23. prosince 1908, str. 3; Magistrátní prameny toto ocenění uvádějí až od roku 1910. Jan Dostálek je uváděn jako „majitel čestného kříže papežského řádu Pro Ecclesia et Pontifice“. AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1910, str. *80

¹⁸⁷ Naše Listy, č. 32, ročník XVIII., Praha 10. dubna 1909, str. 6. Z těchto kusých zpráv však bohužel nevyplývá, zda byl ing. Jan Dostálek již nějakou dobu jeho členem, ale vzhledem k dosaženému postu to lze předpokládat.

¹⁸⁸ Naše Listy, č. 22, ročník XIX., Praha 29. ledna 1910, str. 2

¹⁸⁹ Jednalo se včetně ing. Jana Dostálka hlavně o představitele strany z Prahy. Marek, Pavel: Český katolicismus 1890-1914. FF UP, Olomouc 2003, str. 124

vedla k veřejné roztržce mezi konzervativci a vedením strany. Třetí sjezd strany, konaný koncem března 1910, podpořil stávající vedení, eliminoval konzervativní opozici tím, že odsoudil Memorandum a vyloučil jeho signatáře z výkonného výboru. Bouřlivý průběh sjezdu vyvrcholil volbou nového vedení. Došlo také ke změně názvu strany na Českou stranu křesťansko-sociální v království českém. Výsledky sjezdu vyvolaly další nesouhlas a odštěpné tendence v řadách konzervativců, kteří se začali chystat k obnovení Katolicko-národní strany. Pro období mezi lednem a říjnem 1910 se mi bohužel nepodařilo nalézt v dostupném katolickém tisku žádné bližší informace, které by zmiňovaly konkrétní činnost ing. Jana Dostálka.¹⁹⁰

Do poloviny roku 1911 probíhaly frakční tahanice o stranický tisk a tiskárnu. Po neshodách s konzervativcem Kotrbou a jeho tiskárnou byly založeny dva týdeníky – pro venkov Selská obrana a pro příznivce ve městech v lednu 1911 Mír. Spolek Veritas, kterému se podařilo koupit podnik bratří Zingerů, se v červenci 1911 transformoval v akciovou společnost Československá akciová tiskárna, a tak nakonec problémy stranického tisku vyřešil.¹⁹¹ I přes tyto spory převážilo sblížování mezi různými skupinami, hlavně v prvních měsících roku 1911,¹⁹² Ty byly ovšem motivovány mj. také blížícími se volbami do říšské rady.

Dne 2. února 1911 se v Praze v Merкуру¹⁹³ konala schůze více než 300 členů družstva Vlast, spolku Vzájemnost a Novoměstské katolicko-národní Jednoty. Jednalo se o příznivce konzervativního křídla strany. Mezi hlavními referenty promluvil ing. Jan Dostálek, který byl zároveň jedním z organizátorů schůze. Po projevech byl zvolen Akční katolicko-národní výbor, jehož předsedou se stal dr. Josef Burian

¹⁹⁰ Jediná zmínka o ing. Janu Dostálkovi hovoří o jeho říjnové účasti na spolkové schůzi o katolické výchově. Naše Listy, č. 8, ročník XX., Praha 22. října 1910, str. 1

¹⁹¹ Byla zde redakce Nového Věku, Míru, Selské obrany, Venkovana a Naší mládeže.

¹⁹² Jedním z významných iniciátorů společných jednání různých frakcí strany byl biskup prof. dr. František Kordač, který se všemožně snažil o sjednocení katolického politického tábora. Sám byl uznávanou osobností křesťansko-sociální strany a také předsedou vlivného Piova spolku.

¹⁹³ Merkur se nacházel na Mikulášské třídě 9. Bylo to jedno z oblíbených míst setkávání pražských katolíků

a jedním z členů i ing. Jan Dostálek.¹⁹⁴ Výbor začal organizačně připravovat vznik nové strany. Pro ing. Jana Dostálka to znamenalo ještě větší rétorické nasazení v propagaci konzervativních myšlenek a plánů na vznik takové strany v Praze i mimo ni. Od 22. března je v „Našich Listech“ uváděn jako jednatel Akčního komitétu.¹⁹⁵ Jeho aktivity se neomezily pouze na přednes referátů, ale také se v dubnu v tisku poprvé objevují s jeho přijmením články na různá témata.¹⁹⁶ „Naše Listy“ ve své výroční zprávě ze srpna 1911 označily články Jana Dostálka a dalších vybraných přispěvatelů za „velice cenné“.¹⁹⁷

V květnu 1911 konzervativní frakce strany, vedená komitétem, definitivně odstoupila z jednání s křesťanskými sociály pro neshody v mnoha zásadních otázkách a v druhé polovině července vydala v tisku prohlášení, že smíření obou frakcí strany je nemožné.

Dne 6. srpna 1911 proběhl v Praze v Merkuru ustavující sjezd Katolicko-národní strany konzervativní. Účastnilo se ho 208 důvěrníků katolicko-národních klubů. Sjezd se přihlásil k programovým zásadám z roku 1906, soustředil svou činnost do 5 odborů a také zdůraznil potřebu založení tiskového družstva pro vydávání stranického týdeníku. Důvěrníci na sjezdu zvolili předsednictvo strany.¹⁹⁸ Do jejího čela se dostal dr. Josef Burian, dále byli zvoleni 2 místopředsedové – MUDr. Otakar Rožánek a Ervín Červinka a sedm zapisovatelů, mezi nimiž přední místo zaujímal ing. Jan Dostálek.¹⁹⁹ Funkci jednatele zastával dle „Našich Listů“ jen v Akčním výboru²⁰⁰ a za jednatele strany je zde označován až od 9. září 1911.²⁰¹ Název funkce jednatele strany

¹⁹⁴ Naše Listy, č. 24, ročník XX., Praha 11. února 1911, str. 3; Marek, Pavel: *Český katolicismus 1890-1914*. FF UP, Olomouc 2003, str. 153

¹⁹⁵ Naše Listy, č. 32, ročník XX., Praha 8. dubna 1911, str. 6

¹⁹⁶ Články jsou v tomto případě přímo podepsány Dostálek. Je možné, že psal ještě pod nějakou zkratkou či pseudonymem, ale ty neznáme. Naše Listy, č. 35, ročník XX., Praha 29. dubna 1911, str. 4

¹⁹⁷ Naše Listy, č. 52, ročník XX., Praha 26. srpna 1911, str. 1

¹⁹⁸ Na sjezd byly doručeno velké množství pozdravných telegramů, mezi nimi i od otce a bratra ing. Jana Dostálka. Naše Listy, č. 50, ročník XX., Praha 12. srpna 1911, str. 3

¹⁹⁹ Naše Listy, č. 50, ročník XX., Praha 12. srpna 1911, str. 1; Prof. Marek uvádí volbu 5 místopředsedů: Místopředsedové – František hrabě Kinský, MUDr. Otakar Rožánek, Ervín Červinka, Karel Linger, Václav Dvorský. Marek, Pavel: *Český katolicismus 1890-1914*. FF UP, Olomouc 2003, str. 154

²⁰⁰ Naše Listy, č. 51, ročník XX., Praha 19. srpna 1911, str. 1

²⁰¹ Naše Listy, č. 03, ročník XXI., Praha 16. září 1911, str. 5

po 1. světové válce nahradil pojem ústřední tajemník strany, ale na rozsahu práce s ním spojené se nic nezměnilo. Nová strana zahájila agitaci po českých zemích, a tak nacházíme opět ing. Jana Dostálka,²⁰² jak přednáší na mnoha schůzích v Praze i na venkově o přednostech konzervativního postoje a výhodách programu nové strany. Mluvil např. v srpnu na Novém Městě, na Smíchově, v září v Pečkách, v Hradci Králové, na Smíchově, na Zbraslavi, v Karlině, v říjnu v Modřanech, Holešovicích, v Berouně, v Kolíně atd.²⁰³ V prosinci a lednu 1912 pořádala strana tzv. řečnické večírky, jichž se ing. Jan Dostálek vždy aktivně účastnil. Dne 24. ledna se v Praze konala valná hromada katolického spolku Vzájemnost. V doplňovacích volbách byl členem spolkového výboru zvolen i ing. Jan Dostálek.²⁰⁴

Ani nová strana však nezůstala ušetřena vnitřních rozporů, které vyvrcholily v první polovině roku 1912. Burianova frakce spolu s místopředsedou Ervínem Červinkou a Václavem Dvorským měla snahu dohodnout se s křesťanskými sociály. Proti ní se vyprofilovala konzervativnější frakce místopředsedy Rožánka, k níž patřil také ing. Jan Dostálek. Spory vyústily v rezignaci dr. Josefa Buriana na předsednictví strany v polovině dubna 1912²⁰⁵ a v rozštěpení strany. Dne 2. června 1912 proběhly paralelně sjezdy obou frakcí strany – v Praze se sešla Burianova frakce a v Kolíně Rožánkova. Pražský sjezd odsoudil počínání Rožánkovy frakce, zbavil její představitele členství ve výkonném výboru a vyloučil je ze strany. Mezi vyloučenými figuroval i ing. Jan Dostálek.²⁰⁶

Kolínský sjezd vyhlásil založení nové politické strany.²⁰⁷ Dostala název Konzervativní strana lidová a v jejím čele stanul František hrabě Kinský. Katolický tisk i veřejnost přijaly její vznik velmi chladně. „Den“

²⁰² V této době se často v tisku objevuje Jan Dostálek s titulem architekt.

²⁰³ Ve zprávě, kterou přednesl 12. listopadu, se uvádí, že strana od 6. srpna do listopadu zorganizovala 55 schůzí. Naše Listy, č. 12, ročník XXI., Praha 18. listopadu 1911, str. 6

²⁰⁴ Naše Listy, č. 25, ročník XXI., Praha 17. února 1912, str. 6

²⁰⁵ Den, č. 40, ročník I., Brno 20. dubna 1912, str. 2

²⁰⁶ Ing. Jan Dostálek počátkem května také rezignoval na svou funkci v Zemské radě katolíků. Toto je také jedna z posledních zmínek o Dostálkovi v „Našich Listech“ do 1. sv. války. Červnové rozdělení strany jej přivedlo do jiného tábora, než byla redakce tohoto týdeníku. Naše Listy, č. 38, ročník XXI., Praha 18. května 1912, str. 6

²⁰⁷ Marek, Pavel: *Český katolicismus 1890-1914*. FF UP, Olomouc 2003, str. 155

k tomu ironicky poznamenal: „*Brzy bude v Čechách více stran, než jejich příslušníků. Po žádoucí jednotě není ani slechu.*“²⁰⁸ Na zakládajícím sjezdu bylo zvoleno celé předsednictvo. Prvním jednatelem strany se stal ing. Jan Dostálek.²⁰⁹ Příznivce našla nová strana hlavně v Praze a okolí a ve východočeském kraji. Tiskové družstvo vydávalo od počátku srpna 1912 list „Týden“ jako ústřední tiskový orgán strany s tím, že bude doplňován dalšími regionálními listy.²¹⁰ Ing. Jan Dostálek se stal jednatelem tiskového družstva a také odpovědným redaktorem tohoto týdeníku²¹¹ pouze po dobu prvního měsíce. Jeho stranická vytiženost patrně způsobila, že tuto funkci vzdal a dále byl jen častým přispěvatelem, možná zůstal členem redakce.²¹²

V následujících dvou letech strana spíše budovala svou strukturu. Na této činnosti se výrazně podílel ing. Jan Dostálek, který navštěvoval stranické schůze na různých místech, především ve středních a východních Čechách, přednášel tam a agitoval. Příkladem takovýchto vystoupení může být sjezd v Chocni 27. října 1912. „Týden“ k tomu uvádí: „*Slova se ujal jednatel strany p. architekt Jan Dostálek, jenž v delší řeči odůvodnil, že jak po stránce politické, tak hospodářské i kulturní jest nám zapotřebí konservativní strany. Vývody jeho byly přerušovány častou pochvalou a došly jednomyslného souhlasu.*“²¹³ Do podpory strany se v Kyšperku zapojil v druhé polovině roku 1912 i starší bratr ing. Jana Dostálka František.²¹⁴

Dostálkovy tehdejší přednášky byly důležitou prezentací této malé strany, zabývaly se nejen politikou, ale mnohdy zabíhaly do historie, zdůrazňovaly její slavné momenty i postavy s nimi spojené. Ing. Jan Dostálek v této činnosti pokračoval až do počátku 1. světové války.

²⁰⁸ Den, č. 77, ročník I., Brno 5. června 1912, str. 1

²⁰⁹ Týden, č. 2, ročník I. Praha 10. srpna 1912, str. 2; Marek, Pavel: *Český katolicismus 1890-1914*. FF UP, Olomouc 2003, str. 158

²¹⁰ Jednalo se o tyto listy – kolínské „Lidové listy“ a posléze „Chrudimský kraj“, „Hlas Národa“ (jen částečně, hlavně byl staročeský) a některé stranické statě byly publikovány v „Národní politice“, „Unionu“, „Pražských novinách“.

²¹¹ Týden, č. 1, ročník I. Praha 3. srpna 1912, str. 4; Lid, č. 99, ročník XV., Praha 28. dubna 1933, str. 1

²¹² Poté jej vystřídal František Štván a další.

²¹³ Týden, č. 14, ročník I. Praha 1. listopadu 1912, str. 2

²¹⁴ Týden, č. 13, ročník I. Praha 25. října 1912, str. 3

Konzervativní strana lidová sice výrazněji nezasáhla do doplňovacích voleb do říšské rady v roce 1914, ale právě v souvislosti s kandidaturou na říšský mandát v doplňujících volbách do 26. volebního okresu, proběhla zajímavá aférka, týkající se tehdy nejproklínanějšího Čecha dr. Karla Švihy,²¹⁵ která se dotkla částečně i ing. Jana Dostálka. V podstatě se jednalo o to, že denník Čech z 5. dubna 1914 označil ing. Jana Dostálka jako kandidáta Konzervativní strany lidové za odstoupivšího poslance dr. Švihy. Toto tvrzení vyvolalo nevoli a sám Dostálek v tisku dementoval, že by o tom uvažoval. Následovala tisková přestřelka mezi Čechem a Hlasem Národa, resp. mezi redakcí Čecha a ing. Janem Dostálkem. Po volbách 28. května 1914 a obsazení poslaneckého křesla se polemiky uklidnily a celá věc utichla.²¹⁶ Bylo to však ticho před bouří...

Sarajevský atentát na arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho choť, spáchaný 28. června 1914 studentem Gavrilem Prinčipem, se stal roznětkou celosvětového válečného konfliktu. „Staříčský mocnář“ František Josef I. vyhlásil po měsíčním váhání a vyjednávání Srbsku 28. července válku. Pro domácí politickou scénu monarchie to znamenalo zmrazení téměř všech aktivit. Nejenom politický, ale i spolkový život byl utlumen a byla zavedena důsledná cenzura. Katolický tisk hlásal podporu válečným aktivitám monarchie pod heslem „boje za spravedlivou věc, císaře, Boha a vlast“.

O politické činnosti ing. Jana Dostálka za 1. světové války se dochovalo jen velmi málo informací. Jednou z výjimek je sborník článků a vzpomínek vydaný v roce 1936 k padesátinám vyšehradského kanovníka Msgre. Bohumila Staška. K válečné „aktivitě“ katolických politických stran Dostálkův přítel, jednatel křesťansko-sociální strany

²¹⁵ Významný národní socialista dr. Karel Šviha, byl usvědčen podobně jako Karel Sabina ze spolupráce s tajnou policií monarchie a musel se pod tlakem české veřejnosti vzdát stranického postu i říšského mandátu, který ve východních Čechách zastával.

²¹⁶ Zůstává otázkou, zda chtěl ing. Jan Dostálek kandidovat, nebo zda se o tom ve stranických kuloárech uvažovalo? Faktem ale zůstává, že svou kandidaturu popřel a také přihlášku nepodal. Kandidátem strany se nakonec stal Jan Žídek, obchodník z Vysokého Mýta. Strana ale těsně před volbami svou kandidátku stáhla.

Jakub Filip,²¹⁷ uvádí: „*Vařilo se tenkrát i v politice jen z vody. Nebylo zde nic. Ani důvěrníci, ani peníze. Válka nám vzala i mužestoupence.*“²¹⁸ Mnoho činovníků celého spektra politických stran bylo nuceno odejít na frontu. Ing. Jan Dostálek se tomu vyhýbal díky zdravotnímu stavu až do roku 1915. Když pak byl odveden, působil v Praze jako písař na místním vojenském velitelství a díky tomu si po celou dobu války udržoval kontakty se svými stranickými kolegy, případně získával další. V druhé polovině roku 1915 se ing. Jan Dostálek prostřednictvím své nejstarší dcery Zdislavy seznámil s mladým knězem Bohumilem Staškem,²¹⁹ který byl tehdy přeložen z Plzně do Prahy.²²⁰ Vikář Stašek kázal na Vyšehradě v kapitulním chrámu Sv. Petra a Pavla a také učil náboženství na blízkých školách, mj. i ve škole na Hrádku, kterou navštěvovala nejstarší Dostálkova dcera Zdislava.²²¹ Její nadšení z hodin náboženství nakonec vedlo k seznámení rodiny Dostálkové se Staškem a jeho matkou. Tak začalo přátelství, které vydrželo až do Staškovy smrti a ovlivnilo životní osudy obou katolických politiků.²²²

Jiná vzpomínka, tentokrát dokonce přímo na politickou činnost ing. Jana Dostálka v období 1. světové války, pochází také od Jakuba Filipa: „*Scházelo se nás několik ‚politických činitelů‘ v později adaptované restauraci ‚U zlatého klasu‘,²²³ kde se ‚dělala‘ politika. [...] Těchto schůzek se zúčastňoval náš jubilant [B. Stašek – pozn. autora], ředitel Šolle, ing. Dostálek, ing. Pospíšil, já a někdy ještě jiní.*“²²⁴ V této

²¹⁷ Jakub Filip – pozdější senátor za ČSL.

²¹⁸ In: Kol. aut.: *Padesát let Bohumila Staška. Kytice přátelských vzpomínek.* Praha 1936, str. 40-1

²¹⁹ Ing. Jan Dostálek znal do té doby Bohumila Staška jen jako plzeňského kněze, který literárně přispíval do tamního listu „Český západ“. In: Kol. aut.: *Padesát let Bohumila Staška. Kytice přátelských vzpomínek.* Praha 1936, str. 9

²²⁰ Nahradil tam zemřelého p. Marka a daleko mladšího p. Aloise Tylínka, pozdějšího městského zastupitele za lidovou stranu v Praze, který byl v té době na frontě.

²²¹ Rodina Dostálkova v té době bydlela v nájemném bytě v Libušině ulici č. 128 pod Vyšehradem.

²²² Bohumil Stašek již během války přivedl k prvním svátostem obě Dostálkové dcery a v roce 1919 křtil jeho syna Jana. Stašek se svou matkou, která u Dostálků suplovala jejich dětem po smrti Barbory Dostálkové babičku, trávil většinu svátků i některé dovolené. In: Kol. aut.: *Padesát let Bohumila Staška. Kytice přátelských vzpomínek.* Praha 1936, str. 10

²²³ Bývalý oblíbený restaurant ve Spálené ulici č. 15.

²²⁴ In: Kol. aut.: *Padesát let Bohumila Staška. Kytice přátelských vzpomínek.* Praha 1936, str. 41

restauraci se již od poloviny července roku 1915²²⁵ scházeli „neodvedení“ zástupci „zbylých“ tří českých katolických stran²²⁶ hlavně zásluhou charismatického Bohumila Staška. Postupně hledali společnou cestu ke znovusjednocení všech proudů v jednu katolickou stranu. Dne 6. dubna 1916 se sloučily ve Spojené strany katolické v Čechách. Jako její výkonný orgán vznikl Výbor Spojené katolické strany, který byl zároveň jednotící organizační platformou nové strany.²²⁷

Ing. Jan Dostálek se těchto schůzí občas účastnil, jak zmínil Jakub Filip, nicméně vzhledem k činné službě v armádě nemohl být nominován do žádné politické funkce. Do doby první světové války se v některých Dostálkových životopisech datuje jeho aktivní redaktorská činnost v týdeníku „Mír“,²²⁸ do kterého měl přispívat, či jej dokonce redigovat. To jako voják oficiálně také nemohl, ale přesto se jeho tvorby ‚incognito‘ účastnil a pomáhal tak svému příteli Bohumilu Staškovi. K „Míru“ se mj. váže také vzpomínka Msgre. Josefa Tomšů: *„Chci ukázati i na to, že vydávali ještě časopis ‚Mír‘, který po dobu, co vycházel, redigoval dnešní ministr ing. Jan Dostálek. A tu je třeba říci, že ministr ing. Dostálek byl výborným redaktorem. Kdož si dnes vezme do rukou časopis ‚Mír‘ a pročítá ho, pozná, na jaké úrovni jsme již tehdy stáli.“*²²⁹ Dostálkem podepsané články a projevy se v „Míru“ objevují až během druhé poloviny roku 1918.

²²⁵ Dne 16. července se zde konala první poradní schůze za účasti 34 zástupců katolických stran. Jiroušek, Tomáš Josef: *Bohumil Stašek*. Praha 1932, str. 9

²²⁶ Jednalo se o Křesťansko-sociální, Katolicko-národní a Katolicko-národně konservativní stranu. Další dvě, Křesťansko-sociálně lidová strana a Konzervativní strana lidová, vzniklé štěpením stávajících v letech 1911-2, byly vzhledem k nevelké členské základně nejvíce postiženy válečnými odvody a se začátkem války tiše zanikly.

²²⁷ Předsedou strany byl křesťanský socialista František Šabata, jednatelem strany a výboru byl Jakub Filip. Od 1. září 1918 byl ústředním tajemníkem (jednatelem) Bohumil Stašek. In: Kol. aut.: *Padesát let Bohumila Staška. Kytice přátelských vzpomínek*. Praha 1936, str. 40, resp. 30.

²²⁸ Ve sborníku vydaném u příležitosti konference o Janu Šrámkovi Stanislav Vejvar uvádí: *„Za 1. světové války založil (B. Stašek – pozn. autora) s ing. Janem Dostálkem (1883-1955) týdeník Mír.“* Tento „nový“ „Mír“ začal vycházet v lednu roku 1918. Původní „Mír“, který vycházel od roku 1911, zmiňuje i několik Dostálkových životopisů, ale tento týdeník v avizovaných letech 1911-3 jeho články neobsahuje a o Dostálkovi samotném se vyjadřuje jen minimálně a především negativně.

²²⁹ In: Kol. aut.: *Padesát let Bohumila Staška. Kytice přátelských vzpomínek*. Praha 1936, str. 138

S blížícím se koncem války se objevovaly hlasy volající po sjednocení zemských organizací katolických stran v Čechách, na Moravě²³⁰ a ve Slezsku. Všechna česká a moravská katolická politická uskupení i nadále aktivně podporovala politiku monarchie, ovšem s důrazem na české, hlavně jazykové a samosprávné zájmy. Jediné sporné body se týkaly školství (omezování počtu církevních škol) a snahy státu o prosazení světských sňatků. Sjednocovací tendence vyvrcholily v září 1918. Dne 10. září se sjednotily obě moravské katolické strany a 29. září se konal v Praze zemský sjezd důvěrníků Spojených katolických stran. Projednával postoje strany po předpokládaném brzkém skončení války a vzniku samostatného československého státu. Na sjezdu se objevil Msgre. Jan Šrámek, který dorazil přímo ze zasedání Národního výboru a ve své řeči nastínil koncepci politického katolicismu v Čechách i na Moravě do budoucna. Deklaroval podporu katolíků českému národu v jeho emancipačních snahách o vytvoření samostatného státu.²³¹

V Československé straně lidové

Pozice katolíků i jejich politických stran rozhodně nebyla krátce po vzniku Československé republiky příznivá. Národní výbor zpočátku jejich zástupce spíše trpěl.²³² Hned od počátku museli ale jejich poslanci v Prozatímním národním shromáždění bojovat o pro ně zásadní konfesijní a politické požadavky proti hlavnímu proudu československé politiky. Snažili se hájit výlučnost církevního sňatku, udržet náboženskou výchovu ve školách²³³ a zabránit dělení církevního majetku v rámci

²³⁰ Na Moravě byly jen 2 hlavní katolické strany – Křesťansko-sociální strana a Katolicko-národní strana. Obě hrály v politickém životě Moravanů daleko významnější úlohu, než jejich české protějšky. Také mezi sebou daleko více spolupracovaly a spíše se doplňovaly, než aby se potíraly a štěpily. Voličská základna na Moravě měla ale jinou strukturu než v ateističtějších Čechách. Zde měli katolíci velmi pevnou pozici, která jim zůstala víceméně dodnes.

²³¹ Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995, str. 29

²³² Přesto se hlavně zásluhou aktivity významných moravských katolických činitelů – Hrubana a Šrámka – podařilo alespoň zmenšit počáteční „ostrakizaci“ katolického politického hnutí, což se projevilo hlavně v následujících letech jako rozhodující pro vstup strany lidové do vyšší politiky.

²³³ Tzv. Habrmanovy zákony, v letech 1918-9. Výuka náboženství byla nakonec i přes zdobvolnění a odstranění náboženských symbolů ze škol zachována.

pozemkové reformy. Nejdůležitější pro ně pochopitelně bylo zamezit odluce církve od státu, kterou měla většina československých politických stran ve svém volebním programu. Kramářova vláda²³⁴ sice jako svého člena akceptovala zástupce katolíků dr. Mořice Hrubana, který zastával post ministra bez portfeje, ale na protikatolických postojích vlády i veřejnosti to nic neměnilo.

Významným mezníkem se pro české a moravské katolické strany stal leden 1919, kdy se obě sjednocené zemské organizace shodly na společném postupu svých poslanců a na jménu sjednocené strany. Název Československá strana lidová²³⁵ pravděpodobně navrhl moravský křesťansko-sociální poslanec Světlík.²³⁶ Ustavující sjezd lidové strany v Čechách se konal za účasti 648 delegátů v Praze na Žofíně ve dnech 5.-6. ledna²³⁷ 1919,²³⁸ Moravané se sešli 26. ledna v Brně. Československá strana lidová (ČSL) po svém vzniku ještě neměla jednotné vedení a i politické programy jejích, víceméně nezávislých, zemských organizací nebyly úplně totožné, byť oba vycházely ze zásad tzv. křesťanského solidarismu. Počátkem roku 1919 došlo také k výrazným personálním změnám ve vysoké církevní hierarchii.²³⁹ Přes neustálý tlak se pozice katolického hnutí v Čechách a na Moravě pomalu stabilizovala. Lidová strana společně se Slovenskou ľudovou stranou představovaly sílu, s níž museli političtí protivníci i potenciální spojenci počítat.

²³⁴ Kramářova vláda: 14. listopadu 1918 – 8. července 1919. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 309

²³⁵ Jedním z důvodů, proč v názvu nebylo uvedeno „katolická“, bylo ze se strana v tomto pro ni krizovém období snažila otevřít i nekatolíkům a „slušným lidem“, a minimalizovat tak útoky ateistů.

²³⁶ Archiv KDU-ČSL (dále jen A KDU), fond 40 Historie ČSL, Historie ČSL 1862-1946, Hruban, M.: *Vzpomínky* (sepsal dr. Jan Drábek, 1959), str. 97

²³⁷ Později býval tento sjezd díky datu svého konání označován jako „tříkrálový“. Např. Lidové listy, č. 104, ročník II., Praha 19. května 1923, str. 5

²³⁸ Předsedou zemské organizace v Čechách se stal dlouholetý funkcionář křesťansko-sociální strany František Šabata.

²³⁹ Prorakouský arcibiskup Pavel Maria Josef Antonín hrabě Huyn i kardinal Lev Skrbenský z Hříště odstoupili. dr. František Kordač se stal pražským arcibiskupem v září 1919 (1919-1931). V Olomouci byl v listopadu 1920 jmenován arcibiskupem Šrámkův přítel, populární kněz a lidovecký senátor Antonín Cyril Stojan. Jmenován byl 15. ledna 1921 (na olomouckém stolci vydržel až do své smrti 30. září 1923). Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 71

Lze předpokládat, že ing. Jan Dostálek vstoupil do lidové strany spolu se svým přítelem Staškem²⁴⁰ již na pražském lednovém ustavujícím sjezdu. Kupodivu pro to však neexistují žádné přímé stranické písemné doklady. Z „Našich Listů“ a hradeckého „Štítu“ však víme, že se sjezdu nejen osobně zúčastnil, ale že byl zároveň zvolen do užšího výboru strany.²⁴¹ Tuto volbu potvrzují i některé jeho životopisy. Z nich se dozvídáme, že ing. Jan Dostálek měl být od roku 1919 členem zemského ústředního výkonného výboru ČSL,²⁴² případně užšího výkonného výboru,²⁴³ ale přesnější datum žádný neuvádí. Vzhledem k tomu, že archiv české zemské organizace ČSL pro léta 1919-39 nebyl nalezen,²⁴⁴ lze většinu údajů o Dostálkově stranické kariéře potvrdit pouze z dílčích nepřímých pramenů. Jeho pozici v nové straně, kterou získal přímo na sjezdu, neznáme. Víme však, že „Naše Listy“ jej počátkem září označují jako pokladníka strany a tuto informaci potvrzuje i říjnový „Lid“.²⁴⁵ Vzhledem k tomu, že do září 1919 žádná další významná schůze strany neproběhla, lze předpokládat, že ji zastával již od ledna.

První zmínka o Dostálkových aktivitách souvisejících s lidovou stranou po lednovém sjezdu je již z konce měsíce. Podle ní měl 2. února promluvit na agitační schůzi v Tachlovicích.²⁴⁶ Po této schůzi následovaly desítky dalších na různých místech Čech a ing. Jan Dostálek se do této práce opět vrhnul se vším nadšením. Ve sborníku vydaném v roce 1933 k Dostálkovým padesátinám se o jeho stranicko-politické činnosti za období 1919-1925 uvádí toto shrnutí: *„Nechť vypravuje celé Kostecko, Žamberecko, Kyšperecko, Ústecko, celé Královéhradecko, nechť vypravují tábory lidu katolického na Mariánském*

²⁴⁰ Bohumil Stašek se stal sekretářem (ústředním tajemníkem) české zemské organizace strany.

²⁴¹ Štít, č. 2, ročník XIII., Hradec Králové 9. ledna 1919, str. 1-2; Naše Listy, č. 20, ročník XXVIII., Praha 11. ledna 1919, str. 2-3

²⁴² Československo-BIOGRAFIE. 1. díl, A-K, D série 15 Dostálek Jan-1, Státní tiskárna v Praze 1938

²⁴³ Beneš, Zdeněk: *Náš pan ministr*. Zpravodaj města Kostelce n. Orli., Říjen 1993, str. 6

²⁴⁴ Předpokládá se, že byl prokomunistickými bezpečnostními složkami odvezen ze sídla strany již na konci února 1948.

²⁴⁵ Naše Listy, č. 1, ročník XIX., Praha 6. září 1919, str. 4; Lid, č. 224, ročník I., Praha 2. října 1919, str. 4

vrhu u Čermné, na Mariánských Horách u Třebové, na Homolí, ve Svatoňovicích, pod Zvíčinou, ve Smržově o hrdinské, průkopnické činnosti [...] inženýra Dostálka. Burcovati katolíky ospalé, pozvedati skleslé, nadšení vlévati v srdce dobrá.“²⁴⁷

Po skončení 1. světové války ing. Jan Dostálek často přispíval, kromě již zmíněného „Míru“, do několika dalších stranických listů. Jednalo se o články v pražských lidoveckých denících „Lid“, následně i v „Lidových listech“, hradeckém „Štítu“ a především v týdeníku „Pražský Obzor“.²⁴⁸ Vyjadřoval se v nich nejen k politickým a hospodářským událostem domácí scény, ale i zahraničním.²⁴⁹ Jeho redaktorská činnost, která kulminovala v letech 1919-1924, rozhodně nemohla být zanedbatelná, neboť v kartotéce poslanců Národního shromáždění z roku 1925 se jako jeho předchozí povolání neuvádí magistrátní úředník, ale redaktor.²⁵⁰

Na počátku června, o svatodušních svátcích roku 1919, promluvil ing. Jan Dostálek na Svaté Hoře u Příbrami: „*Jako nejsme ve státě proto, aby stát nám jen vládl, tak nejsme katolíky jen proto, abychom bezmocně protestovali a nařikali neb dokonce přísahali – jak se to stalo v listopadu 1918 – po stržení mariánského sloupu a pak ničeho nečinili. Jsme zde proto, abychom důsledně pracovali o to, aby zákony nedělali bez nás a proti nám, a to bude tehdy, když každá dědinka, každé město bude baštou katolické organizace, baštou víry svatováclavské, tím pravé mravnosti. [...] Veřejný náš život má býti veřejným vyznáním víry. [...] Organizace naše musí býti školami praktického křesťanství a jen ty budou živými, když jejich členové budou pít ze studnic vod svátostních. Síla muže a ženy je v modlitbě a svátostech.*“²⁵¹ Tyto principy hlásal

²⁴⁶ Mír, č. 4, ročník II., Praha 30. ledna 1919, str. 4

²⁴⁷ K 50. narozeninám našeho pana ministra. Adalbertinum, Hradec Králové 1933, str. 22

²⁴⁸ Deník „Lid“ uvádí, že ing. Jan Dostálek redigoval „Mír“ a „Pražský Obzor“ až po válce, v letech 1919-21. To ale také není úplná pravda, neboť „Pražský Obzor“ vycházel až od roku 1923. Lid, č. 99, ročník XV., Praha 28. dubna 1933, str. 1

²⁴⁹ Např. Mír, č. 39, ročník II., Praha 2. října 1919, str. 1-2; Mír, č. 2, ročník IV., Praha 13. ledna 1921, str. 1

²⁵⁰ Archiv Národního shromáždění České republiky (dále jen ANS), fond APS – Archiv poslanců a senátorů, složka Inž. Jan Dostálek, APS-410

²⁵¹ Povinnosti katolíků. Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 142-3

i vyznával ing. Jan Dostálek po celý život. K nadcházejícím obecním volbám v tomto dosti obsáhlém projevu ještě dodal: „*Chceme žítí v ústavním a právním státě, ale pak jej ústavním a právním musíme učiniti. [...] Cesta k ovládnutí státu jde přes obce, nechcete-li býti obětí diktatury třídní – pak 15. června musíte napnout síly, aby strany třídní obcí se nezmocnily. Dne 15. června musí lid český, vyproštěný z područí nadvlády rakouské, ukázati, že si nedá na svá bedra vložiti nadvládu třídní. [...] Dnes nejedná se již o pád či vítězství křesťanství, ale o svobodu, právo všech, o soukromý, poctivě získaný majetek, a tu buď anebo! Sociální otázky v Československu třeba řešiti, ale v duchu křesťanských zásad.*“²⁵²

Dne 15. června 1919 se konaly obecní volby do místních zastupitelstev, první volby v novém státě. Ing. Jan Dostálek byl nominován do pražského magistrátu na druhém místě lidovecké kandidátky a byl zvolen.²⁵³ Na prvním zasedání nového městského zastupitelstva 10. července 1919 proběhla volba do jednotlivých poradních sborů, dozorčích a správních rad. Ing. Jan Dostálek se stal členem následujících orgánů magistrátu.²⁵⁴

- Stavební komise
- Komise pro projednávání otázek velkoměstských a pro Velkou Prahu
- Správní rady obecních vodáren
- Dozorčí a správní rady společné vodárny.

Již na srpnovém zasedání městského zastupitelstva se Jan Dostálek aktivně angažoval, tentokrát ve prospěch započtení 3 válečných let do postupu a penze obecním zaměstnancům.²⁵⁵ Od roku 1919 byl také členem správní rady Česko-moravských akciových tiskařských a vydavatelských podniků,²⁵⁶ které byly vydavatelem většiny pražského lidoveckého tisku. Během druhé poloviny roku 1919 vydal

²⁵² Povinnosti katolíků. Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 146-7

²⁵³ Pro kandidáty Československé strany lidové hlasovalo v Praze 7 083 hlasů ze 120 000 odevzdaných hlasů. AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1919, str. 183-4

²⁵⁴ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1919, str. 203-4

²⁵⁵ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1919, str. 225

ing. Jan Dostálek svou první politickou práci s názvem „Samospráva obce a její úlohy“.²⁵⁷

Výsledky červnových obecních voleb, v nichž zvítězili sociální demokraté, vedly k pádu první „všenárodní“ vlády. Již 8. července 1919 nastoupila nová vláda vedená sociálním demokratem Vlastimilem Tusarem,²⁵⁸ která spojila sociální demokraty a agrárníky v tzv. rudozelenou koalici. Na Slovensku v té době probíhaly tuhé boje s komunistickými oddíly Maďarské republiky rad. Na československé straně se jich účastnily mj. i oddíly katolického Orla.

Přes všechny vnitřní i vnější problémy byla 29. února 1920 parlamentem přijata ústava. Na jejím základě byly vypsány na neděli 18. a 25. dubna 1920 parlamentní volby.²⁵⁹ Lidová strana v nich získala 21 poslaneckých a 12 senátorských křesel.²⁶⁰ Přesto tento nesporný lidovecký úspěch opět a s ještě větší převahou zvítězili sociální demokraté. Vlastimil Tusar vytvořil novou „rudozelenou“ vládu,²⁶¹ která však neměla dlouhého trvání. Lidovci nebyli vzhledem k protikatolickým postojům tehdejší sociální demokracie přizváni k vytvoření vlády a zůstali v opozici. Přesto ale začala být znát postupná změna postoje politických stran vůči Československé straně lidové. Ing. Jan Dostálek se o povolební situaci v „Míru“ vyjádřil: *„Sotva že umkl každého klidného pozorovatele urážející volební ryk, již ohlašují všechny se vzájemně potírající a k smrti se nenávidící politické strany, že všechny zvítězily, že všechny vyhrály. Zatím však jisto jest, že jak agrármíci, tak i čeští*

²⁵⁶ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Výrok Národního soudu z 30. prosince 1940

²⁵⁷ Dostálek, Jan: *Samospráva obce a její úlohy*. Praha 1919

²⁵⁸ 1. Tusarova vláda: 8. července 1919 – 25. května 1920. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 309

²⁵⁹ Otázkou zůstává, zda se uvažovalo o Dostálkově kandidatuře již pro tyto volby do poslanecké sněmovny, vzhledem k tomu, že již zastával politickou funkci na magistrátu? Sem jej strana vyslala a v případě úspěchu by se musel této již dosažené funkce vzdát, takže to, v tehdejší pro katolíky nejisté době, není moc pravděpodobné. Rozhodně víme, že na prvních 10-15 místech na pražské a hradecké kandidátce zapsán nebyl.

²⁶⁰ V Čechách získala strana 8,6 % všech hlasů a na Moravě a ve Slezsku dokonce 27,1 % hlasů. V Čechách patřili lidovci mezi nejúspěšnější v pardubickém, hradeckém a českobudějovickém kraji. Na Moravě v kraji Uherské Hradiště, kde získali dokonce 36,2 % hlasů. Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 73

²⁶¹ 2. Tusarova vláda: 25. května 1920 – 15. září 1920. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 310

socialisté doznali citelné porážky. Přepočítala se v posuzování svých sil i národně demokratická strana. [...] Jediná strana, která ke škodě republiky a její dobré pověsti u dohody pronikavých úspěchů má, jest sociálně demokratická. [...] Cizina tento sociálně demokratický úspěch bude posuzovati z jiného zorného úhlu, než vedoucí soudruzi a obrproletáři v republice.²⁶² Mezitím ale pokročil rozklad sociální demokracie, jejíž levice se hlásila ke Komunistické internacionále a stále častěji vystupovala na podporu bojujícího bolševického Ruska.²⁶³ Ve dnech 14. a 17. srpna 1920 došlo k podepsání dohod o vzájemné pomoci s Jugoslávií a Rumunskem, zárodku tzv. Malé dohody. Odpor proti aktivitám levice vedl k demisi Tusarovy vlády 14. září 1920. Místo ní byla následujícího dne prezidentem republiky jmenována úřednická vláda v čele s Janem Černým.²⁶⁴ Československá strana lidová se stala jednou z opor této vlády, zvláště potom, co vznikla tzv. Pětka. Členy tohoto mimoparlamentního orgánu se stali představitelé pěti hlavních politických stran v zemi, včetně Jana Šrámka jako zástupce lidovců.²⁶⁵ Na počátku prosince 1920 politická krize vyvrcholila zápasem o Lidový dům a levice vyhlášenou generální stávkou.²⁶⁶ Hlavní politické strany vydaly prohlášení proti stávce a izolovaly levice sociální demokracie.

Ve dnech 18. a 19. července 1920 se konala v Praze v Obecním domě konference delegátů strany pořádaná výkonným výborem strany. Součástí nejdůležitějších příspěvků prvního dne konference byla i řeč pokladníka strany ing. Jan Dostálka o stranických financích.²⁶⁷

²⁶² Mír, č. 16, ročník III., Praha 22. dubna 1920, str. 1

²⁶³ Aktivity komunistů se stupňovaly spolu s postupem Rudé armady proti Poisku v létě 1920. Tzv. *Zázrak na Vise* v polovině srpna 1920 jejich postup zastavil u Varšavy a vrhnul Tučačevského jednotky zpět.

²⁶⁴ Černého vláda: 15. září 1920 – 26. září 1921. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 311

²⁶⁵ Členy Pětky byli Antonín Švehla - agrárník, Alois Rašín (Karel Kramář) – národní demokraté, Rudolf Bechyně – sociální demokrat, Jiří Stříbrný – národní socialista, Jan Šrámek - lidovec. Hlavní zásluhu na jejím vzniku měl nepochybně Antonín Švehla.

²⁶⁶ Spor o Lidový dům začal v Praze 9. prosince 1920. 10. prosince byla vyhlášena generální stávka. Komunisté na Kladně vedení Antoninem Zápotockým založili Ústřední revoluční výbor a začali budovat „Rudé gardy“. Na Moravě došlo k přestřelkám a bylo vyhlášeno stanné právo. Na Slovensku v plné míře propukla až 13. prosince. 14. prosince zavedla Černého vláda mimořádná opatření proti stávce. 15. prosince výbor stávku odvolal.

²⁶⁷ Naše Listy, č. 46, ročník XXIX., Praha 17. července 1920, str. 4

O činnosti ing. Jana Dostálka jako člena pražského městského zastupitelstva za lidovou stranu v roce 1920 se dozvídáme z každoročně vydávaných magistrátních Věstníků. V městském zastupitelstvu se uvedl jako skutečný reprezentant své strany té doby: protestoval především proti rušení školních kaplí a odstraňování křížů ze škol.²⁶⁸ Také byl vysílán jako reprezentant zastupitelstva na různé slavnosti a schůze.²⁶⁹ Ve dnech 28.-31. srpna 1920 se konal v Praze na Žofíně Všeobecný sjezd československých katolíků. Jeho součástí byl i tematický přednáškový maratón, jehož se jako řečník účastnil i ing. Jan Dostálek jako jeden ze zástupců strany z řad pražského magistrátu. Dne 30. srpna zde promluvil na téma „Křesťanská rodina, její význam a povinnosti v naší době“.²⁷⁰

Dne 22. prosince 1920 byl vrchní stavební revident ing. Jan Dostálek jmenován členem Ústřední správní komise magistrátu jako zástupce lidové strany a v této funkci setrval takřka 3 roky.²⁷¹ Členové komise byli na základě rozhodnutí ministra vnitra uvedeni do funkcí 10. ledna 1921 ve velké zasedací síni Staroměstské radnice prezidentem Zemské politické správy, do jehož rukou složili slib.²⁷² Zároveň byl ing. Jan Dostálek jmenován členem Užší správní komise.²⁷³ Jeho uvedení do nové funkce provázely bouřlivý projev, v němž ostře zkritizoval defraudace v elektrických podnicích města.²⁷⁴ Na následujících zasedáních již opět kritizoval mimo podobné neduhy hlavně postoj radnice vůči katolíkům, omezování jejich práv na školách i v různých městských institucích.²⁷⁵ V neposlední řadě brojil i proti stavbě

²⁶⁸ Sekularizace školství byla jednou z nejčastějších záležitostí, proti níž bojovali zástupci ČSL na půdě parlamentu, místních zastupitelstev, v tisku, na kazatelkách a kde jen mohli.

²⁶⁹ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1920, str. 4, 10, 59, 154-5, 181, 264, 282, ...

²⁷⁰ *Mír*, č. 33, ročník III., Praha 19. srpna 1920, str. 6-7; *Naše Listy*, č. 52, ročník XXIX., Praha 28. července 1920, str. 2-3

²⁷¹ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Výrok Národního soudu z 30. prosince 1940

²⁷² AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1921, str. 21-2

²⁷³ Jejím předsedou byl pražský primátor dr. Karel Baxa. *Mír*, č. 1, ročník IV., Praha 6. ledna 1921, str. 5-6

²⁷⁴ *Mír*, č. 1, ročník IV., Praha 6. ledna 1921, str. 6

²⁷⁵ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1921, str. 5

olšanského krematoria.²⁷⁶ Během roku 1921 se také vícekrát účastnil zasedání Výboru pro plán polohy jako zástupce Užší správní komise.²⁷⁷

V prvních měsících roku 1921 vystoupil ing. Jan Dostálek na vícero stranických shromážděních, např. v únoru v Chotěboři, Habrech a Polné, v březnu v Ledči a Pardubicích, v dubnu Hradci Králové atd.²⁷⁸ Ke květnu 1921 se váže vzpomínka faráře Ignáce Dovrtěla: „Dne 1. května 1921 byl tábor lidovců v Orlici u Kyšperka. K velké účasti mluvil Vrba, Bureš a já. Naposled vystoupí na řečniště Dostálek, který sice se omlouvá, že těžko se mu bude hovořiti, protože jsme mu ty lepší věci vybrakovali, že mu zbyly jen drobty pod stolem, ale za chvíli přijde do své ohnivé nálady, takže strhuje za sebou všechno posluchačstvo. My, kteří jsme před ním řečnili a byli jsme na své výkony hrdí, měli jsme v té chvíli po slávě. Tentokráte stálo na silnici blízko tábořiště hejno zvědavých odpůrců, kteří poznámkami hlasitými snažili se zeslabiti nadšení, ale Dostálek pohotově a velmi vtipně je odpravoval tak, že museli s hanbou za velikého smíchu a potlesku lidu utéci.“²⁷⁹

Ve dnech 15. – 16. května 1921 probíhal v Praze 2. zemský sjezd Československé strany lidové. Ing. Jan Dostálek zde první den vystoupil a přednesl zhodnocení finančního stavu stany za uplynulé období.²⁸⁰ Následujícího dne byl volen nový výkonný výbor strany. Ing. Jan Dostálek se stal opět členem výkonného výboru i užšího výboru strany. Zároveň se stal členem prezidia strany.²⁸¹ Lze předpokládat, že byl potvrzen i ve funkci pokladníka výkonného výboru, ale dostupné zdroje to přímo k danému sjezdu neuvádějí. Tuto funkci zpětně zmiňuje až článek v „Lidu“ v lednu 1922.²⁸²

Od května promlouval ing. Jan Dostálek na dalších místních schůzích strany a církevních slavnostech, jako např. ještě v květnu

²⁷⁶ Mír, č. 11, ročník IV., Praha 17. března 1921, str. 5

²⁷⁷ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1921, str. 86, 251

²⁷⁸ Mír, č. 6-15, ročník IV., Praha 1921

²⁷⁹ „Feuilleton. Hrst vzpomínek“. *Lidové listy*, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 2

²⁸⁰ Mír, č. 19, ročník IV., Praha 12. května 1921, str. 7

²⁸¹ Mír, č. 20, ročník IV., Praha 19. května 1921, str. 5

²⁸² Lid, č. 24, ročník IV., Praha 29. ledna 1922, str. 4

v Nekoři, v červenci v Kolíně.²⁸³ K říjnu 1921 se váže také jedna událost, která nám ukazuje, že těchto politických akcí se ing. Jan Dostálek účastnil nejen sám, ale zapojoval do nich i svou rodinu. První doložený příklad této „rodinné spolupráce“ uvádí „Mír“ v souvislosti s návratem poutníků z Říma: „Z reprezentantů strany přišel přivítati poutníky ministr Šrámek, dr. Dolanský, posl. Roudnický, chefredaktor dr. Novák, dr. Svoboda, řed. Schmutzerová, inž. Dostálek, ředitel Beneš [...] Sotva vlak přijížděl z tunelu vinohradského a přibližoval se k nádraží, zahrála hudba papežskou hymnu. Vlak zastavuje a prostorným nádražím nesou se zvuky národní hymny [...] Pak vítá poutníky a jejich vůdce nejdp. arcibiskupa Stojana, vřelým pozdravem njdp. arcibiskup Kordač poté družička M. Dostálková nadšenou básní zdraví poutníky a podává tatičkovi Stojanovi kytici.“²⁸⁴

Rok 1921 znamenal několik změn na politické scéně první československé republiky. V květnu to byl vznik komunistické strany,²⁸⁵ v září konec úřednické Černého vlády. Do čela nové vlády všenárodní koalice se postavil 26. září 1921 ministr zahraničí Edvard Beneš.²⁸⁶ V jeho kabinetu poprvé zasedli dva lidovečtí ministři.²⁸⁷ Jmenování dvou lidoveckých ministrů odstartovalo dlouhodobou vládní spoluúčasť lidové strany, která trvala až do září 1938. Pětka dále existovala, ale měla za Benešovy vlády ztíženou pozici, neboť premiér se nenechal ovládat tolik jako Černý a prosazoval vlastní politiku. Vstupem do Benešovy vlády se sice upevnila lidovecká pozice, ale zároveň bylo postavení všech katolických stran značně narušováno vzrůstajícími ambicemi slovenských luďáků, kteří již od poloviny roku 1921 stále výrazněji požadovali autonomii. Deklarované společné zájmy ČSL a Slovenské

²⁸³ Mír, č. 22-37, ročník IV., Praha 1921

²⁸⁴ Mír, č. 41, ročník IV., Praha 13. října 1921, str. 5

²⁸⁵ Komunistická strana vznikla v květnu 1921, v říjnu a listopadu téhož roku se její jednotlivé zemské organizace spojily do Komunistické strany Československa, sekce Komunistické internacionály.

²⁸⁶ Benešova vláda: 26. září 1921 – 7. října 1922. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 311

²⁸⁷ Jednalo se o Msgre. Jana Šrámka, který zastával post ministra železnic a dr. Josefa Dolanského, který zastával významnější post ministra spravedlnosti. Beneš si ve své vládě ponechal i křeslo ministra zahraničních věcí.

lidové strany (SL'S) se postupně scvrkly jen na společný poslanecký klub, ale i z něho luďáci nakonec 26. listopadu 1921 vystoupili.

Rozpory mezi premiérem, za nímž stál Hrad, a Pětkou v lednu 1922 vedly k úvahám v tisku o možném Benešově odstoupení.²⁸⁸ Antonín Klimek ve své práci „*Boj o Hrad I.*“ uvádí, že jedním z možných kandidátů na premiérský post, o kterém se uvažovalo v dobovém tisku, byl ing. Jan Dostálek.²⁸⁹ Tuto informaci se mi ale z dostupných dobových stranických tiskovin nepodařilo ověřit.²⁹⁰ Benešova vláda odstoupila nakonec až v říjnu 1922.²⁹¹ V té době již několik týdnů probíhala jednání Pětky o nové vládě a spekulovalo se s obsazením jednotlivých ministerských postů. Padl i návrh na obsazení křesla ministra vnitra Šrámkem či Dostálkem. Tato myšlenka prý Hrad velmi pobouřila.²⁹² Během roku 1922 se obě zemské organizace lidové strany rozhodly vytvořit centrální vedení, ale stále si zachovávaly značnou samostatnost.²⁹³

Stranické aktivity ing. Jana Dostálka v roce 1922 nevybočovaly z nastaveného kurzu. Pravidelně vystupoval na mnoha lidoveckých schůzích po celých Čechách,²⁹⁴ a mimo to také v rámci Velké Prahy, jako její zastupitel. Činnost Jana Dostálka v roce 1922 můžeme doložit také na magistrátních zasedáních zastupitelstva, resp. schůzích Užší správní komise. Víme také, že již v roce 1922 byl jedním ze tří zástupců nově vzniklého Klubu členů ČSL v ústředním zastupitelstvu hl. města

²⁸⁸ Jedním z největších Benešových kritiků byl národní demokrat Karel Kramář a Alois Rašín. Kramář si v té době dělal velké naděje na prezidentské křeslo, neboť Masarykův zdravotní stav v průběhu roku 1921 nebyl vůbec dobrý a prezident sám zvažoval předání funkce.

²⁸⁹ Uvažovalo se i o Přemyslu Šámalovi, ale největším favoritem byl samozřejmě Antonín Švehla. Klimek, Antonín: *Boj o Hrad*. 1. díl. Panevropa, Praha 1996, str. 200

²⁹⁰ Hlavní deník české zemské organizace – „Lidové listy“ – začal vycházet až počátkem roku 1922. V ostatních stranických novinách jako „Lid“, „Mír“, „Štít“, „Den“ se mi dotyčnou informací zatím nepodařilo nalézt.

²⁹¹ Švehlova vláda všenárodní koalice: 7. října 1922 – 9. prosince 1925. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 312

²⁹² Klimek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIII. 1918-29, Paseka, Praha Litomyšl 2000, str. 351

²⁹³ Do jejího čela se postavil Msgre. Jan Šrámek. Byl vytvořen Ústřední výkonný výbor ČSL. Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995, str. 31

²⁹⁴ Klasickým příkladem je jeho návštěva Poličky koncem června 1922. Lid, č. 140, ročník IV., Praha 24. června 1922, str. 4

Prahy.²⁹⁵ K 1. březnu 1922 byl jmenován městský vrchní stavební revident ing. Jan Dostálek předsedou Správní rady ústavů a malých podniků hlavního města Prahy v rámci Užší správní komise. Tuto funkci pak zastával téměř 6 let.²⁹⁶ Na sklonku roku navštívil 1922 studijně Německo, aby si zde prohlédl jatka, o nichž měl v rámci Správní rady malých podniků podat Užší správní komisi odbornou zprávu a navrhnout řešení jejich výstavby pro Prahu.²⁹⁷ Podobnou studijní cestu, tentokrát pouze do Drážďan, absolvoval ještě jednou na konci roku 1924.²⁹⁸ Mezi další Dostálkovy funkce patřilo členství v:

- Osobní komisi,²⁹⁹
- Stavební komisi při užší správní komisi,³⁰⁰
- Správní radě vodáren,³⁰¹
- Památkovém sboru hlavního města Prahy.³⁰²

Významným se pro ing. Jana Dostálka stal rok 1923. V tomto roce mj. pomohl vzniknout dalšímu stranickému periodiku „Pražskému Obzoru“ a často do něj v následujících letech přispíval. V jednom z prvních čísel Obzoru se dokonce uvádí, že jej řídil,³⁰³ ale zároveň jako odpovědný redaktor uváděn není. Mezi lednem a květnem informuje „Pražský Obzor“ o značně nabitém programu ing. Jana Dostálka na lidoveckých schůzích lidoveckých organizací Velké Prahy. Dne 20. února se konala ustavující schůze okresního výboru lidovců Velké Prahy.³⁰⁴ Na ní byl ing. Jan Dostálek zvolen předsedou.³⁰⁵

Dne 20. května 1923 vyšel v „Lidových listech“ jeho článek „Lidové ústředí v Praze“, v němž hodnotil dosavadní vývoj zemské

²⁹⁵ AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1922, str. 11

²⁹⁶ Funkci zastával do 10. prosince 1927. Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Výrok Národního soudu z 30. prosince 1940

²⁹⁷ NA ČR, fond - Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1921-1930, volné listy

²⁹⁸ NA ČR, fond - Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1921-1930, volné listy

²⁹⁹ AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1922, str. 47

³⁰⁰ Jejím členem byl od 24. února 1922. AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1922, str. 48

³⁰¹ AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1922, str. 49

³⁰² AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1922, str. 51

³⁰³ Pražský Obzor, č. 6, ročník I., Praha 9. února 1923, str. 5

³⁰⁴ Pražský Obzor, č. 23, ročník I., Praha 8. června 1923, str. 4

organizace v Praze a hlavně informoval o novém ústředním domě lidové strany v Panské ulici.³⁰⁶

V následujících dnech 21.-23. května 1923 se v Praze konal 3. zemský sjezd ČSL. Během sjezdu bylo zhodnoceno předcházející období a nastíněn budoucí vývoj strany. Ing. Jan Dostálek podal zprávu o financích strany. „Pražský Obzor“ k tomu uvedl: *„Úměrně k vzrůstu strany stouply i příjmy, o jejichž vedení a zajištění má nesporné zásluhy pokladník, obětavý a nezištný inž. Dostálek. Jeho důkladná zpráva pokladní i se zprávou revisní jednomyslně sjezdem schválena.“*³⁰⁷ V rámci sjezdu proběhly i volby do různých stranických funkcí. Ing. Jan Dostálek byl zvolen do prezidia strany a do užšího výkonného výboru (na 1. místě). Současně byl znovuzvolen pokladníkem strany, stal se předsedou Finanční komise a členem Tiskové komise.³⁰⁸ Na konci sjezdu ještě pohovořil na téma „Komunální program lidové strany“.

Z Dostálových stranických aktivit mezi květnem a zářím roku 1923 se zachoval zápis o jeho účasti na táboru lidu v Luži 1. července 1923. Sem Dostálka spolu s poslancem Adámkem pozval Obvodový sekretariát lidové strany ve Vysokém Mýtě, aby zde promluvili „proti rušení katolických svátků a zavádění nevěrecké morálky katolickým dětem ve školách“ a podíleli se na vypracování protestní rezoluce.³⁰⁹ Dostálek plamenně zkritizoval stav věci³¹⁰ a mj. uvedl: *„Lidová strana musí vynaložiti veškeré úsilí na to, aby děti katolíků vyučovány byly po katolicku. Vyučování náboženství má býti nahraženo vyučováním laické morálce, ale dosud není jasno, co všechno tato laická morálka má obsahovati. Děti bezvěrců a jinověrců ať jsou ve školách učeny čemukoli, ale děti katolické musí býti ve školách učeny náboženství. Pomýšlí se také na zavedení svátku Jana z Husí, ale katolické svátky se chtějí rušit,*

³⁰⁵ Později je již uváděn jako předseda župního pražského výboru či ústředního výboru organizací Velké Prahy. Mělo by to však být totéž.

³⁰⁶ Lidové listy, č. 114, ročník II., Praha 20. května 1923, str. 5

³⁰⁷ Pražský Obzor, č. 21, ročník I., Praha 25. května 1923, str. 1

³⁰⁸ Lidové listy, č. 115, ročník II., Praha 21. května 1923, str. 3

³⁰⁹ NA ČR, fond 225 – Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha, volné listy, str. 1

³¹⁰ Dne 13. července 1922 byl schválen tzv. malý školský zákon, který upravoval mj. i náboženskou výchovu ve školách. Jeho přijetí vyvolalo nemalé pobouření v konzervativnějších katolických kruzích.

že prý je jich mnoho. U nás pomalu bude svěcen svátek sv. Marxe, Lenina.“³¹¹

Ing. Jan Dostálek také vícekrát vystoupil na zářijových a říjnových předvolebních setkáních strany. „Pražský Obzor“ o jednom z jeho zářijových projevů napsal: „Jako první řečník vystoupil člen ústřední správní komise pražské p. inž. Dostálek, který svými vývody překvapil všechny posluchače, co všechno za 4 leta social. radnice pražská nám natropila. Referát jeho přerušován byl často projevy souhlasu a trval téměř jeden a půl hodiny.“³¹² Těsně před volbami se stal ing. Jan Dostálek důvěrníkem vysehradské místní stranické organizace. Toto místo převzal po svém příteli Msgre. Bohumilu Staškovi.³¹³

Dne 16. října 1923 proběhly volby do Ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy.³¹⁴ Ing. Jan Dostálek byl uveden na 1. místě lidovecké kandidátky a bez problému zvolen.³¹⁵ Zároveň se stal předsedou Klubu členů ČSL v ústředním zastupitelstvu hl. města Prahy.³¹⁶ Při volbách do městské rady zvolen nebyl,³¹⁷ ale účastnil se jejích zasedání coby předseda Správní rady malých podniků. Dále byl členem správních rad elektrických podniků³¹⁸ a také vodáren. Na posledně jmenovanou funkci rezignoval 30. listopadu 1923.³¹⁹

Pětileté výročí vzniku samostatného státu slavily všechny státotvorné strany v Praze formou táborů lidu.³²⁰ Kromě poslance Václava Myslivce, senátora dr. Mořice Hrubana na slavnosti promluvil také i ing. Jan Dostálek.

³¹¹ NA ČR, fond 225 – Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha, volné listy, str. 3

³¹² Pražský Obzor, č. 37, ročník I. Praha 14. září 1923, str. 2

³¹³ Pražský Obzor, č. 45, ročník I. Praha 9. listopadu 1923, str. 4

³¹⁴ Byly to první volby zastupitelstva Velké Prahy. Pražský Obzor, č. 36, ročník I. Praha 7. září 1923, str. 4

³¹⁵ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1923, str. 216

³¹⁶ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1923, str. 245

³¹⁷ Za lidovou stranu se do městské rady dostal vrchní finanční rada Holoubek a farář Alois Tylínek. Pražský Obzor, č. 42, ročník I. Praha 19. října 1923, str. 2

³¹⁸ Správní rada elektrických podniků byla zvolena Ústředním zastupitelstvem dne 18. října 1923, ustavila se dne 29. října 1923. AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1924, str. 34

³¹⁹ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1923, str. 310

³²⁰ Bylo jich 7. Lidovci se po raní mši v Týnském chrámu sešli na Václavském náměstí u Národního Muzea. Pražský Obzor, č. 43, ročník I. Praha 26. října 1923, str. 2

S nastupujícím rokem 1924 byl ing. Jan Dostálek stále magistrátním předsedou magistrátního Klubu členů ČSL. Tento rok byl současně členem následujících komisí a poradních sborů:³²¹

- Správní rady elektrických podniků
- Správní rady malých podniků
- Komise pro velký investiční program
- Komise pro pojmenování ulic
- Parlamentární komise

V rámci Správní rady malých podniků po služební cestě do Drážďan inicioval v zastupitelstvu diskusi o nezbytnosti výstavby nových pražských jatek. Stejně tak propagoval i stavbu nových městských lázní.³²²

Ve dnech 26.-27. října 1924 pořádal v Praze v Merкуру Výkonný výbor ČSL v Čechách schůzi zemského zastupitelstva strany. Projednávala se zde činnost strany za uplynulý rok. Pokladník ing. Jan Dostálek zde přednesl svůj projev o financích strany.³²³

První polovina roku 1925 byla spojena s velkými emocemi pro katolickou veřejnost v Čechách. Jejich základem bylo jednak schválení zákona o nedělích, svátcích a památných dnech a jednak tzv. Marmaggiho aféra. Zákon přinesl snížení počtu uznávaných katolických svátků a zároveň problematiku uznání svátku Jan Husa. Na tento úspěch nekatolických stran přímo navázala oslava 510. výročí upálení Jana Husa dne 6. července 1925, která vedla k odjezdu apoštolského nuncia Marmaggiho z Prahy a k přerušení styků s Vatikánem.

Ing. Jan Dostálek se v první polovině roku 1925 zasazoval jako předseda Správní rady malých městských podniků o stavbu nových pražských tržnic.³²⁴

³²¹ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1923, str. 310

³²² AHMP, Almanach hlavního města Prahy, Praha 1924, str. 34

³²³ Lid, č. 235, ročník VI., Praha 12. října 1924, str. 3

³²⁴ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*. rok 1925, str. 25-6, resp. 113, 229

Poslancem a ministrem

Druhá polovina roku 1925 byla zlomovým bodem v politické kariéře ing. Jana Dostálka. Dne 18. října 1925 se konal 4. zemský sjezd ČSL, který kromě tradičních úkolů v rámci organizačního zajištění strany projednával přípravy na nadcházející volby a kandidátku ČSL. Ing. Jan Dostálek byl nominován za lidovou stranu na prvním místě v královéhradeckém kraji.³²⁵ Tato pozice mu spolehlivě zajišťovala zvolení do sněmovny. Zároveň byl od 9. listopadu 1925 na žádost ústředního sekretariátu ČSL uvolněn z magistrátu na dovolenou z důvodů konání voleb.³²⁶ Volby do Národního shromáždění proběhly 15. listopadu 1925. Lidová strana v nich dosáhla velkého úspěchu,³²⁷ neboť získala 31 poslaneckých a 16 senátorských křesel. Současně s ní byly ve sněmovně další 2 katolické strany – Hlinkova slovenská ľudová strana a němečtí křesťanští sociálové. Hlasy jejich poslanců představovaly sílu, s kterou si musela každá nekatolická strana uvědomit a přizpůsobit tomu své jednání.

Ing. Jan Dostálek byl již v prvním skrutiniu zvolen poslancem Národního shromáždění³²⁸ a 30. listopadu 1925 podepsal poslanecký slib (viz obr. č. 6 v Příloze).³²⁹ Do osobního formuláře, který musel jako novopečený poslanec vyplnit, uvedl: *„Zastávané funkce veřejné a spolkové: jest členem říšského a zemského výkonného výboru čsl. strany, předsedou župního výboru pražského téže strany, členem ústředního zastupitelstva hlav. města Prahy, předsedou Správní rady ústavů a malých podniků hlav. města Prahy, místopředsedou Ústředí samosprávných zaměstnanců v čsl. republice, členem lidové akademie,*

³²⁵ V článku „Naši kandidáti do poslanecké sněmovny“ je uváděn na 1. místě v hradeckém kraji jako ředitel Zemské banky v Praze VI. Lidové listy, č. 259, ročník IV., Praha 15. listopadu 1925, str. 1

³²⁶ Tato dovolená mu jako státnímu zaměstnanci umožňovala vykonávat poslanecký mandát a zároveň získávat plat i postup v původním zaměstnání. AHMP, fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní; sign. VI/215, Oznámení o kandidatuře ing. Jana Dostálka.

³²⁷ ČSL, která měla kandidátní č. 26, dosáhla v těchto volbách největšího úspěchu za celé období první republiky. Získala celkem 9,75 % hlasů. V Čechách 8 %, na Moravě 21 %, na Slovensku 1,3 % a na Zakarpatské Ukrajině 3 % hlasů. Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 92

³²⁸ *Náš Věk*, č. 47, ročník XVIII. Brno 20. listopadu 1925, str. 1

člen „Poradního sboru pro otázky hospodářské při min. obchodu.“³³⁰

Poté, co se stal poslancem, rezignoval ing. Jan Dostálek na funkci předsedy magistrátního klubu lidovců, na členství ve správní radě Zemské banky v Praze³³¹ a na členství ve Správní radě říčních, písčitých a slunečních lázní v Čelákovících.³³²

Dne 16. prosince 1925 se sešli zvolení lidovečtí poslanci, aby dohodli organizační záležitosti klubu a zvolili předsednictvo. „Lidové listy“ tuto událost komentovaly takto: „*Předsedou byl zvolen Msgre. Jan Šrámek, místopředsedy Jan [Josef – pozn. autora] Šamalík, Bohumil Stašek a dr. Martin Mičura. [...] Za místopředsedu poslanecké sněmovny kandiduje klub poslance inž. Dostálka.*“³³³

První zasedání nově zvolené sněmovny ve čtvrtek 17. prosince 1925 mělo na programu organizační záležitosti. Bylo nutno vykonat slib nových poslanců, zvolit předsedu a 4 místopředsedy, 10 zapisovatelů a 4 pořadatele. Ing. Jan Dostálek složil toho dne poslanecký slib a v zápětí byl zvolen místopředsedou poslanecké sněmovny.³³⁴ Předseda i místopředsedové volbu přijali a potvrdili slibem a podáním ruky.³³⁵ Po těchto organizačních procedurách byly představeny poslanecké kluby.³³⁶ Volba Dostálka místopředsedou sněmovny nebyla běžnou záležitostí. Obvykle se tato funkce svěřovala zkušenějším poslancům. Úkolem místopředsedy sněmovny bylo zastupovat předsedu a při jeho nepřítomnosti řídit zasedání sněmovny.

³²⁹ ANS, fond APS – Archiv poslanců a senátorů, složka Inž. Jan Dostálek, APS-410/2

³³⁰ ANS, fond APS – Archiv poslanců a senátorů, složka Inž. Jan Dostálek, APS-410/3

³³¹ Tuto funkci zastával od 15. ledna 1925 do 31. prosince 1925. Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Výrok Národního soudu z 30. prosince 1940

³³² AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*, rok 1925, str. 477

³³³ „Ustavující schůze klubu poslanců čsl. strany lidové“. *Lidové listy*, č. 280?, ročník IV., Praha 17. prosince 1925, str. 1

³³⁴ Předsedou sněmovny se stal Jan Malypetr, místopředsedy se stali kromě ing. Jana Dostálka také Josef Stivín, Jan Slavíček a dr. Franz Spina. Místopředsedové byli zvoleni poměrem hlasů 155 pro a 140 proti. Společná československá digitální parlamentní knihovna (dále jen www.psp.cz/eknih/), Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929, Poslanecká sněmovna, stenoprotokoly

³³⁵ Definitivně byla volba místopředsedů potvrzena na zasedání sněmovny 16. února 1926. www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929, Poslanecká sněmovna, stenoprotokoly

³³⁶ Klub ČSL měl 31 poslanců. Předsedou klubu byl Msgre. Jan Šrámek a místopředsedy Msgre. Bohumil Stašek, Josef Šamalík a dr. Martin Mičura. www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929, Poslanecká sněmovna, stenoprotokoly

Počátkem roku 1926 proběhly v parlamentu volby do jednotlivých sněmovních výborů. Ing. Jan Dostálek byl zvolen do:

- Stálého výboru (ustaven 17. března 1926, 24 členů)
- Výboru iniciativního (ustaven již 17. prosince 1925, 19 členů)
- Výboru sociálně-politického (ustaven 16. února 1926, 31 členů)³³⁷

Dostálkovu činnost v jednotlivých výborech je možné zmapovat pouze tehdy, pokud na sněmovních zasedáních byly výsledky práce výborů prezentovány, případně pokud se objevily v dobovém tisku.³³⁸

V červnu 1926 proběhla ve sněmovně bouřlivá zasedání, která souvisela se schvalováním agrárních cel a tzv. kongruy.³³⁹ Tato jednání byla zatěžkávací zkouškou schopností ing. Jana Dostálka jako místopředsedy poslanecké sněmovny i jako lidoveckého předáka. Kongrua byla pro lidovou stranu jednou z klíčových otázek vztahu státu a církve. Iniciátory návrhu zákona byli poslanci ing. Jan Dostálek, dr. Mičura, Zoch, Petrovič a dr. Tiso.³⁴⁰ Za podpory agrárníků se lidovcům podařilo přijetí zákona dosáhnout.³⁴¹ Jeho schválení znamenalo těžkou porážku socialistické opozice programově požadující odluku církve od státu.

Mezi další Dostálkovy poslanecké iniciativy patřil návrh rychlé pomoci krajům v povodí řek na českém severovýchodě postiženým živelnými pohromami, návrh zákona o stavebním ruchu, pozměňovací návrhy k osnově zákona o úpravě platových a služebních poměrů

³³⁷ www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929, Poslanecká sněmovna, výbory

³³⁸ Ing. Jan Dostálek byl v rámci sociálně-politického výboru jmenován jako zástupce strany do vzniklého podvýboru, který měl jednat o požitkovém zákonu. „Lidové listy“ informují o jeho příspěvku k tomuto zákonu. Lidové listy, č. 51, ročník V., Praha 3. března 1926, str. 5

³³⁹ Kongrua – zákon o úpravě platů duchovenstva státem uznaných církví a náboženských společností. Upravoval jejich výši a doplňování ze státních prostředků.

³⁴⁰ Návrh č. 323 byl podán 27. května sociálně-politickému a rozpočtovému výboru k projednání v 5denní lhůtě. www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929, Poslanecká sněmovna, tisky

³⁴¹ Kongrua byla schválena poměrem 153 ku 119 hlasů. Spojení lidovců a agrárníků bylo nazýváno celně-kongruovou koalici. www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929, Poslanecká sněmovna, stenoprotokoly

státních zaměstnanců aj.³⁴² V roce 1926 také jako poslanec za královéhradecký kraj uvítal v Kostelci nad Orlicí prezidenta Masaryka na jeho cestě po severovýchodních Čechách.³⁴³

Dostálkovy aktivity na magistrátu se v tomto roce omezily na účast na několika zasedáních městské rady. Jako předseda Správní rady malých podniků se dále zabýval problémy ústředních jatek.³⁴⁴ Na druhou stranu výrazně vzrostl počet jeho článků v důležitých lidoveckých periodících, hlavně v „Lidových listech“, a to již od prvních dní roku 1926.³⁴⁵ Také jeho příležitostných projevů se nám z tohoto období zachovalo několik.³⁴⁶

Rok 1926 proběhl ve znamení politické krize a trojí výměny vlád. Švehlova druhá všenárodní koalice byla v březnu vystřídána Černého úřednickou vládou.³⁴⁷ Tu pak v říjnu nahradila stabilnější Švehlova vláda „panské koalice“.³⁴⁸

V únoru 1927 moravský lidovecký poslanec Světlík požadoval v zahraničním výboru poslanecké sněmovny uznání SSSR de iure. Sklidil za to ostrou kritiku pravého křídla strany. Ing. Jan Dostálek k tomu mj. poznamenal: „*Nemůžeme se opřít o slovanské Rusko, odkudž za dnešního režimu se pracuje na rozkladu Československé republiky.*“³⁴⁹ Květnové prezidentské volby proběhly poměrně v klidu a staronový prezident Masaryk se mohl těšit z dalšího sedmiletého funkčního období. Lidová strana jej sice podpořila, ale z české zemské

³⁴² www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929, Poslanecká sněmovna, jmenný rejstřík

³⁴³ K 50. narozeninám našeho pana ministra. Adalbertinum, Hradec Králové 1933, str. 9

³⁴⁴ AHMP, Balabán, Ladislav: *Věstník hlavního města Prahy*, rok 1926, str. 649-650

³⁴⁵ např. články „Sociální povinnost parlamentu v novém roce“. *Lidové listy*, č. 1, ročník V., Praha 1. ledna 1926, str. 1; „Sjezd lidových pracovníků v Hradci Králové“. *Lidové listy*, č. 4, ročník V., Praha 6. ledna 1926, str. 2; „Živelní pohromy a retenční nádrž u České Skalice“. *Lidové listy*, č. 13, ročník V., Praha 17. ledna 1926, str. 1 aj.

³⁴⁶ 26. května 1926 v den 50. výročí úmrtí Františka Palackého promluvil v Hradci Králové nad historickým významem tohoto velkého muže pro náš národ. Dne 4. listopadu 1926 hovořil opět v Hradci, tentokrát na téma významu 28. října. Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 105, resp. 93

³⁴⁷ Švehlova 2. všenárodní koalice: 9. prosince 1925 – 18. března 1926, Černého úřednická vláda: 18. března 1926 – 12. října 1926. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 313

³⁴⁸ Švehlova „panská koalice“: 18. března 1926 – 1. února 1929. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 314

³⁴⁹ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 75

organizace se ozývalo nemálo hlasů proti. Tzv. Rothermerovu akci směřující k revizi trianonských dohod komentoval Dostálek v roce 1927 takto: *„Vážnost situace vyplývá i z nedávné akce lorda Rothermera, horujícího pro změnu trianonského míru ve prospěch prý utlačovaných Maďarů, jimž by rád přidělil Slovensko, bez něhož by náš stát na významu svém povážlivě klesl a existence jeho byla valně ztížena. Pod slovem lord rozuměli jsme vždy středověkého rytíře, který přispěchal na pomoc těm, jimž se děla křivda a bezprávi, a mezi ty nepatřili padělatelé bankovek.“*³⁵⁰

Ze září 1927 se nám zachoval bojovný Dostálkův projev o nutnosti křesťanské výchovy: *„Apelujeme na lidi dobré vůle, aby společnou akcí s námi se postarali o navrácení kříže do škol. S křížem do škol musí se vrátiti modlitba a povinná účast na náboženských cvičeních [...] nepodaří-li se odstraniti tyto závady ve školách neutrálních, tak nezbude katolickému lidu, nemá-li vymřítí, než se postarati o zřízení svobodných škol katolických.“*³⁵¹

Výsledek voleb vedení ČSL na jejím 5. zemském sjezdu v Praze ve dnech 27. – 28. září 1927 se příliš nelišil od výsledků voleb na 3. a 4. stranickém sjezdu v letech 1923 a 1925. Lidovecká ročenka z roku 1928 uvádí, že ing. Jan Dostálek byl:

- členem ústředního výkonného výboru ČSL (měl 21 členů),
- členem a pokladníkem zemského výkonného výboru ČSL v Čechách.³⁵²

Dne 10. prosince 1927 se místopředseda poslanecké sněmovny ing. Jan Dostálek vzdal své poslední magistrátní funkce – předsedy Správní rady malých podniků.³⁵³

Ke konci roku 1927 došlo k výraznému posílení pozic lidové strany i katolické církve v ČSR. Jednání ministra dr. Edvarda Beneše a vyslance Kamila Krofty s Vatikánem směřovala k uzavření modu vivendi mezi československým státem a katolickou církví. To se nakonec

³⁵⁰ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 75

³⁵¹ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 81-2

³⁵² Žampach, F. M.: *Ročenka Československé strany lidové 1928*. Typos, Brno 1928, str. 148, 150, 152

27. prosince 1927 podařilo.³⁵⁴ Znamenalo to mj. nepochybně konec snah o odluku církve od státu.³⁵⁵ Do Prahy se vrátil papežský nuncius, nově jmenovaný arcibiskup Pietro Ciriaci. Biskupskou konferencí byla v té době také aktivována Katolická akce, do níž Dostálek pravděpodobně brzy vstoupil.³⁵⁶ Ke konci roku 1927 byl vzhledem ke Švehlově dlouhotrvající nemoci jmenován Msgre. Jan Šrámek náměstkem ministerského předsedy a jeho zástupcem až do vypsaní nových voleb. Během následujícího roku pak Šrámek poměrně tvrdě zakročil proti komunistům.³⁵⁷

V roce 1928 se na Dostálově pozici ve straně ani ve sněmovně nic nezměnilo. Zřejmě se stal ještě navíc členem dopravního výboru sněmovny.³⁵⁸ V červenci 1928 promluvil ve Zvíčině k 10. výročí Československé republiky a v říjnu měl projev na vyšehradském Slavíně o našich národních buditelích.³⁵⁹ V rámci poslaneckého klubu ČSL Dostálek kritizoval 19. září 1928 nedostatečnou organizaci strany: „*Náš lidový táta [Jan Šrámek – pozn. autora] má mítí více soudržnosti mezi Čecho-Moravany ale i mezi Slováky. Jsme celoříšská strana, ale naše celostátní instrukce nefungují. Šrámek všechno zastat nemůže, proto nejdřív upravíme otázku našich místopředsedů.*“³⁶⁰

Jisté oslabení pozic lidové strany ukázaly volby do zemských zastupitelstev v prosinci 1928. V této době se začíná zřetelně projevat odklon ČSL od partnerství s agrárníky. Dokazují to mj. i Dostálovy

³⁵³ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Výrok Národního soudu z 30. prosince 1940

³⁵⁴ Ratifikována byla až 22. února 1928. Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 96

³⁵⁵ Modus vivendi nebyl sice tak zavazující jako konkordát, ale znamenal velký posun ve vztazích Čs. republiky a Vatikánu.

³⁵⁶ Dokladem o jeho členství v Katolické akci je publikace vydaná v roce 1939. Dostálek, Jan: *Katolická akce, její význam v našem národě a praktické provádění*. Adalbertinum, Hradec Králové 1939

³⁵⁷ Šrámek zakázal komunistickou 2. spartakiádu. Před soud byli postaveni 4 komunističtí poslanci aj.

³⁵⁸ O této změně však nic neříkají parlamentní stenografické záznamy, ale ruční zápis z jednání poslaneckého klubu ČSL v roce 1928. A KDU, fond 40 Historie ČSL, Historie ČSL 1920-1939 Proslovy poslanců v NS, složka – Zápis o schůzích klubu poslanců ČSL z let 1927-34

³⁵⁹ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 97, resp. 67

³⁶⁰ A KDU, fond 40 Historie ČSL, Historie ČSL 1920-1939 Proslovy poslanců v NS, složka – Zápis o schůzích klubu poslanců ČSL z let 1927-34

projevy z té doby, v nichž neváhá označit agrárníky za politické protivníky.³⁶¹ V lednu 1929 ing. Jan Dostálek k orientaci strany prohlásil: „*My jsme strana malého lidu a musíme se tudíž orientovat sociálně a uděláme to o to rychleji, oč neústupněji se budou ukazovati agrárníci. [...] Akcentujeme zájmy ‚nezámožných vrstev‘ a hledáme cestu k socialistům. ‚K červeno-černé koalici máme dnes rozhodně blíže než socialisté‘ s jejich ‚kulturním bojem‘.*“³⁶²

Rok 1929 byl provázen již od počátku výraznými politickými událostmi. V souvislosti s úvahami o změnách v čele vlády místopředseda sněmovny ing. Jan Dostálek uvedl, že: „*Agrárníci by měli designovat nového premiéra, ‚třeba jen provisorního‘. Strana [lidová – pozn. autora] bude s výměnou Šrámka souhlasit jen za další ministerské křeslo, a to ne podřadné.*“ Prý se mělo jednat o křeslo ministra vnitra či financí.³⁶³

V únoru 1929 padla Švehlova resp. Šrámkova vláda a agrárník František Udržal byl nakonec prezidentem pověřen sestavením vlády nové.³⁶⁴ Při zákulisních jednáních o novém předsedovi vlády se vyjádřil za lidovou stranu i ing. Jan Dostálek, který potvrdil kladný postoj ČSL k možné kandidatuře Jana Malypetra. Nakonec ale prezident prosadil umírněnějšího Udržala.³⁶⁵ Jeho vláda se ale za poměrně krátkou dobu, také díky vleklým koaličním rozporům mezi lidovci a agrárníky, rozpadla a musely být vypsané nové volby.

Dne 21. dubna 1929 se konala valná hromada organizací lidové strany z Velké Prahy. „Lidové listy“ o jejím průběhu napsaly: „*Valná hromada organisací lidové strany z Velké Prahy konala se za účasti 108 místních a okrskových důvěrníků a delegátů v neděli dne 21. dubna 1929. Předsedal jí předseda výkonného výboru čsl. strany lidové*

³⁶¹ Klímek, Antonín: *Boj o Hrad*. 2. díl. Panevropa, Praha 1998, str. 209

³⁶² Klímek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIII. 1918-29, Paseka, Praha Litomyšl 2000, str. 653-4

³⁶³ Autor zde mylně uvádí, že Dostálek byl v té době již ministrem. V lednu 1929 byl ing. Jan Dostálek „pouze“ místopředsedou sněmovny. Klímek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIII. 1918-29, Paseka, Praha Litomyšl 2000, str. 653

³⁶⁴ Udržalova vláda „panské koalice“ – 1. února 1929 – 7. prosince 1929. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 314-5

³⁶⁵ Klímek, Antonín: *Boj o Hrad*. 2. díl. Panevropa, Praha 1998, str. 174

ve Vel. Praze, posl. inž. Dostálek. Do nového výboru byli jednomyslně zvoleni následující: inž. J. Dostálek, dr. K. Svoboda [...] Nadšeným proslovem p. předsedy inž. Dostálka pro další práci a k novým úspěchům ve Velké Praze ukončen byl tento krásný a jednomyslný projev předních pracovníků lidových ve Velké Praze.³⁶⁶

Na konec září 1929 byla naplánována veliká akce katolíků v rámci oslav svatováclavského milénia. Měla probíhat ve dnech 22. – 29. září 1929 a měla se stát i demonstrací síly a odhodlanosti katolíků a také vyjádřením jejich vnitřní jednoty. Přes očekávání pořadatelů, účast prezidenta i vlády, nenašla tato okázalá akce takovou všenárodní odezvu a účast veřejnosti zůstala za očekáváním. Místopředseda sněmovny ing. Jan Dostálek se účastnil většiny akcí tohoto svatováclavského týdne a pronesl v této souvislosti i několik projevů.³⁶⁷

V této době napsal ing. Jan Dostálek nepochybně svou stěžejní politickou práci: „Československá strana lidová a stát“.³⁶⁸ Situace ve straně ale zdaleka neodpovídala jeho idealizovanému popisu, naopak se projevovaly časté konflikty mezi různými zájmovými skupinami uvnitř ČSL.³⁶⁹ Dne 25. září 1929 rozpustil prezident Masaryk parlament.³⁷⁰ Tímto dnem skončila oficiálně Dostálkova funkce místopředsedy sněmovny. Volby do poslanecké sněmovny 29. října 1929 znamenaly pro lidovou stranu proti výsledkům voleb roku 1925 ztrátu.³⁷¹ Způsobily ji zřejmě nejen rozpory ve straně, ale také nejasné zaměření lidovecké volební kampaně proti agrárikům a částečně i proti socialistům. Rozpory mezi Staškovou českou a Šrámkovou moravskou zemskou organizací se lidovcům nepodařilo překlenout. Pozice ing. Jana Dostálka

³⁶⁶ „Okénka do činnosti organizací čsl. strany lidové ve Velké Praze. Z valné hromady organisací lidové strany obvodu Velké Prahy.“ Lidové listy, č. 90?, ročník VIII., Praha 22. dubna 1929, str. ?

³⁶⁷ „K posvěcení dómu svatováclavského“ - 12. května 1929 a „Svatý Václav a náš stát“ - 21. září 1930.

³⁶⁸ Dostálek, Jan: *Československá strana lidová a stát*. Hradec Králové 1929

³⁶⁹ Např. Čuříkovy křesťansko-sociální odbory.

³⁷⁰ „Prezident republiky rozpustil poslaneckou sněmovnu i senát.“ Lidové listy, č. 226, ročník VIII., 26. září 1929, str. 1; Klímek uvádí datum 27. září 1929. Klímek, Antonín: *Boj o Hrad*. 2. díl. Panevropa, Praha 1998, str. 215

³⁷¹ ČSL získala celkem 8,44 % hlasů. V Čechách získala 6,62 %, na Moravě a ve Slezsku 17,66 %, na Slovensku 2,56 % a na Zakarpatské Ukrajině 3,37 %.

se v této době postupně ustalovala mezi oběma zemskými lidry. Jeho konzervativní postoje, blízké spíše Staškovi, byly zároveň vyrovnávány silným sociálním zaměřením, které ve výsledku nahrávalo spíše politice Šrámkové. Při sestavování nové vlády sehrál jistou roli i „ostrážitý“ postoj ing. Jana Dostálka k prezidentu Masarykovi, který byl sice navenek překryt formální úctou k hlavě státu, ale uvnitř přetrvával jako reakce na Masarykovy přehliživé postoje k lidovcům a katolíkům obecně. Naopak postoje k Benešovi byly u Šrámka a Dostálka daleko vstřícnější.³⁷² Dostálek měl k Benešovi svůj specifický vztah, uznával jeho zásluhy při jednáních s Vatikánem, ale zároveň jej považoval za velkého intrikána.³⁷³

Počátkem prosince 1929 pověřil prezident republiky sestavením vlády zástupce vítězné strany, agrárníka Udržala.³⁷⁴ V nové vládě poprvé zasedl i lidovecký poslanec a magistrátní rada ing. Jan Dostálek. Dne 7. prosince 1929 byl jmenován ministrem veřejných prací.³⁷⁵ Ceremoniál jmenování ministra navrhoval Guth Jarkovský.³⁷⁶ Při jednání o sestavení vlády byly lidovcům vzhledem k jejich volebním výsledkům vyhrazeny méně významné ministerské posty.³⁷⁷ Dne 12. prosince 1929 složili všichni zvolení poslanci před sněmovním tajemníkem dr. Říhou svůj slib a předseda vlády oznámil předsednictvu sněmovny složení nové vlády a představil její členy.³⁷⁸ Prezident pak 13. prosince schválil vzájemné

Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 107

³⁷² Hlavně u Msgre. Jana Šrámka. Klimek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIII. 1918-29, Paseka, Praha Litomyšl 2000, str. 679; Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995, str. 52

³⁷³ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

³⁷⁴ Udržalova vláda tzv. Široké koalice: 7. prosince 1929 – 29. října 1932, Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 315

³⁷⁵ Křeslo ministra veřejných prací přebíral Dostálek po německém agrárníkovi dr. Franzi Spinovi. www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1929 – 1935, Poslanecká sněmovna, vláda

³⁷⁶ NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Vzájemné zastupování členů vlády – 1920-40, sign. 1076, k. 467

³⁷⁷ Dalším lidovcem ve vládě byl již jen Msgre. Jan Šrámek, který zastával post ministra tzv. unifikací – ministerstvo pro sjednocení zákonů a organizace správy

³⁷⁸ www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1929 – 1935, Poslanecká sněmovna, stenoprotokoly

zastupování ministrů Dostálka a Šrámka při podepisování zákonů a v případě nepřítomnosti jednoho z nich v ministerské radě.³⁷⁹

Krátce po svém jmenování ministr ing. Jan Dostálek vzdal členství ve správní radě Česko-moravských akciových tiskařských a vydavatelských podniků.³⁸⁰ Na druhou stranu byl již 25. listopadu 1929 jmenován členem správní rady a ředitelství Československé akciové tiskárny³⁸¹ v Praze II.³⁸²

Počátek Dostálkovy ministerské kariéry byl do značné míry poznamenán začátkem světové hospodářské krize. Ministerstvo veřejných prací,³⁸³ které připravovalo a zpracovávalo velké státní zakázky jako např. stavbu přehrad, silnic, železničních tratí, staralo se o oblast těžby uhlí, rozvoj letectví atp., se stávalo velmi významným zadavatelem i zaměstnavatelem. Význam resortu za hospodářské krize výrazně stoupal. Ing. Jan Dostálek se musel, kromě vlastní práce na ministerstvu, jako zástupce vlády účastnit důležitých zasedání parlamentu. V rámci výkonu své vládní funkce musel také navštěvovat různé reprezentační akce, nezřídka s mezinárodní účastí. Účast každého ministra, resp. převzetí jeho protektorátu nad takovou akcí, byla projednávána přímo předsednictvem ministerské rady.

Roku 1930 se ministři ing. Janu Dostálkovi dostalo různých vyznamenání. Jako ministr veřejných prací 12. února 1930 obdržel řád rumunského krále Carola II. (viz obr. č. 7 v Příloze).³⁸⁴ Dne 1. června 1930 se stal ing. Jan Dostálek za svou neúnavnou činnost ve prospěch katolické církve komturem rytířského řádu Božího hrobu (viz obr. č. 8

³⁷⁹ Tento systém zástupnosti mezi Šrámkem a Dostálkem zůstal zachován i přes změny v ministerských postech obou politiků, až do Mnichova. NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Vzájemné zastupování členů vlády – 1920-40, sign. 1076, k. 467

³⁸⁰ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Výrok Národního soudu z 30. prosince 1940

³⁸¹ Kol. aut.: *Lidová ročenka 1931*. Praha 1931, str. 99-100

³⁸² Je to známá budova na v dolní části Karlova náměstí, tzv. palác Charitas. Dnes je zde ústředí KDU-ČSL.

³⁸³ Ministerstvo veřejných prací mělo po roce 1918 6 odborů - 1. odbor pro stavbu budov; 2. odbor vodohospodářský; 3. odbor pro stavbu silnic, mostů; 4. odbor pro strojínictví a elektrotechniku; 5. odbor hornictví a hutnictví; 6. odbor zákonodárství a právně správní záležitosti. K tomu přibýlo během 30. let i oddělení pro výstavbu civilního letectví.

³⁸⁴ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Řád rumunského krále Carola II., 1930

v Příloze).³⁸⁵ Samotné udělení řádu proběhlo až koncem října 1930 ve svatováclavské kapli chrámu sv. Víta za asistence papežského podkomořího Jana Jiřího Rückla.³⁸⁶ Ing. Jan Dostálek si pro tento účel musel nechat v Paříži zhotovit poměrně velmi nákladnou uniformu (plášť, klobouk a meč).³⁸⁷

O činnosti ing. Jana Dostálka jako ministra veřejných prací v letech 1929-32 toho překvapivě mnoho nevíme. Parlamentní stenografické záznamy sice potvrzují jeho pravidelnou účast na zasedáních sněmovny jako zástupce vlády, ale počet jeho vystoupení na půdě parlamentu byl v daném období velmi malý.³⁸⁸ Ze zápisů ze schůzí předsednictva ministerské rady vyplývá pouze, že jako člen vlády přijal několik protektorátů či členství v čestných výborech na schválených společenských akcích.³⁸⁹ Archiv ministerstva veřejných prací uložený v Národním archivu k jeho osobě v letech 1930-32 nic podstatného neobsahuje. Zajímavější záležitostí byl snad jen pokus zástupců Ústředny společenstev stavitelů o intervenci u ministra Dostálka ohledně přiznávání titulu inženýr v prosinci 1931.³⁹⁰ Nepříliš šťastná formulace žádosti³⁹¹ a nemožnost řešit problém okamžitě vedla ministerstvo k jejímu odmítnutí.

V rámci lidové strany zastával ing. Jan Dostálek v letech 1929-32 tyto stranické funkce:

- místopředseda a pokladník zemské organizace ČSL v Čechách,³⁹²

³⁸⁵ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Řád Božího hrobu, 1930

³⁸⁶ Jan Jiří Rückl byl čelním představitelem Mladé generace ČSL. Tato organizace vznikla v roce 1929 a Rückl byl jejím předsedou až do své předčasné smrti v roce 1938.

³⁸⁷ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Požadavky na uniformu člena řádu, 1930

³⁸⁸ Za dobu svého působení v této Udržalové vládě vystoupil ve sněmovně pouze jednou – 30. března 1932, a to v souvislosti se stávkami na Mostecku.

³⁸⁹ Např. 1. reprezentační koncert Klubu orchestrálních umělců 20. března 1931, Letecké slavnosti ve dnech 1.-3. května 1931, pořádané Západočeským Aeroklubem v Plzni, resp. Slavnostní odevzdání chaty Klubu českých turistů „Hrádeček“ v Čiháku veřejnosti, konané 19. června 1932 aj. NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Záležitosti ministrů 1929-38, sign. 1359, k. 537-8

³⁹⁰ NA ČR, fond MVP, k. 112, složka Stavovské označení „inženýr“

³⁹¹ Na žádosti je uvedena poznámka: „*Nemístné zatahování osoby p. m. v. pr. do věci!*“ NA ČR, fond MVP, k. 112, složka Stavovské označení „inženýr“, str. 5

³⁹² Zastával obě významné zemské funkce. Kol. aut.: *Lidová ročenka 1931*. Praha 1931, str. 65

- předseda krajského výkonného výboru ČSL v Praze.³⁹³

Zhoršující se sociální situace v souvislosti s celosvětovou hospodářskou krizí vyvolávala sociální nepokoje.³⁹⁴ Podnikatelé byli nuceni propouštět značný počet zaměstnanců. Docházelo ke stávkám a následně i ke krvavým střetům s pořádkovými silami, při nichž bylo zastřeleno několik dělníků, rolníků a horníků.³⁹⁵ Pořadatelé těchto akcí bývali většinou odboráři nejednou podporovaní komunisty. Jednou z takových událostí byla i mostecká stávka v první polovině roku 1932, do jejíhož průběhu poměrně významně zasahoval i ministr ing. Jan Dostálek. Vzhledem k tomu, že se jednalo o těžební oblast, spadalo to přímo do jeho kompetence. Masové propouštění, které započalo v polovině března 1932 na Mostecku na dole Nelson,³⁹⁶ vyvolalo řadu protestů a stávek, které přerostly hranice oblasti a rozšířily se do celého revíru severočeského a ostravsko-karvinského. Dne 30. března 1932 na 173. schůzi poslanecké sněmovny hodnotil ministr Dostálek situaci a nastínil další postup. Stejně tak předstoupil i před senátory a tlumočil jim své stanovisko.³⁹⁷ Jím vedená jednání s oběma zainteresovanými stranami vedla k postupnému uklidňování situace, ale i tak byla velmi častým terčem kritiky komunistických poslanců.

Dne 22. května 1932 proběhl v Praze zemský sjezd ČSL, na němž pronesl ing. Jan Dostálek velmi dlouhý projev, který se setkal s velkým ohlasem přítomných 642 delegátů. V tomto projevu nastínil možná řešení hospodářské krize v rámci lidoveckého programu křesťanského solidarismu. Msgre. Stašek ho po projevu ujistil: „*Strana lidová bude vždy státi věrně za svým Dostálkem, jehož práce pro stát je tak veliká, že*

³⁹³ Kol. aut.: *Lidová ročenka 1931*. Praha 1931, str. 52

³⁹⁴ 15. května 1931 vydal papež Pius XI. sociální encykliku „*Quadregesimo anno*“, která byla směrnicí nového společenského řádu a měla reagovat na novou sociální situaci ve světě. Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 109

³⁹⁵ Násilí vedlo ke značné kritice vlády a ministr vnitra Slávik byl nucen odstoupit. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 181

³⁹⁶ Ing. Jan Dostálek se vrátil k dolu Nelson za svou ministerskou kariéru ještě jednou, a to na přelomu let 1933-1934, kdy zde k velkému důlnímu neštěstí, při kterém zahynulo 142 horníků. Dostálek jako odpovědný ministr sem byl poslán situaci vyšetřit a zjednat nápravu, což opravdu učinil. Lid, č. 5, ročník XVI, Praha 9. ledna 1934, str. 1

*i odpůrci se musí před ní sklonití a také se sklánějí.*³⁹⁸ Přítomný slovenský senátor Žiška ocenil Dostálkův přínos k rozvoji česko-slovenských vztahů: *„Pojí nás jedna víra, jeden ideál. Když katolický ministr, jako nedávno ing. Dostálek, jde na Slovensku do kostela a zúčastní se procesí, je to akt nejen náboženský, ale státní a dokáže tak pro důvěru slovenského lidu víc než pět pokrokových ministrů.*“³⁹⁹ V následných volbách byl Jan Dostálek zvolen členem Zemského výboru ČSL v Čechách.⁴⁰⁰

Dne 11. srpna 1932 se sešlo, na Dostálkově oblíbeném letním sídle na Mírově v Kostelci nad Orlicí, duchovenstvo ze severovýchodních Čech,⁴⁰¹ aby mu poděkovalo za vytrvalou práci pro církve a vlast.⁴⁰²

Hospodářská krize, sociální nepokoje a rozpory v nejsilnější vládní straně nakonec vedly předsedu vlády Františka Udržala v říjnu 1932 k podání demise. Nová vláda byla jmenována 29. října.⁴⁰³ Předsedou vlády se stal agrárník Jan Malypetr a post ministra vnitra zaujal Jan Černý, jinak zůstalo složení vlády stejné. Ing. Jan Dostálek, stejně jako Šrámek, zůstal na svém postu. Ministerstvo veřejných prací bylo před koncem roku 1932 konfrontováno s protesty propouštěných horníků i dalších zaměstnanců jím spravovaných odvětví. Ing. Jan Dostálek byl jako odpovědný ministr na přelomu let 1932-3 často ve sněmovně napadán komunisty i německými nacionalistickými poslanci.⁴⁰⁴

Dne 23. ledna 1933 se konala protestní schůze ČSL, která byla namířena proti návrhům ministrů Dérera a Meissnera na změny zákonů o školách aj. Kromě Staška a slovenského poslance Žišky zde promluvil

³⁹⁷ www.senat.cz/zajimavosti/tisky/, Národní shromáždění republiky Československé 1929 – 1935, Senát, stenoprotokoly

³⁹⁸ „Ministr veřejných prací ing. Dostálek o současné politické a hospodářské situaci“. Lidové listy, č. 119, ročník XI., Praha 24. května 1932, str. 2-4

³⁹⁹ „Manifestace jednotné síly a růstu Československé strany lidové“. Lidové listy, č. 119, ročník XI., Praha 24. května 1932, str. 1

⁴⁰⁰ „Nový Zemský výkonný výbor Čsl. strany lidové v Čechách“. Lidové listy, č. 119, ročník XI., Praha 24. května 1932, str. 4

⁴⁰¹ Delegation duchovních byla vedena Dostálkovým přítelem, královéhradeckým biskupem dr. Mořicem Píchou.

⁴⁰² *K 50. narozeninám našeho pana ministra*. Adalbertinum, Hradec Králové 1933, str. 24

⁴⁰³ Malypetrova vláda široké koalice: 29. října 1932 – 14. února 1934. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 316

také ing. Jan Dostálek. Ve své řeči mj. uvedl: „*Katoličtí ministři vstoupili do vlády pouze s tou podmínkou, že bude zachován ‚status quo‘. Nebude-li se to zachovávat, vyvodíme z toho důsledky a nadále nebudeme v této vládě asistovat v proticírkevním boji. Katoličtí ministři jdou s katolickým lidem, jsou za ním a s ním i padnou.*“⁴⁰⁵

Dne 28. dubna 1933 oslavil ministr veřejných prací ing. Jan Dostálek padesáté narozeniny. Obdržel velký počet gratulací⁴⁰⁶ a byla vydána kniha jeho nejvýznačnějších projevů. Jan Scheinost v článku k Dostálkovým padesátinám mj. napsal: „*Jest členem Ústředního výkonného výboru čsl. stany lidové a místopředsedou zemského výkonného výboru v Čechách, členem jeho presidia a předsedou pražské župy, předsedou Tiskové komise Čs. strany lidové atd. Lidové hnutí má v něm činitele významného, pevného, činného, věrného a aktivního.*“⁴⁰⁷

O dva dny později promluvil ministr Dostálek na valné hromadě Orlického komitétu v Doudlebech o vodohospodářské politice státu a jmenoval konkrétní projekty ministerstva veřejných prací.⁴⁰⁸

V polovině roku 1933 probíhala intenzivnější jednání o spolupráci mezi Hlinkovými luďáky a zástupci české zemské organizace ČSL.⁴⁰⁹ Ve dnech 13.-15. srpna 1933 se konaly tzv. Pribinovy slavnosti⁴¹⁰ v Nitře

⁴⁰⁴ www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1929 – 1935, Poslanecká sněmovna, stenoprotokoly

⁴⁰⁵ NA ČR, Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Zprávy o činnosti, schůzích a sjezdech čsl. strany lidové 1921-37, sign. 140, k. 101

⁴⁰⁶ Obdržel prý přes 900 telegramů a písemných blahopřání. *K 50. narozeninám našeho pana ministra*. Adalbertinum, Hradec Králové 1933, str. 28

⁴⁰⁷ Lidové listy, č. 99, ročník XII., Praha 28. dubna 1933, str. 2

⁴⁰⁸ Jednalo se o tato vodní díla: kanál Praha-Střekov, zdymadlo ve Střekové, plavební kanály na Labi, Ohři a Váhu; přehrady na střední Vltavě, na Váhu na západním Slovensku, na Dyji, pastvinská nádrž, přehrada na řece Teplé, nádrž na Dyji, přehrada na Ostravici, nádrže u Spálova, nádrž v Kníničkách. *Projev pana ministra veřejných prací ing. Dostálka o celkovém rámci vodohospodářského programu celého státu*. A. Otava, Kyšperk 1933, str. 1-3

⁴⁰⁹ Šrámkova moravská zemská organizace ČSL nebyla příliš nakloněna spojení se Slováky vzhledem k jejich stupňujícím se autonomistickým požadavkům. Zájem na těchto jednáních naopak měl nový pražský arcibiskup dr. Karel Kašpar a papežský nuncius Pietro Ciriaci.

⁴¹⁰ Oslavy 1100 let založení křesťanského kostelíka v Nitře. Klímek uvádí chybné datum konání slavností 12.-15. července 1933. Klímek, Antonín: *Boj o Hrad*. 2. díl. Panevropa, Praha 1998, str. 365

za účasti premiéra a několika ministrů vlády (viz obr. č. 11 v Příloze).⁴¹¹ Slovenská ľudová strana je zneužila k protivládním demonstracím. Celou událost nejlépe popisuje zápis z jednání soudu, konaného s některými zatčenými účastníky této politické výtržnosti: „*Trestná činnost obviněných na letišti v Nitře spočívala v tom, že v blízkosti hlavní tribuny, na níž byli v zastoupení p. prezidenta republiky předseda vlády a v zastoupení vlády ministři dr. Dérer, Dostálek, dr. Hodža a Šrámek, proti stanovenému programu svémocně obsadili s 1000 zástupem příslušníků ľudové strany místo před hlavní tribunou, zabránili přístup dalším osobám a křikem: ‚Nech hovorí Hlinka, chceme autonomiu, preč s Čechmi, dolù s ním, my chceme počuť Hlinku‘, dále zpěvem a pozdvíženými pěstmi způsobili, že pan předseda [vlády – pozn. autora] nemohl jako první přednésti vzkaz pana prezidenta republiky resp. vlastní oficiální projev, takže místo něho jako první řečník vystoupil poslanec Hlinka, kterého někteří z obviněných donesli na hlavní tribunu.*“⁴¹² Agrární tisk reagoval ostře na události a obviňoval i nuncia Pietra Ciriaciho ze spojení se Slováky. Ti se postavili na jeho obranu, za což Hlinkovi nuncius poděkoval dopisem, který po zveřejnění vyvolal ještě větší bouři nevole. Vláda odmítla Ciriaciho list a ten opustil Prahu.⁴¹³

Do popředí dění v lidové straně se dostával spor mezi vedoucími činiteli zemských organizací ČSL Bohumilem Staškem a Janem Šrámekem. Jejich názory se začaly postupně rozcházet již během roku 1933. Stašek byl výrazně ovlivněn encyklikou „*Quadregesimo anno*“ a její ideou stavovského uspořádání státu. Šrámek naopak toto uspořádání odmítal. Dr. Jan Jiří Rückl se pokoušel Staška sblížit se Šrámekem i Hradem. O sporu i celkové situaci ve straně Benešovi referoval: „*Je třeba získat lidi, kterým Stašek naslouchá. [...] Stašek žádá*

⁴¹¹ Podle Trapla se akce účastnili pouze titě členové vlády: Jan Malypetr, dr. Milan Hodža, Ivan Dérer, dr. Martin Mičura a o Dostálkově účasti se nezmiňuje. Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 118

⁴¹² NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Urážky vlády – 1929-41, sign. 1294, k. 526, str. 2

⁴¹³ Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 119

„rozsáhlou akci proti socialistům“. Lidovci reptají, že sociální demokraté už takřka prosadili Dérerem navržené školské zákony, omezující konfesijní výuku. Šrámek se boji proti levici marně snaží zamezit, Dostálek zůstává stranou.“⁴¹⁴ Oba rivalové se opírali o většinovou podporu zemských organizací. Ing. Jan Dostálek si zachovával poměrně neutrální pozici i přes své osobní přátelství se Staškem. Z jeho projevu vyplývá, že nebyl příliš nakloněn myšlenkám encykliky o stavovském státu a bližší mu byla její sociální náplň.⁴¹⁵ Stanislav Vejvar uvádí, že ing. Jan Dostálek i jeho pozdější stranický rival dr. Jan Jiří Rückl cítili velkou loajalitu ke Šrámkovi a Staška v této době podporovali především JUDr. Jindřich Hatlák a Jan Scheinost.⁴¹⁶ Spor mezi Staškem a Šrámkem skončil v polovině roku 1934 Šrámkovým vítězstvím.⁴¹⁷ Stašek přestal útočit na Šrámka, stáhl se a označil stavovský stát za dobrý, ale v československých podmínkách asi neproveditelný.⁴¹⁸

Rozpory ve vládě mezi agrárníky a národními demokraty vedly k jejich odchodu z vlády v lednu 1934.⁴¹⁹ Jan Malypetr byl nucen sestavit novou vládu, kterou prezident jmenoval 14. února 1934.⁴²⁰ Jednou z personálních změn této vlády bylo, že ing. Jan Dostálek se stal ministrem průmyslu, obchodu a živností za odstoupivšího národního demokrata Josefa Matouška. Tento ministerský post se stal vrcholem politické kariéry ing. Jana Dostálka.

Květnové prezidentské volby i přes nemístné komunistické obstrukce dopadly bez většího překvapení zvolením Tomáše Garrigue Masaryka. Uznání SSSR de iure v červnu 1934 proběhlo za „tolerance“ poslanců a ministrů lidové strany.

⁴¹⁴ 2. června 1933. Klimek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIV. 1929-38, Paseka, Praha Litomyšl 2002, str. 223

⁴¹⁵ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 20-21

⁴¹⁶ Vejvar, Stanislav: *Msgre. Bohumil Stašek*. RP na FF UK, Praha 2005, str. 85

⁴¹⁷ Po Šrámkové návštěvě Říma, kde se mu dostalo velké podpory a obdržel za svou činnost také vysoké papežské vyznamenání.

⁴¹⁸ Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 123

⁴¹⁹ Národní demokraté byli proti zákonu o devalvací koruny.

⁴²⁰ Malypetrova 2. vláda široké koalice: 14. února 1934 – 4. června 1935. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 316

Dne 12. července 1934 obdržel ministr ing. Jan Dostálek od papeže Pia XI. řád sv. Řehoře za svou práci pro církev a katolické hnutí.⁴²¹ Dostálek byl také vyznamenán řádem belgického krále,⁴²² ale ten se bohužel nedochoval, takže víme pouze, že jej dostal, ale nevíme zač a kdy. Lze předpokládat, že se tak stalo v letech 1934-7, neboť v té době několikrát jako ministr navštívil mj. Belgii (např. u příležitosti zavedení letecké linky Praha-Brusel v roce 1937). Mimo to byl během své dlouhé ministerské kariéry jmenován čestným občanem celé řady měst a obcí.⁴²³

Dne 16. listopadu 1934 zemřel otec Jana Dostálka ve věku 82 let. Pohřební průvod z Kyšperka do Šedivce konaný 20. listopadu byl velmi výraznou manifestací podpory a účasti jeho synu Janovi. Zúčastnilo se jej kromě příslušníků rodiny Dostálkovy také několik desítek vysokých státních i církevních hodnostářů, v čele s jeho přítelem Staškem, který zádušní mši v Kyšperku celebrouval.⁴²⁴

Ve dnech 10. a 11. listopadu 1934 se konal v Praze 8. řádný zemský sjezd ČSL v Čechách. Mezi řečníky byl i ing. Jan Dostálek, který hovořil na téma „Práce lidové strany v politickém vývoji čsl. republiky v poslední době“ (viz obr. č. 12 v Příloze).⁴²⁵

V únoru 1935 navštívil ing. Jan Dostálek spolu s dalšími činiteli strany jižní Čechy. Při vystoupení v Táboře promluvil jasně o nadcházejících volbách i zahraniční situaci. Mj. řekl: „*Jsmo to my katolíci, kteří máme stále na mysli ideál národní jednoty a vyzýváme neustále své bratry v celém národě, abychom všichni drželi dohromady tváří tvář velkým nebezpečím zahraničním a svízelným úkolům vnitřním.*

⁴²¹ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Řád sv. Řehoře 1934

⁴²² Jednalo se o velkokříž řádu belgické koruny. *Československo-BIOGRAFIE*. 1. díl, A-K, D série 15 Dostálek Jan-1, Státní tiskárna v Praze 1938

⁴²³ Byl čestným občanem Kostelce nad Orlicí, Rychnova nad Kněžnou, Kyšperka, Šedivce, Pastvin, Německé Rybné, Vamberka, Nového Knína a nepochybně i dalších. *Československo-BIOGRAFIE*. 1. díl, A-K, D série 15 Dostálek Jan-1, Státní tiskárna v Praze 1938

⁴²⁴ *Chaloupky naše buďtež požehnány!* Štít, č. 47, ročník XXVIII., Hradec Králové 22. listopadu 1934, str. 3

⁴²⁵ NA ČR, fond Procházka Adolf, Prof. JUDr., Návrh kandidátní listiny do Prozatímního Národního shromáždění, sign. 15-2-4, k. 2, list 3

*My se nesmíme dáti rozeštvati ani volbami, protože nesvár národní vede k našemu oslabení a tím i k radosti našich nepřátel.*⁴²⁶

Parlamentní volby 19. května 1935 ale znamenaly pro lidovou stranu další ztrátu hlasů proti letům 1925 a 1929. Volební neúspěch byl způsoben především právě vnitrostranickým bojem v letech 1933-4, nejednotností ČSL ve vztazích se slovenskými luďáky a nejasností některých politických postojů. Lidová strana získala pouze 7,5 % hlasů.⁴²⁷

Po volbách nastoupila 6. června 1935 nová Malypetrova vláda.⁴²⁸ Ing. Jan Dostálek se vrátil na ministerstvo veřejných prací⁴²⁹ a šéfem tohoto resortu zůstal až do 22. září 1938.

Ve dnech 27. – 30. června 1935 se konal 1. celostátní sjezd katolíků Československé republiky. Organizátoři vedení Rücklem měli velký úspěch a účast dosáhla ke 350 000 věřících návštěvníků. Do Prahy se dostavil i francouzský kardinál a papežský legát Jean Verdier, který tlumočil podporu papeže i Francie naší zemi. Během sjezdu vystoupil mj. s projevem i hostující ministr Dostálek.⁴³⁰ „Pondělní Lidové listy“ o jeho emotivním projevu uvádějí: *„Pan ministr nastínil vývoj ideový až do současné doby, břitce zhodnotil a odsoudil racionalism a kapitalism, které mají největší vinu na současné bídě hodnotné i mravní, poněvadž ulpěly na hmotě, a konečně dovozoval, že nutné reformy mohou být provedeny jen Církví, duchem přetékaícím láskou k Bohu a bližnímu.*“⁴³¹

⁴²⁶ Polední Lidové listy, č. 34, ročník II., Praha 19. února 1935, str. 1-2

⁴²⁷ V Čechách získali lidovci 5,98%, na Moravě ztratila strana skoro 2% hlasů, na Slovensku a Zakarpatské Ukrajině odpovídaly dosažené výsledky předcházejícím volbám v roce 1929. Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 127

⁴²⁸ Malypetrova 3. vláda široké koalice: 4. června 1935 – 5. listopadu 1935. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 317

⁴²⁹ Ing. Jan Dostálek během svého pobytu v cele v Hradci Králové utrousil před spoluvězněm-informátorem poznámku o svém návratu na ministerstvo veřejných prací. Tu nepochybně nelze prokázat, ate představuje zajímavou ukázkou možné manipulace při obsazování ministerských postů: *„Když měl být jmenován ministrem financí, obrátil se na tehdejšího ředitele škodovky – Löwensteina – aby byl ministrem veřejných prací a ten mu vyplnil jeho přání.*“ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, list 204

⁴³⁰ NA ČR, fond 207 – Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze, Policejní ředitelství v Praze, sign. 1395, k. 30, list 47

⁴³¹ Pondělní Lidové listy, č. 24, ročník II., Praha 1. července 1935, str. 2

V neděli 15. července 1935 se ing. Jan Dostálek účastnil spolu s dalšími vládními činiteli slavnostního odhalení pomníku Tomáše Garrigue Masaryka v Kostelci nad Orlicí a otevření zdejší krajinské výstavy. Při této příležitosti připomenul důležitost Masaryka jako vzoru demokratické hlavy státu.⁴³²

Dne 5. listopadu 1935 odstoupil Jan Malypetr a do čela nové vlády nastoupil Milan Hodža.⁴³³ Jeho vláda ale po krátké době padla a Hodža 18. prosince 1935 sestavil vládu novou (viz obr. č. 13 v Příloze).⁴³⁴ Prezidentské volby 18. prosince 1935 vynesly do čela státu konečně Edvarda Beneše, který vystřídal odstoupivšího Masaryka.⁴³⁵ Lidovecká podpora Benešovy kandidatury pomohla zmařit plány agrárníků.⁴³⁶

V období 1935-38 se ing. Jan Dostálek zúčastnil, ještě častěji než v předchozím období, jako reprezentant vlády velkého množství společenských akcí, mezi nimiž dominují akce leteckého a automobilového průmyslu, hlavně letecké dny, otevírání nových letišť a leteckých linek, silničních úseků, také automobilové i průmyslové výstavy a různé závody s mezinárodní účastí ve shodě s rozhodnutím Předsednictva ministerské rady.⁴³⁷ Dále navštívil velké množství menších reprezentačních akcí (např. plesů) pořádaných stranou či různými spolky a zájmovými organizacemi.

Se vzrůstajícím ohrožením státu ze strany hitlerovského Německa spolupracovalo od roku 1935 Dostálkovo Ministerstvo veřejných prací také s Ředitelstvím opevňovacích prací na zabezpečení hranic státu. Konkrétní příklady této spolupráce se mi však nepodařilo zjistit.

Lidová strana se po prohraných volbách snažila napravit svou reputaci a vystupovala jak proti komunismu, tak i proti akutně hrozícímu

⁴³² Pondělní Lidové listy, č. 26, ročník II., Praha 15. července 1935, str. 2

⁴³³ Hodžova 1. vláda široké koalice: 5. listopadu 1935 – 18. prosince 1935. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 317

⁴³⁴ Hodžova 2. vláda široké koalice: 18. prosince 1935 – 21. července 1937. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 318

⁴³⁵ Masaryk odstoupil ze zdravotních důvodů a doporučil Beneše jako svého nástupce.

⁴³⁶ Agrárníci postavili proti Benešovi vlastního kandidáta – prof. B. Němce, který se ale den před volbou vzdal kandidatury.

⁴³⁷ Předsednictvo ministerské rady různé protektoráty a účast ministrů na různých akcích hodnotilo a dle významu je buď doporučilo, či zamítlo.

nacismu.⁴³⁸ Stále ostřeji také kritizovala agrární stranu. Obě vládní strany na sebe narážely i v hospodářské oblasti, kde prožívalo konjunkturu lidovecké družstevnictví. Byly budovány lihovary, obilní sklady, a to navzdory snahám Čs. obilní společnosti, kterou ovládali agráři.⁴³⁹

V letech 1935-7 občas docházelo k ostrým názorovým střetům ing. Jana Dostálka s výrazně pravicově orientovaným předsedou lidovecké Mladé generace, papežským komořím⁴⁴⁰ dr. Janem Jiřím Rücklem. Oba měli významné postavení v české zemské organizaci ČSL, ale odlišné postoje k sociální otázce. Rückl, byl velmi dobře situován a měl vynikající vzdělání na domácích i zahraničních univerzitách. Pro lidovou stranu byl významným přínosem mj. svými kontakty mezi průmyslníky a bankéři (zvláště bankéřem Preissem z Živnobanky), které svou jasně pravicovou politikou podporoval. Dostálek, pocházející z daleko skromnějších poměrů, měl i přes svou konzervativnost mnohem výraznější sociální citění. Mnohdy kritizoval zaměstnanecké praktiky různých průmyslníků,⁴⁴¹ což mj. vedlo ke konfliktům s Rücklem. V jednom rozhovoru s Přemyslem Šámalem označil Rückl Dostálka v roce 1935 „za nedovzdělance, jehož účast ve vládě přináší státu jen potíže.“⁴⁴² V listopadu 1936 se např. s Dostálkem střetl ohledně stavby rafinérie na Slovensku, kterou řídilo Ministerstvo veřejných prací.⁴⁴³ Rückl na ministerský post prosazoval Bohumila Staška, což se ovšem nelíbilo Šrámkovi, který více věřil Dostálkovi.

V květnu 1937 doprovázel ministr veřejných prací ing. Jan Dostálek a ministr bez portfeje Erwin Zajicek prezidenta Edvarda Beneše

⁴³⁸ Její agitace v této době často zněla: „Nepůjdeme s žádnou protidemokratickou stranou. Nespolupracujte s henleinovci ani s komunisty!“ Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 140

⁴³⁹ Předsedou Čs. obilní společnosti byl významný agrárník Ladislav Feierabend.

⁴⁴⁰ Významná církevní funkce udělovaná papežem laikům. Rückl často pobýval v Římě a měl dobré vztahy s papežem.

⁴⁴¹ Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 133

⁴⁴² Klimek, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XIV. 1929-38, Paseka, Praha Litomyšl 2002, str. 352

s chotí Hanou na jejich cestě po jižních Čechách (viz obr. č. 15 v Příloze).

Dne 21. července 1937 padla díky krizi v agrární straně⁴⁴⁴ Hodžova vláda, ale prezident Beneš stávajícího premiéra pověřil vytvořením vlády nové.⁴⁴⁵ Tato vláda pak vydržela až do 22. září 1938.

Na 9. zemském sjezdu lidové strany, konaném 26. září 1937 v Praze, promluvil i ing. Jan Dostálek. V souvislosti s rostoucí nacistickou hrozbou uvedl: *„Nynější poměr Československa s Německem není právě nejlepší [...] Československá demokracie měla největšího nepřítele v komunismu a v poslední době i ve fašismu, který vlivem nejsilnější vládní strany stal se stranou politickou. Tato vládní naše strana poskytuje finanční prostředky k tomu, aby podlomena byla demokracie a aby v našem státě vládla diktatura. Demokracie však dosud vždy zvítězila proti fašismu, posledně 18. prosince 1935, kdy v čelo státu byl postaven muž, který demokracii hlásá a hájí. [...] Vzhledem k nynějším poměrům jest strana [lidová – pozn. autora] nucena postupovati společně se socialisty proti agrárikům, kteří za pomoci strany Henleinovy pokouší se zavěsti u nás diktaturu. To, co bylo v souvislosti s investicemi pro obranu státu vykonáno pro republiku a lid jest dílem socialistických stran. V tomto ohledu byl zápas stran socialistických se stranou agrární nerovný, poněvadž bylo bojováno se značnou přesilou.“*⁴⁴⁶ Dostálek byl na sjezdu opět zvolen členem zemského výboru ČSL v Čechách.

Volby do obecních zastupitelstev, konané v první polovině roku 1938, potvrdily rostoucí preference lidové strany. Ta se konečně odrazila ode dna nejistoty a jasně a jednotně deklarovala své postoje v otázkách vnitřní i zahraniční politiky. Dne 14. srpna 1938 se v Hradci Králové konala velká manifestace katolíků a výroční župní slet Orla. Slavnosti se účastnili biskup dr. Mořic Pícha, ing. Jan Dostálek, div. gen. Josef Váňa

⁴⁴³ Dr. Jan Jiří Rückl naopak byl členem správní rady pardubických Fantových závodů. Kopecká, Jana: *Československá strana lidová v Čechách 1935-8*. DP na FF UK, Praha 2000, str. 55

⁴⁴⁴ Důvodem byla otázka obilního monopolu.

⁴⁴⁵ Hodžova 3. vláda široké koalice: 21. července 1937 – 22. září 1938. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 318-9

⁴⁴⁶ NA ČR, fond 207 – Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze, Policejní ředitelství v Praze, sign. 687, k. 1, list 69

a další. Ministr Dostálek zde pronesl řeč⁴⁴⁷ na téma „O svobodě se nevyjednává – pro tu se bojuje a umírá“. Vyzdvihl význam Orla pro národ a také řekl: *„Ohrožená vlast očekává právě od vás, českoslovenští Orlové, že budete nejuvěrnější stráží jejich hor a lánů. Od nepaměti byla tato země kolébkou našich otců. Na nás je, abychom ji bez poskvrny zachovali potomkům jako své rodné právo. A za tuto mez se nemůže jít, i kdyby to od nás kdokoli žádal. To musí pochopiti i západní velmoci, že za cenu míru nemůžeme a také se dobrovolně nevzdáme svobody, pro niž jedině česká a slovenská krev tekla, a kterou jsme bojem dobyli a již také bojem, bude-li to třeba uhájíme. [...] Mír Evropy nesmí znamenat porobu Čechů a Slováků.“*⁴⁴⁸

Dne 24. srpna 1938 zemřel ve věku 38 let Dostálkův stranický oponent dr. Jan Jiří Růckl. Jeho předčasné úmrtí bylo nemalou ztrátou pro budoucnost lidové strany. Pohřbu, konaného 27. srpna na Vyšehradě, se účastnily mnohé významné osobnosti, včetně několika zástupců vlády, mj. i ing. Jana Dostálka. Zádušní mši celebroid vyšehradský kanovník, Růcklův favorit Bohumil Stašek.⁴⁴⁹

Dne 11. září 1938 se konala národně laděná katolická pouť ze Staré Boleslavi do Prahy. Bylo přenášeno Palladium země České.⁴⁵⁰ Akce se zúčastnilo veliké množství katolíků, včetně většiny významnějších představitelů církve a ČSL. Na této pouti samozřejmě nechyběl ani ministr Dostálek. Poutě měla být symbolem katolické podpory národa v jeho těžkých chvílích.⁴⁵¹

Postoj ing. Jana Dostálka během krizových záříjových dnů roku 1938 je opředen různými mýty. Pomineme-li fakt, že způsob odstoupení pohraničních území byl protiprávní a vyžadoval schválení parlamentem, zůstává stále otázkou konkrétní Dostálkova účast na jednáních a rozhodnutích vlády. Některé zdroje uvádějí, že byl jedním ze tří

⁴⁴⁷ A to i přesto, že ministři měli na základě rozhodnutí ministerské rady z 10. srpna 1938 omezit či upustit od veřejných zahraničně-politických projevů. Většina z nich to ale v různé míře porušovala. NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Duplikáty protokolů schůzí vlády, rok 1938, 40. schůze, k. 4396, list 23

⁴⁴⁸ Lidové listy, č. 186, ročník XVII., Praha 17. srpna 1938, str. 2

⁴⁴⁹ Lidové listy, č. 196, ročník XVII., Praha 28. srpna 1938, str. 2

⁴⁵⁰ Palladium – Obraz panny Marie ze Staré Boleslavi.

⁴⁵¹ Lidové listy, č. 209, ročník XVII., Praha 13. září 1938, str. 4

ministrů, kteří nesouhlasili ve vládě s odstoupením pohraničí. Těmi dalšími ministry měli být Msgre. Jan Šrámek a František Ježek⁴⁵². Toto shodně uvádí jak sám Dostálek ve své obhajobě v roce 1946, tak i jeho přátelé při výsleších v roce 1954. O Dostálovi nesouhlasu se zmiňují i některé polistopadové publikace o lidové straně.⁴⁵³ Miloš Trapl ve svých publikacích uvádí, že ing. Jan Dostálek podpořil Šrámka a Ježka v jejich odmítavém stanovisku při jednání vlády 21. září 1938.⁴⁵⁴ Traplovo stanovisko podporují zveřejněné dokumenty z jednání předsednictva ministerské rady ze září 1938, byť vydané v roce 1958. Dokument č. 158 o průběhu mimořádné 41. schůze vlády 21. září 1938 informuje následovně: „*Předseda vlády zahájil schůzi o 6. hod. ranní, [...] Učinil pak o otázce německé menšiny toto prohlášení: ‚Tato schůze ministerské rady byla svolána, aby učinila rozhodnutí. Rozhodnutí bude formálně rozhodnutím ministerské rady avšak s vnitřní výhradou, že bude podána zpráva sněmovně (koaliční dvacítky) s požádáním o schválení.‘*“⁴⁵⁵ Po Hodžovi promluvil Msgre. Jan Šrámek a následně ing. Jan Dostálek. O jejich projevech dokument uvádí: „*Pan ministr pro sjednocení zdůraznil nutnost udržení jednoty ve vládě i národě. [...] Prohlásil, že byl do poslední chvíle pro hájení našich hranic a to i v tom případě, kdyby bylo Československo osamoceno, neboť předpokládal, že Francie a Rusko budou do války strženy. [...] Pan ministr pro sjednocení zaujímá znovu stanovisko, jaké již učiněné v politickém komitétu, totiž, že nemůže formálně dáti souhlas k francouzsko-britskému ultimátu, neboť k formálnímu schválení není vláda oprávněna; podle ústavy má toto právo parlament a vyžaduje 3/5*

⁴⁵² František Ježek byl v roce 1938 ministrem bez portfeje za Národní sjednocení, v zářijových dnech vykonával funkci ministra zdravotnictví. Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000, str. 319

⁴⁵³ Např. Renner, Jan: *Československá strana lidová 1945-8*. Brno 1999, str. 18; Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002, str. 16

⁴⁵⁴ Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995, str. 55; Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990, str. 147

⁴⁵⁵ *Mnichov v dokumentech. 2. díl, Zrada české a slovenské buržoasie na československém lidu*. SPNL, Praha 1958, str. 215; NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Duplikáty protokolů schůzí vlády, rok 1938, 41. schůze, k. 4396, list 2-3

kvalifikovanou většinu. Bude proto nutno postarati se, aby se parlament ihned sešel za účelem rozhodnutí. Stálý výbor není kompetentní. Nelze proto formálně schváliti návrh západních velmocí, ježto je to kompetence parlamentu, ale je možno usnísti se na tom, že vláda návrh parlamentu předloží. [...] Pan ministr veřejných prací s tímto stanoviskem rovněž souhlasí. Nutno proto ihned předložit návrh koaliční dvacítky. I o demisi nutno jednati hned, a to nejlépe v koalovaném výboru, avšak jen v tom předpokladu, že nynější vláda má možnost dáti státu vládu jinou. Pokud tento předpoklad však není dán, není bezodkladné jednání o této otázce nutné.“⁴⁵⁶

Zajímavou poznámku k Dostálkově jednání 21. září 1938 nabízí výpis z agenturních zpráv StB z roku 1954: „Na schůzi ministerské rady dne 21.9. 1938, kde pouze 3 aktivní ministři /Šrámek, Dostálek a Ježek/ hlasovali proti mnichovskému usnesení [nejednalo se o Mnichovskou dohodu, ale ultimátum z jednání z Godesbergu – pozn. autora] sepsali si navzájem o tom protokol a svoje ujednání odůvodnili tím, že jako katolíci nemohou rušiti danou přísahu neb přísahali na celistvost republiky.“⁴⁵⁷ Následujícího dne vláda na svém posledním mimořádném zasedání jednala s koaliční dvacítkou.

Na druhou stranu v žádné z publikací Václava Krále o září 1938 se Dostálkovo jméno nevyskytuje. Král se jeho jménu i funkci z „nějakých“ příčin vyhýbá. V tomto případě ovšem lze přepokládat, že se vzhledem k době vzniku Králových prací a Dostálkově poválečném osudu jedná o záměr. V posledních Klimkových dílech i publikacích Věry Olivové se v souvislosti se zasedáním vlády objevuje také pouze jméno Šrámko a Ježko. Vzhledem k tomu, že ing. Jan Dostálek nebyl v září 1938 členem rady tzv. politickým ministrů,⁴⁵⁸ nelze jeho přítomnost na jednání této skupiny očekávat, ale jednání a hlasování celé vlády

⁴⁵⁶ *Mnichov v dokumentech. 2. díl, Zrada české a slovenské buržoasie na československém lidu.* SPNL, Praha 1958, str. 220-221; NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Duplikáty protokolů schůzí vlády, rok 1938, 41. schůze, k. 4396, list 10

⁴⁵⁷ AMV, SV. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Dostálek Jan – výpisy, list 86

⁴⁵⁸ *Politici ministři: Hodža, Bechyně, Franke, Šrámek, Mičoch, Ježek, Černý, Drtina, Prokop: Československo můj osud.* Svazek 1, Melantrich, Praha 1991, str. 102-3

a koaliční „dvacítky“⁴⁵⁹ 21. září 1938 se účastnil.⁴⁶⁰ Král k tomu uvádí, že lidová strana se zdržela hlasování.⁴⁶¹

Dne 22. září 1938 dopoledne podali všichni členové Hodžovy vlády, včetně Šrámka a Dostálka, demisi,⁴⁶² kterou prezident Beneš přijal. Zda pronesl ing. Jan Dostálek nějaký projev, či zmínil svůj postoj k situaci a demisi na této poslední schůzi z dostupných archivních protokolů schůzí vlády nevyplývá.⁴⁶³ Po odchodu z vlády zůstal ing. Jan Dostálek stále ještě lidoveckým poslancem Národního shromáždění. V sobotu 24. září 1938 se sešel poslanecký a senátorský klub ČSL a poděkoval odstoupivším ministrům Šrámkovi a Dostálkovi za jejich dosavadní činnost „pro stát a národ“. Zároveň byl rozhodnutím obou klubů vybaven předseda Msgre. Jan Šrámek plnou mocí k dalším politickým jednáním.⁴⁶⁴

Dne 7. října 1938 se sešel výkonný výbor ČSL, aby projednal novou situaci a iniciativy agrární strany.⁴⁶⁵ Na zemském sjezdu lidové strany, konaném 18. října 1938 v Praze, byl ing. Jan Dostálek opět zvolen místopředsdou zemské organizace. Avšak kvůli kritice ze strany členů lidovecké mladé generace a rozporům ve vedení již 2. listopadu 1938 na všechny vnitrostranické funkce rezignoval.⁴⁶⁶

Odstoupení pohraničí a destabilizace domácí politické scény způsobily, že se stále silněji ozývalo volání po jediné straně, která by vedla stát a zahrnovala většinu státoporných politických organizací. Měla se jí stát Strana národní jednoty, která vznikla 18. listopadu 1938. Šrámek do ní zpočátku vstoupit nechtěl a nechtěl ani umožnit zánik

⁴⁵⁹ „Dvacítka“ se skládala z vybraných poslanců vládních parlamentních stran. Většina členů Národního shromáždění byla v té době na pravidelné dovolené, neboť tu měli členové Národního shromáždění většinou mezi červencem a zářím. Proto také nebylo možné okamžitě svolat usnášení schopnou parlamentní většinu.

⁴⁶⁰ NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Duplikáty protokolů schůzí vlády, rok 1938, 41. schůze, k. 4396, list 2

⁴⁶¹ Král, Václav: *Dny, které otřásl Československem*. Naše vojsko, Praha 1975, str. 92

⁴⁶² NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Duplikáty protokolů schůzí vlády, rok 1938, 42. schůze, k. 4396, list 3

⁴⁶³ NA ČR, fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45, Duplikáty protokolů schůzí vlády, rok 1938, 42. schůze, k. 4396, list 1-5

⁴⁶⁴ Lidové listy, č. 220, Ročník XVII., Praha 26. září 1938, str. 4

⁴⁶⁵ Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002, str. 16

lidové strany. Česká zemská organizace ČSL v čele se Staškem vstup do Strany národní jednoty naopak podporovala a sama do ní vstoupila. Ing. Jan Dostálek byl jedním z lidoveckých poslanců, kteří Staška podpořili a do této strany vstoupili. Šrámek donucený okolnostmi tak nakonec učinil a podílel se na konstituci Strany národní jednoty. Poslancem této strany se ing. Jan Dostálek stal 15. prosince 1938⁴⁶⁷ a byl jím až do 21. března 1939, kdy z politiky odešel.⁴⁶⁸ Z doby jeho poslaneckého působení ve Straně národní jednoty jsou k dispozici jen zápisy ze dvou zasedání sněmovny, které proběhly ještě do konce roku 1938. Další informace o výkonu jeho mandátu nejsou známy.⁴⁶⁹ Dostálkův odchod z poslaneckého postu v březnu 1939 byl faktickou tečkou za jeho politickou kariérou, to však v té době ani on sám netušil.

⁴⁶⁶ NA ČR, fond 207 – Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze, Policejní ředitelství v Praze, sign. 687, k. 1, list 54, str. 1

⁴⁶⁷ www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1935 – 1938, Poslanecká sněmovna, jmenný rejstřík

⁴⁶⁸ www.psp.cz/eknih/, Národní shromáždění republiky Československé 1935 – 1938, Poslanecká sněmovna, Poslanci Národního shromáždění

⁴⁶⁹ Jedinou zmínkou o činnosti poslance ing. Jana Dostálka po jeho listopadovém odchodu ze všech významných funkcí v ČSL se objevila v „Orličanu“ v prosinci 1938. Uvádí se v ní, že poslanec ing. Dostálek se 14. prosince 1938 zúčastnil v Hradci Králové jednání Hospodářského sboru českého severovýchodu a Technické sekce Zemědělského ústavu o problematice dálkových silnic v kraji. Orličan, č. 52, ročník XVII., Kostelec nad Orlicí 24. prosince 1938, str. 2

5. Dvojí odchod

Období od počátku 2. světové války až do komunistického převratu v únoru 1948 je jednou z nejhůře postižitelných kapitol v životě ing. Jana Dostálka. Prameny, které se v jiných obdobích jeho života hemží informacemi, zde takřka mlčí. Je to pochopitelně dáno především Dostálkovým odchodem z politické scény v roce 1939 a také tím, že po roce 1945 již žádnou významnou roli nesehrál a ocitl se naprosto mimo hlavní politické dění.

Odchodem z politické scény, z magistrátu a nakonec i z Prahy do klidnějšího prostředí Kostelce nad Orlicí (v té době Adlerkosteletz) se v roce 1939 ing. Janu Dostálkovi osobně nepochybně značně ulevilo. Zmizely stresové situace, bývalý politik se mohl věnovat naplno své stále churavějící choti, rodině a koníčkům. Právě vzhledem k rodině i svému zdravotnímu stavu neuvažoval ing. Jan Dostálek o odchodu do exilu, který zvolili jiní lidovečtí politici, především pozdější předseda exilové vlády Msgre. Jan Šrámek či Msgre. František Hála.

Odstoupení pohraničí chápal ing. Jan Dostálek jako národní i osobní tragédii a morální políček odhodlání se bránit.⁴⁷⁰ Své velké zklamání dal najevo v článku, který otiskl „Orličan“ v lednu 1939. V něm ing. Jan Dostálek uvádí, že: *„národ doplatil na své vůdce, jimž slepě věřil a jimž prokazoval pocty, náležející jedině Bohu. [...] I přítomná doba, ve které rozhoduje surové právo a zrada silnějších zapadne a nadejde doba, ve které křesťanská spravedlnost a láska bude triumfovati nad násilím a v této době dostane se národu našemu všeho, co mu neprávem bylo odňato.“*⁴⁷¹

Březnová okupace zbytku republiky německou armádou mu jako politikovi, který nesouhlasil s odstoupením pohraničí a volal po obraně vlasti, hrozila potenciálním postihem ze strany okupantů. K tomu nedošlo a otázkou zůstává proč? Nabízí se hypotéza možné intervence za jeho

⁴⁷⁰ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁴⁷¹ Orličan, č. 2, ročník XVIII., Kostelec nad Orlicí 7. ledna 1939, str. 1

osobu ze strany vzdáleného příbuzného Vladislava Klumpara, který byl až do roku 1942 ministrem protektorátní vlády, dokumentovat se však nedá.⁴⁷²

V okupovaném Československu se nechtěl ing. Jan Dostálek politicky angažovat, jak uvádí agenturní zpráva StB z 6. července 1954, krátce po jeho zatčení: „*Od té doby [od 21. března 1939 – pozn. autora] se politiky neúčastnil. Byv pozván Háchou ku zřízení státní rady odmítl funkci.*“⁴⁷³

V první polovině roku 1939 napsal ing. Jan Dostálek několik článků do místních novin „Orličan“, jejichž obsah mu především po válce vyvolal nemalé problémy.⁴⁷⁴ Jedinou doložitelnou nepříjemností se Dostálkovi za okupace stalo přezkoumání způsobu nabytí majetku bývalým ministrem, požadované Národním souručenstvím v druhé polovině roku 1939. Na základě přezkumného řízení byla ing. Janu Dostálkovi doručena 31. října 1939 výzva, aby předložil Národnímu soudu výkaz svého jmění k revizi. Tento výkaz předložil 5. února 1940. Jednání se táhlo celý rok, až Národní soud za předsednictví Aloise Kaplana 30. prosince 1940 v neveřejném zasedání rozhodl na základě svědeckých výpovědí a předložených dokumentů, že ing. Jan Dostálek nabyl svého jmění čestným způsobem a že zkoumání má být z důvodu neopodstatněnosti zrušeno.⁴⁷⁵

Od počátku svého trvalého pobytu v Kostelci se ing. Jan Dostálek věnoval činnostem, na něž během své politické kariéry takřka neměl čas. Začal psát publikace o církevní historii i architektuře, spolunavrhoval či projektoval různé stavby, hlavně církevní. Také se v této době věnoval práci v diecézni „Katolické akci“, již byl úřadujícím místopředsedou.⁴⁷⁶

⁴⁷² Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁴⁷³ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, list 204

⁴⁷⁴ Jednalo se o články v „Orličanu“ z 7. ledna a hlavně ze 6. května 1939, dále o odpověď ze 13. května na hanlivou reakci na svůj článek, uveřejněnou v „Orlických proudch“ téhož dne. AMV – fond 612, k. 2, Operativní podsvazek č. 10, list 93

⁴⁷⁵ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Výrok Národního soudu z 30. prosince 1940

⁴⁷⁶ Katolická akce – hnutí za náboženskou obrodu národa. Ve světě iniciovaném papežem Piem XI., v kraji královéhradeckém významně podporováno místním biskupem dr. Mořicem Píchou.

V roce 1939 vydal tematickou příručku s názvem: „*Katolická akce, její význam v našem národě a praktické provádění*“.⁴⁷⁷

Ve válečných letech se bývalý politik rád věnoval svým vnoučatům. První vnuk, Jiří, se narodil dceři Marii Tilschové již 29. ledna 1940 a 2 vnučky přibýly během války.⁴⁷⁸ Rodiny obou dcer za svými rodiči pravidelně dojížděly a udržovaly spolu bohatou korespondenci. Syn Jan, studoval v Praze postgraduál při Obchodní akademii. V posledních dvou letech války mu velmi reálně hrozilo „totální nasazení“ v Říši. Tuto hrozbu se mu díky otcovým konexím podařilo odvrátit, pracovní nasazen byl v protektorátu, dokonce vlastně doma. Do konce války pracoval jako pomocná síla na nádraží v Kostelci nad Orlicí.⁴⁷⁹

V roce 1941 vydalo hradecké nakladatelství Adalbertinum⁴⁸⁰ ing. Janu Dostálkovi ve své edici Časové úvahy hned dvě knihy. První studie s názvem „*Katolická inteligence*“ pojednávala o vztahu inteligence k Bohu, víře, církvi, poznání a vědě z pozice katolické věrouky.⁴⁸¹ Druhá práce, nazvaná „*O městě a kultu mrtvých*“, byla věnována úvahám o architektonickém vývoji posmrtných stánků od počátku až do dnešní doby.⁴⁸² V následujícím roce vydalo toto hradecké nakladatelství ve stejné edici další dvě Dostálkovy studie, které se již nesly spíše v duchu historickém. Jedna byla biografií prvního českého arcibiskupa Arnošta z Pardubic.⁴⁸³ Druhou studii s výmluvným názvem „*Úcta sv. Václava na území Královéhradecké diecéze*“ napsal ing. Jan Dostálek společně s A. Šormem.⁴⁸⁴ Předpokládal vydání dalšího pokračování, ale k tomu nakonec nedošlo. Krátce po skončení druhé světové války vyšla v Adalbertinu Dostálkova nejrozsáhlejší a zároveň

⁴⁷⁷ Dostálek, Jan: *Katolická akce, její význam v našem národě a praktické provádění*. Adalbertinum, Hradec Králové 1939

⁴⁷⁸ První vnučka – Olga (matkou dcera Marie Tilschová-Dostálková) se narodila roku 1942, druhá vnučka – Zdislava (matkou dcera Zdislava Juklová-Dostálková) v roce 1943

⁴⁷⁹ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁴⁸⁰ Adalbertinum – bývalá lidová družstevní tiskárna v Hradci Králové

⁴⁸¹ Dostálek, Jan: *Katolická inteligence*. Hradec Králové 1941

⁴⁸² Dostálek, Jan: *O městě a kultu mrtvých*. Hradec Králové 1941

⁴⁸³ Dostálek, Jan: *První český arcibiskup Arnošt z Pardubic*. Hradec Králové 1942

⁴⁸⁴ Dostálek, Jan – Šorm, Antonín: *Úcta sv. Václava na území Královéhradecké diecéze*. 1. díl. Hradec Králové 1942

i poslední vydaná práce. Zabývala se soudobou církevní architekturou a obsahovala také několik projektů nových kostelů či úprav stávajících.⁴⁸⁵

Otázku, zda se zúčastnil protinacistického odboje, nám zodpověděl sám ing. Jan Dostálek při veřejném hlavním přelíčení, konaném v Rychnově nad Kněžnou v prosinci 1946: „*Svoji statečnost dokládám tím, že jsem byl za doby okupace ilegálně činným od podzima 1939, a to v mezinárodní ilegální skupině ‚Viktoria‘ čís. ev. 25.061 a dále v ilegální odbojné skupině ‚Magistrátní‘ ev. č. 34, o čemž předkládám k nahlédnutí oba průkazy. Vedle toho dodával jsem důležité vnitropolitické i zahraniční zprávy odbojové domácí skupině ‚Tajemník‘, kterou vedl gen. Hrabčík, podpl. Chinci a nynější major Miroslav Svoboda. Jako ilegální pracovník měl jsem za úkol šířit národní optimismus a zejména mezi duchovenstvem. Vykonal jsem tyto schůze: Rychnov n. Kn. nejméně 2, v Pardubicích 2, a 2 schůze v Katolické akci, v Litomyšli 2 a jednu v Kyšperku. Pak velkou schůzi duchovenstva z celé diecese z Hradce Králové. V roce 1944 na jaře smluvil jsem s plukovníkem vlád. vojska Jaroslavem Hanfem v Kostelci n. Or. s vědomím gen. Procházky z Hradce Králové zasazení vládního vojska proti německé branné moci, což bylo zmařeno odvoláním vládního vojska do Itálie. Odmítl jsem německému režimu podat jakýkoliv interview [...] o toto interview mě požádali 2 čeští redaktoři, kteří spolupracovali s Němci, a jim jsem to odmítl.*“⁴⁸⁶ Dostupné prameny⁴⁸⁷ se zmiňují konkrétněji především o jeho spojení s odbojovou skupinou „Viktoria“.⁴⁸⁸ V jednom z vyšetřovacích protokolů z roku 1950 Dostálkův zeť Rudolf Jukl uvádí: „*V r. 1944 na přání mého tchána jsem vyhledal opata Jarolímk a pozval ho do mého bytu. Mému pozvání opat Jarolímek vyhověl a do mého bytu přišel. Přítomen byl i můj tchán*

⁴⁸⁵ Dostálek, Jan: *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. Hradec Králové 1945

⁴⁸⁶ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Veřejné hlavní přelíčení, list 97

⁴⁸⁷ Jedná se výlučně o materiály uložené v Archivu ministerstva vnitra.

⁴⁸⁸ Odbojová skupina „Viktoria“ – jejím vedoucím představitelem byl Kráčmar–Lošovský z Olomouce, kde měla skupina hlavní působiště. Její vedení mělo udržovalo dobré styky se Šrámkem. Komunistickou terminologií 50. let byla označována jako „vatikánská odbojová skupina“. AMV, sv. V-2862, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pícha Vladimír a společníkům, Zápis o výpovědi dne 25. října 1950, list 99

ing. Jan Dostálek a moje manželka. Na této schůzce bylo domluveno, že čas od času opata Jarolímka navštívím, abych mu mohl přinášeti zprávy o situaci. To jsem také dělal.⁴⁸⁹ Tyto zprávy měly pro odboj nemalou hodnotu, neboť Rudolf Jukl pracoval ve vedení Zbrojovky Brno, která patřila k významným zbrojním podnikům Protektorátu. K Dostáلكově odbojové činnosti ve skupině „Viktoria“ existuje několik dalších odkazů ve výpovědích Rudolfa Jukla⁴⁹⁰: „Opata Jarolímka jsem poznal na pohřbu opata Zaorala v roce 1942, kde mi jej představil můj tchán ing. Jan Dostálek. [...] Krátce před revolucí v roce 1945, když jsem byl za ním ve Strahovském klášteře, dal mi opat Jarolímek 2 fotografie stejného obsahu, ale různých čísel. [...] Jednu jsem měl dle pokynu opata Jarolímka odevzdat mému tchánu, ing. Dostáلكovi, což jsem také učinil a druhou jsem si ponechal – Jarolímek řekl, že jsou to legitimace spolupracovníků ‚Hnutí odporu‘. Teprve po revoluci jsem zjistil, že se jednalo o průkazy ilegální organizace ‚Viktoria‘.“⁴⁹¹ K Dostáلكově odbojové činnosti ve spojitosti s Juklem agenturní zpráva StB z 4. června 1954 ještě uvádí: „Pomocí svého zetě zúčastnil se činně odboje (Viktorie, Petrova skup. atd.).“⁴⁹² Víme o Dostáلكových kontaktech s generálem Bílým, jedním z velitelů odbojové organizace „Obrana národa“, ale bohužel neznáme nic podrobnějšího.⁴⁹³

Konec války a návrat lidoveckých předáků Šrámka a Hály z exilu by snadno mohl vést k úvahám o možném návratu ing. Jana Dostálka do vysoké politiky. Proč k němu nedošlo, není úplně zřejmé. Vzhledem k tomu, že sice neodešel se Šrámkem do exilu, ale podílel se

⁴⁸⁹ AMV, sv. V-2862, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pícha Vladimír a společníkům, Zápis o výpovědi dne 25. října 1950, list 94

⁴⁹⁰ Rudolf Jukl, manžel jeho dcery Zdislavy byl odsouzen již v roce 1950 v procesu s vysokými církevními činiteli na 7 let do věznice v Ročově. AMV, sv. V-5239, Operativní podsvazek Metelka Metoděj a spol., Agenturní zpráva

⁴⁹¹ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Agenturní zpráva č. 13986, list 205

⁴⁹² AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Dostálek Jan – výpisy, list 86

⁴⁹³ AMV, sv. V-612, k. 1, Podsvazek 3, Protokol o výpovědi obviněného dr. Hakla z 30. srpna 1954, list 1-2/158-9

na domácím odboji, zachoval si mezi lidovci nemalý kredit, mj. také díky svému postoji v září 1938, na který se dalo případně navázat.⁴⁹⁴

Ing. Jan Dostálek se o to zjevně pokusil. Již velmi krátce po osvobození se opět začal angažovat pro lidovou stranu. Znovu vstoupil do řad ČSL a začal také znovu vystupovat na různých stranických akcích především v Hradeckém kraji. Stal se předsedou Tiskového družstva Adalbertinum.⁴⁹⁵ Dne 24. května 1945 se v Hradci Králové konala krajská stranická konference. Ing. Jan Dostálek zde přednesl jednu ze situačních zpráv a byl zvolen členem vzniklého akčního výboru strany.⁴⁹⁶ V červnu jej hradecký „Štít“ označuje již za krajského předsedu, když se zmiňuje o jeho návštěvě na stranické schůzi v Náchodě. Stejně tak při červnové návštěvě ministra Hály v Hradci Králové je jako účastník schůze uváděn krajský předseda ing. Jan Dostálek.⁴⁹⁷ Jeho rétorická aktivita rychle nabírala intenzity předválečných let. Vystupoval na mnoha schůzích i církevních akcích, např. ještě v červnu v Hradci a Pardubicích, v červenci v Kyšperku, Dvoře Královém nad Labem (společně s Rudolfem Juklem),⁴⁹⁸ zúčastnil se pouti na Homoli a na Svatou horu u Příbrami,⁴⁹⁹ přednášel i v Hořicích, Červené Třešné, Holohlavech. V těchto svých vystoupeních hovořil především o budoucnosti strany, o jejím programu a významu budoucích voleb.⁵⁰⁰ Současně pracoval na školení nových stranických řečníků, kterým přednášel v řečnických kurzech, pořádaných od srpna 1945 Adalbertinem v Hradci Králové.⁵⁰¹ S neztenčenou intenzitou přednášel v srpnu, září i říjnu a přesvědčoval posluchače o výhodách vstupu do ČSL a pro její volební podporu. Zpráva Zemského odboru bezpečnosti z roku 1946 o Dostálkově chování uvádí: „Po osvobození vstoupil ing. Dostálek do strany lidové. Pro tuto stranu se

⁴⁹⁴ Tento jeho postoj se několikrát objevil v poválečném lidoveckém tisku (např. ve „Štítu“) jako upřesňující poznámka, která byla součástí kritiky politických soupeřů, kteří si tento postoj po válce často přisvojovali.

⁴⁹⁵ Štít, č. 2, ročník I., Hradec Králové 1. června 1945, str. 3

⁴⁹⁶ Štít, č. 2, ročník I., Hradec Králové 1. června 1945, str. 4

⁴⁹⁷ Štít, č. 5, ročník I., Hradec Králové 21. června 1945, str. 3

⁴⁹⁸ Štít, č. 7, ročník I., Hradec Králové 5. července 1945, str. 4

⁴⁹⁹ Štít, č. 8, ročník I., Hradec Králové 12. července 1945, str. 4

⁵⁰⁰ Štít, č. 10, ročník I., Hradec Králové 26. července 1945, str. 4

⁵⁰¹ Štít, č. 13, ročník I., Hradec Králové 16. srpna 1945, str. 4

*velmi exponuje. Jezdí na schůze, kde působí jako řečník. Jeho referáty jsou více méně opatrné. K výstavbě republiky rozhodně ale nepřispívají.*⁵⁰²

Ing. Jan Dostálek jezdil často i do Prahy, kde se setkával s tamními vyššími lidoveckými funkcionáři. Existuje několik svědectví z doby výslechů Dostálkových přátel a stranických kolegů na Státní bezpečnosti v roce 1954, v nichž vyšetřovaní poměrně shodně uvádějí, že se Dostálek krátce po válce vícekrát sešel a nepohodl s lidoveckým ministrem Hálou,⁵⁰³ v té době pravou rukou permanentně churavějícího předsedy ČSL, Msgre. Jana Šrámka.⁵⁰⁴ Msgre. František Hála byl po válce v podstatě nejvýznamnější postavou lidové strany. Co však bylo předmětem jejich sporu nevíme.

V pozůstalosti Prof. JUDr. Adolfa Procházky se nachází návrh lidovecké kandidátní listiny do Prozatímního Národního shromáždění. V návrhu figuruje ing. Jan Dostálek jako první ze dvou kandidátů za volební kraj Hradec Králové.⁵⁰⁵ Na kandidátní listině lidové strany pro říjnové volby⁵⁰⁶ do Prozatímního Národního shromáždění se však Dostálkovo jméno neobjevilo a otázkou zůstává proč? V agenturní zprávě StB ze 6. července 1954 se k otázce poslanecké kandidatury ing. Jana Dostálka k němu na celu nasazený agent StB na základě jeho slov vyjádřil: „Byl zvolen [navržen – pozn. autora] v r. 1945 za poslance funkci nepřijal a jen se s voliči rozloučil.“⁵⁰⁷ Otázkou ovšem zůstává proč by to dělal, když se hned po válce snažil opět pro stranu angažovat? Důvody jeho rozhodnutí neznáme. Známe ale několik momentů, které mohly jeho rozhodnutí významně ovlivnit.

Dostálkova pozice ve straně po válce už zdaleka nebyla taková, jako v roce 1938, a vliv českého křídla strany, dříve reprezentovaného

⁵⁰² AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, list 91

⁵⁰³ NA ČR, fond Hála František, Záznam dne 15. května 1945, sign. 10-1/53/10, k. 73, list 1

⁵⁰⁴ AMV, sv. V-612, k. 1 či 2, Protokoly o výpovědích, agenturní zprávy; např. k. 2, Podsvazek 10, Protokol o výpovědi z 27. 5. 1954, list 52

⁵⁰⁵ NA ČR, fond Procházka Adolf, Prof. JUDr., Návrh kandidátní listiny do Prozatímního Národního shromáždění, sign. 15-2-4, k. 2, list 3

⁵⁰⁶ Volby se konaly 14. října 1945.

⁵⁰⁷ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, list 204

hlavně kanovníkem vyšehradské kapituly Msgre. Bohumilem Staškem, nebyl již tak silný jako dříve. Stašek sám prošel za války několika koncentračními tábory za svá kázání v roce 1939,⁵⁰⁸ měl podlomené zdraví, přišel o oko a do poválečné politiky se už zdaleka nezapojoval tak, jako před Mnichovem. Mimo to Šrámek s Hálou neměli žádný zájem na návratu původního vedení české zemské organizace strany, byli především proti návratu Bohumila Staška.⁵⁰⁹

Zemský odbor bezpečnosti ve své zprávě z roku 1946 ovšem naznačil za hlavní důvod Dostálkovy rezignace, že: *„Ing. Jan Dostálek nepoživá mezi obyvatelstvem důvěry ani obliby, protože na počátku okupace napsal do místního týdeníku článek, ve kterém vyzýval ke smíření se s danou skutečností! [...] Ing. Dostálek patrně z tohoto důvodu odešel do soukromí a stýkal se pouze s málo osobami, požívajícími vesměs velmi dobré pověsti, jak po dobu okupace, tak i nyní. Se svými společníky se scházival v hostinci ‚U Kainů‘ v Kostelci n/Orl. Tyto schůzky měly charakter schůzek důvěrných.“*⁵¹⁰ Zemský odbor bezpečnosti v té době už z větší míry ovládali komunisté a není vyloučeno, že protidostálkovsky laděné zprávy byly motivovány snahou o jeho diskreditaci. O Dostálkových protikomunistických postojích z dob první republiky se všeobecně vědělo a na pokračování jeho politické dráhy neměla komunistická strana rozhodně žádný zájem.

Dalším z možných důvodů Dostálkovy rezignace je již zmíněné opětovné „připomenutí“ jeho článků z května 1939. Místní národní výbor v Kostelci nad Orlicí totiž 20. července 1945 zaslal komunistickému ministru vnitra Noskovi žádost o posouzení Dostálkových článků v týdeníku „Orličan“ z roku 1939. Následovalo vyjádření ministerstva

⁵⁰⁸ Msgre. Bohumil Stašek se dostal do koncentračního tábora Dachau, kde byl mj. jeho spoluvězněm i pražský arcibiskup kardinál Josef Beran.

⁵⁰⁹ Stejně jako Dostálek měl i on po válce konflikty s Františkem Hálou. Stašek se ale dostal do střetu hlavně s Janem Šrámkem. Moravské vedení strany se proto snažilo, aby se Stašek již do takové významné pozice, jakou měl před válkou, nevrátil. Ten navíc odmítl nabízený poslanecký mandát. Některé prameny z AMV uvádějí, že společně s dr. Helenou Koželuhovou v roce 1946-7 uvažoval o založení nové strany – agrární lidové. Ta měla mít zároveň i podporu ze Slovenska od představitelů Demokratické strany. Mezi členy, které hodlal získat pro tuto stranu figuroval na předním místě ing. Jan Dostálek a mj. i Rudolf Jukl. AMV, 305-386-2, Charakteristika Msgre. Staška 1947, list 1-4

vnitra z 10. září 1945, které odsuzovalo Dostálkovy články ze 6., resp. 13. května 1939 (viz text č. 1, resp. č. 2 v Příloze) jako „*projev nesvědčící o jeho statečném postoji, který by se dal očekávat od tohoto politika.*“⁵¹¹ Toto vyjádření mohlo vést ing. Jana Dostálka k rozhodnutí zrušit svou kandidaturu, aby nediskreditoval stranu krátce před volbami. Celá kauza ale pokračovala dál i po volbách, neboť Okresní vyšetřovací komise v Kostelci nad Orlicí zaslala 26. října 1945 ministerstvu vnitra žádost o přezkoumání Dostálkovy činnosti „v době nesvobody“.⁵¹² V odpovědi ministerstva vnitra ze 7. listopadu 1945 je uvedeno, že MV předalo záležitost ministerstvu spravedlnosti s tím, že věc by měl řešit národní prokurátor.⁵¹³ Celá záležitost kolovala mezi oběma resorty po většinu roku 1946 a byla stále výrazně popoháněna kosteleckým národním výborem. Hlavní veřejné líčení s Dostálkem proběhlo v Rychnově nad Kněžnou až 4. prosince 1946. Před Trestní nalézací komisí ONV ing. Jan Dostálek odpovídal na obvinění týkající se jeho článků a vysvětlil smysl a souvislosti jednotlivých pasáží (viz text č. 3 v Příloze). Předložil pak doklady o své odbojové činnosti za okupace a zmínil svůj postoj k mnichovské dohodě.⁵¹⁴ Na jednání Trestní nalézací komise 18. ledna 1947 bylo jednohlasně rozhodnuto o zastavení řízení s ing. Janem Dostálkem.⁵¹⁵

Při bližším prostudování obsahu kritizovaných článků v „Orličanu“ z května 1939 (viz text č. 1 a 2 v Příloze) je dobré poznamenat, že jejich obsah ani zdaleka neodpovídá snaze, která byla vynaložena na jejich kritiku. Formulace zde uvedené jsou maximálně výzvou k rozvaze, ale rozhodně ne urážkou národa a schvalováním německé okupace. Kromě toho je článek ze 13. května 1939 především obrannou autora reakcí na zkreslení předchozího článku, vzniklé změnami formulací původního Dostálkova textu. Ing. Jan Dostálek k tomu ve své tehdejší obhajobě (viz text č. 3 v Příloze) uvádí: „*Článek jest věrnou parafrází*

⁵¹⁰ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, list 91

⁵¹¹ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Veřejné hlavní přeličení, list 97

⁵¹² AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, list 98

⁵¹³ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, list 101

⁵¹⁴ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Veřejné hlavní přeličení, list 97

⁵¹⁵ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, list 104

z článku dr. Peroutky⁵¹⁶ v časopise *Přítomnost*, což dokládá Posel z podhoří ze dne 20. května 1939. Článkem tím není nijak urážen český národ a také jsem byl takového úmyslu naprosto dalek.⁵¹⁷

Dne 26. ledna 1946 byl na velké schůzi zvolen předsedou hradecké stranické organizace František Svoboda. Ing. Jan Dostálek stále ještě vystupoval na lidoveckých schůzích, ale jeho aktivita oproti roku 1945 postupně polevovala. Po volbách do Národního shromáždění v květnu 1946 byl již ing. Jan Dostálek mimo politické ústředí lidové strany a z větší části i mimo aktivní stranický život. Udržoval sice osobní i písemné kontakty s mnoha představiteli strany,⁵¹⁸ ale do dění ve straně už výrazněji nezasahoval. Dne 8. září 1946 sice ještě vystoupil během pouti na Mariánskou horu a ve svém projevu vyzdvihl vlastenecké zásluhy Bohumila Staška, ale to je poslední doložitelná veřejná aktivita ing. Jana Dostálka před únorem 1948.⁵¹⁹ Žil nadále ve vile v Kostelci nad Orlicí a odtud sledoval s obavami rostoucí moc komunistické strany po parlamentních volbách v roce 1946 a její snahy o ovládnutí Bezpečnosti a armády a pokusy o diskreditaci a kriminalizaci politických protivníků. Stále více se věnoval jen svým vnučatům (viz obr. č. 16 v Příloze) a velké zahradě, jež patřila k vile.⁵²⁰

Vládní krize, vyvolaná na počátku roku 1948 přeřazením několika nekomunistických vyšších důstojníků Bezpečnosti a způsobem prezentace tohoto kroku odpovědným komunistickým ministrem vnitra Noskem přivedla nakonec část vlády k rozhodnutí podat demisi. Únor 1948 a Benešovo přijetí demise nekomunistických ministrů bylo pro stárnoucího ing. Jana Dostálka velikým překvapením a zklamáním. Postoj většiny lidovců a bohužel nejen jich, nelépe vystihl Msgre. František Hála, když v této souvislosti prohlásil: „*Příliš jsme*

⁵¹⁶ Jedním z parafrázovaných článků je Peroutkův článek v „*Přítomnosti*“ s názvem „*Naše ústava*“. *Přítomnost*, č. 14, ročník XVI., Praha 5. dubna 1939, str. 201

⁵¹⁷ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Veřejné hlavní přelíčení, list 96

⁵¹⁸ Mj. také udržoval styky s bývalými agrárníky, zvláště s těmi, jež pokračovali v politické činnosti v rámci lidové strany. Zrušení agrární strany i přes své prvorepublikové protiagrární projevy nepovažoval za šťastný krok. S řadou z nich se stýkal i v letech 1947-9.

⁵¹⁹ AMV, 305-386-2, Souhrn získaných zpráv – 22. ledna 1947, list 89

⁵²⁰ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

spoléhali na Beneše.⁵²¹ Ing. Jan Dostálek si uvědomoval nedostatečnost mechanismů parlamentní demokracie i její bezmocnost proti praktikám nedemokraticky smýšlejících sil, nejprve nacistů a posléze i Gottwaldových komunistů, podporovaných Stalinem, ale jak sám uvedl: „*Toto Benešovo selhání nechápal.*“⁵²² Zmrzačení nekomunistických stran Národní fronty, skrývané pod označením „očistění stran od reakčních živlů“, musela pochopitelně Jana Dostálka znechutit. Krátce po únoru 1948 vystoupil z lidové strany.

Posledním veřejným vystoupením ing. Jana Dostálka byla účast na pohřbu jeho celoživotního přítele a stranického kolegy Msgre. Bohumila Staška⁵²³ 12. srpna 1948 na Vyšehradě. Tehdy pronesl za účasti mnoha významných činitelů lidové strany pohřební řeč v duchu Staškova odkazu „Bůh a vlast“ a rozloučil se tak s ním a jeho dílem.⁵²⁴

⁵²¹ Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995, str. 79

⁵²² Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁵²³ Probošt vyšehradské kapituly, Msgre. ThDr. h. c. Bohumil Stašek zemřel dne 8. srpna 1948 ve věku 62 let.

⁵²⁴ „Poslední cesta Msgre. ThDr. h. c. Bohumila Staška“. *Lidová Demokracie*, 13. srpna 1948, str. 2

6. Od „vítězného února“ do smrti

Krátce po přijetí demise části ministrů demokratických stran, ještě 25. února 1948, se ústřední výbor ČSL na protest proti politice Národní fronty rozhodl ukončit veřejnou stranickou činnost.⁵²⁵ Msgre. Jan Šrámek prohlásil, že za těchto okolností nemůže vést stranu a každému členu dává na zvážení, jak se zachová v době komunistického bezpráví. Vůdcem „obrozené“ ČSL se stal levicově orientovaný bývalý předseda křesťansko-sociálních odborů Alois Petr.⁵²⁶ Za jeho předsednictví byla zahájena čistka ve straně.⁵²⁷ Po Šrámkově odchodu z vlády i postu předsedy ČSL byli 1. března 1948 Hála, Procházka, Klimek, Tigrid a další poslanci vyloučeni ze strany.⁵²⁸ Msgre. Jan Šrámek s Msgre. Františkem Hálou byli v druhé polovině března 1948 po nezdařeném pokusu o odchod do exilu internováni.⁵²⁹ Čistkám ve straně se postavilo na odpor moravské vedení ČSL, které na Kroměřížské konferenci v srpnu 1948 odsoudilo komunistické praktiky. Také orelské setkání na Hostýně se koncem srpna 1948 stalo manifestací proti komunistické zvlí. Reakce bezpečnostního aparátu na sebe ale nenechala dlouho čekat.⁵³⁰

⁵²⁵ Během jednání byli z ČSL vyloučeni poslanci Alois Petr a Josef Plojhar za aktivní spolupráci s komunisty.

⁵²⁶ Rétorika nového vedení ČSL se nejprve halila do frází o obnoveném křesťansko-sociálním charakteru strany z počátku století. Návrat k „pokrokovým“ tradicím lidové strany byl upřesněn v „Programových zásadách“ o 12 bodech z dubna 1949. Přesto zůstala ve straně i nadále část starých členů, kteří považovali křesťanské zásady za přímý protiklad komunistické ideologie. Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002, str. 22

⁵²⁷ V roce 1949 bylo pod záminkou školení tajemníků ČSL vyloučeno téměř 40 dosavadních okresních tajemníků. Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002, str. 20

⁵²⁸ Ze 46 poslanců ČSL 10 opustilo zemi, 12 bylo uvězněno, z toho 4 umučeni či popraveni a 13 bylo zbaveno poslaneckého mandátu. Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002, str. 20

⁵²⁹ V internaci zůstali oba politici až do své smrti. Hála zemřel v srpnu 1952 a Šrámek v dubnu 1956. Nový ministr národní bezpečnosti Václav Kopřiva v roce 1950 zamýšlel s nimi velký „monstrproces“, ale ten nebyl údajně z finančních důvodů schválen. Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995, str. 84-5

⁵³⁰ Např. E. Hála byl za svůj projev na Kroměřížské konferenci odsouzen na 12 let. Mnoho významných členů Orla bylo již koncem roku zatčeno a souzeno v různých procesech. Orel byl zakázán.

Již v prvních měsících po převratu začali někteří členové lidové strany spřádat plány odporu proti novému režimu. Objevovaly se pokusy o kontaktování členů ČSL v exilu i internovaných Šrámka a Hály. Tyto aktivity byly většinou již od počátku monitorovány agenty StB, kteří infiltrovali různé lidovecké skupiny, nebo je hlídali prostřednictvím svých důvěrníků. StB plánovitě sledovala činnost bývalých i současných lidovců již od února 1948. To byl také jeden z důvodů, proč byla většina těchto skupin v druhé polovině roku 1948 odhalena. V rámci zatýkacích akcí „Modrý štít“ a „Orel“ bylo v prosinci 1948 zatčeno mnoho příslušníků antikomunistického křídla strany a vedoucích představitelů organizace Orel. Zatčeno bylo téměř 150 lidí a v devíti následných vykonstruovaných procesech⁵³¹ odsouzeno k vysokým trestům odnětí svobody.⁵³² Jednalo se mj. o skupinu kolem poslance Janáčka a dále o skupinu kolem Vojtěcha Jandečky, Františka Boublíka a Jaroslava Cuhry. Posledně jmenovaná skupina byla žalovaná z přípravy vzniku „Křesťansko-demokratické strany“ (dále jen KDS). Tato akce, stejně jako mnoho jiných, byla ovšem konstrukcí StB k zastrašení lidoveckých předáků v jejich snaze o organizovaný odpor. Někteří obžalovaní byli souzeni v nepřítomnosti, neboť byli v té době již v exilu.⁵³³ Současně s tím se začaly postupně rozbíhat i další vykonstruované procesy s katolickými duchovními a příslušníky církevních řádů.

Jedním z postižených v procesech s vysokými církevními hodnostáři byl i Dostálkův zeť Rudolf Jukl.⁵³⁴ StB se zpočátku zajímala spíše o činnost Rudolfa Jukla⁵³⁵ a o ing. Jana Dostálka neprojevovala tak

⁵³¹ Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister&Principal, Praha 2001, str. 64

⁵³² Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister&Principal, Praha 2001, str. 63

⁵³³ Např. Chudoba, Klimek, Ducháček.

⁵³⁴ Dostálek o Juklovi při výslechu 6. července 1954 uvedl: „Toho času je ve výkonu trestu ÚNZ Ročov u Loun, kde si odpykává trest ve výši 7 roků uložený mu býv. Státním soudem v Praze pro protistátní činnost v souvislosti s církevní hierarchií, konkrétně opatem Jarošímkem.“ AMV, SV. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Protokol o výpovědi - s obviněným Janem Dostálkem dne 06.07. 1954, list 321, str. 3

⁵³⁵ Rudolf Jukl byl po únoru 1948 vyloučen z lidové strany. AMV, SV. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Dostálek Jan – výpisy, list 84

aktivní zájem. Přesto ale o obou spřízněných lidovcích vedla záznamy na základě agenturních zpráv konfidentů minimálně od listopadu 1947!⁵³⁶

Informace o životě ing. Jana Dostálka v letech 1948-54 se dozvídáme ze vzpomínek jeho příbuzných a z druhé strany také z agenturních hlášení StB a vyšetřovacích spisů. V letech 1947-50 informovali agenti StB o častějších Dostálkových stycích s bývalými agrárníky a o poúnorových úvahách o založení jakési „agrární lidové strany“, v níž ing. Jan Dostálek i Rudolf Jukl měli zastávat v této organizaci významnější funkce.⁵³⁷

Široké spektrum různorodých zpráv nabízejí hlášení z roku 1949. V záznamu z 11. listopadu 1949 se např. uvádí: „*Jmenovaný [Ing. Jan Dostálek – pozn. autora] je zapojen do ilegální skupiny Orla na Hradecku, má spojení s Prahou. Zařizuje přímo u zemědělců podporu zavřených a postižených osob.*“⁵³⁸

V obsáhlém hlášení „náhodný informátor“⁵³⁹ z Kostelce 18. listopadu 1949 referuje: „*Bývalý ministr Dostálek zde nebydlí trvale a jest často v Praze. V místě do společnosti nechodí a je ponejvíce viděn při návštěvě kostela. [...] Přesto, že není tak stár, vypadá, že by byl mnohem starší, chodí dosti ztěžka a mimo s farářem Kuchtou není známo, že by se s někým stýkal. Před několika měsíci byl nucen zákrokem bytové komise uvolnit část svého nadměrného bytu⁵⁴⁰ a proto najmul prvé poschodí bývalému továrníkovi Otakaru Rojkovi.*“⁵⁴¹

Zpráva StB z prosince 1949 k Dostálkovi uvádí: „*Jako činovník lidové strany udržoval a dosud udržuje důvěrné styky s duchovenstvem. Pro svůj nepřátelský postoj proti lidově demokratickému zřízení byl*

⁵³⁶ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Dostálek Jan – výpisy, list 85

⁵³⁷ Agenturní zprávy StB uváděly v této souvislosti Dostálkovy kontakty s dr. Josefem Černým, kterého znal ještě z dob zakládání Strany národní jednoty. AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Dostálek Jan – výpisy, list 85-7

⁵³⁸ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Dostálek Jan – výpisy, list 86

⁵³⁹ Jsou zde uvedeni i někteří další informátoři: „*L. Šípek, Václav Chaloupka, J. Zuch, všichni bytem v Kostelci n. O.*“ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Opis agenturní zprávy z 18. listopadu 1949, list 100

⁵⁴⁰ Kromě rodiny bývalého kosteleckého továrníka Rojka přibyli časem do vily další, pro režim spolehlivější nájemníci, z nichž někteří pravděpodobně podávali zprávy o pohybu a návštěvách ing. Jana Dostálka. Vzpomínky MUDr. Zdislavy Kasalové-Juklové – záznam rozhovoru

zbaven čestného občanství města Kostelce n/Orlicí. V této věci provádíme dále šetření a v nejkratší době podáme konečnou zpracovanou zprávu.⁵⁴² Zvýšený zájem o jeho osobu dokazuje i další citát z předchozího zprávy: „Jan Dostálek je osoba, která svým dřívějším postavením nesrostla s městským prostředím, do společnosti nechodí a i jinak málokdo může o něm říci nějaké podrobnosti. [...] Jeho zdejší bydliště umožňuje u něho návštěvy lidí, aniž by o tom kdo věděl. Je jisto, že je silně reakčně zaměřen, je však velmi zatěžko mu prokázat nějakou činnost. Jeho syn dojíždějící z Prahy má tu možnost informovat jej o různých věcech dějících se tam a mohl by být klidně spojkou mezi Prahou a místní reakcí. [...] Sleduji stále jeho činnost a další poznatky oznámím.“⁵⁴³

V roce 1950 se do kostelecké vily přistěhoval i nemocný zeť Rudolf Jukl s rodinou.⁵⁴⁴ V druhé polovině roku 1950 byl Jukl zatčen a odsouzen. Výchova Juklovy dcery Zdislavy přešla do rukou její matky a také ing. Jana Dostálka. Starost o vnučku zabírala v té době značnou část Dostálkova volného času.⁵⁴⁵

Z let 1951-2 nemáme o činnosti ing. Jana Dostálka takřka žádné souvislejší zprávy, vyjma informací o několika „poměrně nevinných“ setkáních s přáteli a bývalými lidovci, které se ovšem pro StB staly jedním z důvodů jeho pozdějšího zatčení.

V roce 1951 zemřel úřadující předseda ČSL Alois Petr a na jeho místo nastoupil Josef Plojhar, který pak stranu vedl až do svého vynuceného odchodu na jaře 1968.⁵⁴⁶

Stalinova a Gottwaldova smrt v březnu 1953⁵⁴⁷ přinesla domácím odpůrcům komunistického režimu, k nimž tehdy téměř 70letý ing. Jan

⁵⁴¹ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Opis agenturní zprávy z 18. listopadu 1949, list 99

⁵⁴² AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Zpráva KV StB o Janu Dostálkovi z 21. 12. 1949, list 90

⁵⁴³ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Opis agenturní zprávy z 18. listopadu 1949, list 100

⁵⁴⁴ On i členové jeho rodiny měli zakázaný pobyt v Praze. Vzpomínky MUDr. Zdislavy Kasalové-Juklové – záznam rozhovoru

⁵⁴⁵ Vzpomínky MUDr. Zdislavy Kasalové-Juklové – záznam rozhovoru

⁵⁴⁶ Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002, str. 22

Dostálek rozhodně patřil, novou naději. Ing. Dostálek již delší dobu s napětím i obavami sledoval zatýkání a odsuzování svých přátel i bývalých spolupracovníků z lidové strany. Otázkou bylo, co lze očekávat od personálních změn na domácí politické scéně.

Dne 21. března 1953 se stal dosavadní předseda vlády Antonín Zápotocký prezidentem republiky, Viliam Široký předsedou vlády a Antonín Novotný předsedou Komunistické strany Československa.

Většiny občanů se daleko více dotkla jiná změna, a to měnová reforma. Komunistické vedení ji připravovalo již od poloviny roku 1952. Vyhlášena byla 30. května 1953 s platností od následujícího dne. Již od prvního dne (1. června) se měnová reforma setkala s velkým odporem. Její nečekaně široký ekonomický dopad aktivizoval i dříve pasivní vrstvy společnosti. Komunisté si přestávali být jisti „hlasem dělníků“, kteří se naopak stali páteří protestujících či stávkujících, a tak se museli poprvé v dosavadní mocenské praxi spolehnout na úzký okruh vykonavatelů moci, kteří měli za úkol situaci „uklidnit“. Stávky a demonstrace na některých místech přerostly v ostré střety se státní mocí, která neváhala vůči protestujícím použít nejen bezpečnost, ale i armádu.⁵⁴⁸

Pro ing. Jana Dostálka a jeho rodinu v Kostelci byl počátek roku 1953 spojen s několika nepříjemnými událostmi, které jim komplikovaly již tak dosti svízelnou finanční situaci. Všem členům jeho rodiny byl pozastaven výdej potravinových lístků a šatenek s tím, že musejí vrátit i ty vydané od počátku roku.⁵⁴⁹ Dne 28. dubna 1953 ing. Jan Dostálek oslavil v kruhu svých nejbližších „reakčních“ přátel své 70. narozeniny. Červnová měnová reforma postihla Dostálkovu rodinu, stejně jako široké vrstvy obyvatelstva, především znehodnocením úspor, což pro ně v tu dobu bylo zvláště bolestivé. Důchod, který manželé od komunistického

⁵⁴⁷ Josef Vissarionovič Stalin zemřel v Kremlu 5. března 1953 a Klement Gottwald zemřel 14. března téhož roku, krátce po návratu ze Stalinova pohřbu.

⁵⁴⁸ „Ve dnech 1.-5. června stávkovali ve 129 závodech, Bezpečnost uvěznila 472 osob, ve čtyřech městech došlo k protivládním demonstracím. [...] Největší demonstrace se odehrála v Plzni. [...] Účastnilo se jí přes 20 tisíc občanů a musela být potlačena vojskem a Lidovými milicemi z Prahy.“ Kaplan, Karel: Československo v letech 1953-1966. SPN, Praha 1992, str. 5

⁵⁴⁹ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Oznámení MNV 1953

státu dostávali, byl díky Dostáلكově působení v prvorepublikových „reakčních“ vládách velmi malý.

Události v Německé demokratické republice (dále jen NDR), kde po vyhlášení „nového kurzu“ (11. června) propukly 16. června 1953 masové demonstrace a stávky, které neschopné německé vedení SED nechalo 17. června potlačit sovětskými vojáky,⁵⁵⁰ situaci u nás příliš na klidu nepřidalo. Dne 28. června 1953 vyhlásilo „nový kurz“ také nové maďarské vedení.⁵⁵¹ V tomto ovzduší se českoslovenští komunisté na základě náznaků z Moskvy snažili vypracovat vlastní „nový kurz“. Návrh byl koncem srpna konzultován v Moskvě a po zapracování sovětských připomínek byl „nový kurz“ jako programové prohlášení vlády přednesen 15. září 1953 Vilíamem Širokým v Národním shromáždění. Byl zaměřen hlavně na ekonomické změny a obsahově se nijak nelišil od zásad přijatých v sousedních zemích. Původně politicky laděná kritika linie KSČ, prosazovaná Zápotockým, byla značně omezena a dotýkala se pouze některých jevů a nikoliv podstaty.

Ministerstvo národní bezpečnosti bylo v září 1953 sloučeno s ministerstvem vnitra a v jeho čele stanul mladý komunistický funkcionář Rudolf Barák. Krátce po svém nástupu zahájil tažení proti hojně se vyskytujícím letákům zahraniční⁵⁵² i domácí provenience a proti jejich autorům i šířitelům.⁵⁵³ Jedním ze zatčených šířitelů byl i bývalý příslušník

⁵⁵⁰ Impulzem nepokojů byly protesty proti ponechaným zvýšeným normám v průmyslových závodech a ve stavebnictví. Začaly v Berlíně 16. června a rozšířily se na celou NDR. Stávky a demonstrace probíhaly na více než 250 místech v celé zemi. Účastnilo se jich okolo 10% všech zaměstnanců. Původně hospodářské požadavky byly nahrazeny požadavky politickými. 17. června požádal Walter Ulbricht o sovětskou vojenskou pomoc. Počty obětí při potlačování nepokojů se odhadují mezi 25 až 300 a počet zatčených na 1200. Müller-Krieger-Vollrath: Dějiny Německa. Nakladatelství Lidové Noviny, Praha 1995, str. 357

⁵⁵¹ Stalinistu Matyáse Rákosiho tehdy s požehnáním sovětské strany nahradil na postu maďarského premiéra Imre Nagy, pozdější hlavní postava maďarského povstání v roce 1956

⁵⁵² Zahraniční letáky byly na území Československa dopravovány balóny a byly tematicky směřovány různým aktuálním významným událostem jako měnová reforma, volby aj.

⁵⁵³ Mezi lety 1953-4 zachytily orgány ministerstva vnitra přes milion letáků o 240 variantách obsahu. Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister&Principal, Praha 2001, str. 162

Orla Jan Blümmel.⁵⁵⁴ Jeho zatčení v říjnu 1953 bylo jedním z pověstných kamínek strhujících lavinu. Jan Blümmel byl už delší dobu sledován agenty StB⁵⁵⁵ a nevědomky je přivedl na stopu svého bratra Václava,⁵⁵⁶ který úzce spolupracoval s JUDr. Suchánkem.⁵⁵⁷

Zbývající měsíce roku 1953, přes četná stranická prohlášení a uklidňující rétoriku, příliš jistot do života běžných občanů nevnesly. Komunistický aparát se zmítal v nejednoznačném postoji mnoha stranických funkcionářů všech úrovní k nově nastavenému kurzu a leckde se mu i bránil. V pozadí této nejednotnosti stál i mocenský souboj prezidenta Zápotockého s prvním tajemníkem strany Novotným,⁵⁵⁸ který postupně posiloval svou pozici a jehož proti Zápotockému podporovala Moskva.

Ani tento stav ale výrazně neměnil základní stranickou linii, jejíž součástí byly i nadále politické procesy. Státní bezpečnost stále dodávala nové a nové zatčené. Pouze jejich počet se začal díky tlaku zvenčí (z Moskvy) pozvolna snižovat,⁵⁵⁹ stejně jako počet vynesných a vykonaných trestů smrti. Současně se začaly objevovat první náznaky revizí procesů, ale zatím se týkaly jen některých komunistů.

Konec roku 1953 přinesl další úder do řad bývalých prominentů lidové strany. StB několik z nich zatkla v rámci tzv. pražské skupiny

⁵⁵⁴ V jeho návrhu na zatčení se uvádí: „Blümmel je usvědčován z této protistátní činnosti [rozšiřování „protistátních“ letáků – pozn. autora] Antonínem Lhotákem. AMV, sv. V-1447, Osobní spis proti Janu Blümmelovi, list 1

⁵⁵⁵ Jan Blümmel a jeho přátelé byli sledováni minimálně dvěma agenty ze svého okolí. Ti s ním spolupracovali v zaměstnání nebo byli členy „obrozené“ lidové strany. Jejich krycí jména byla „Toník“ a „Jarda“. Tito agenti o sobě navzájem nevěděli, a tak podávali hlášení o stejných schůzkách. Díky tomuto se mi podařilo odhalit jistě jméno jednoho z nich – agenta „Toníka“ – Antonína Lhotáka, tím druhým (agent „Jarda“) byl pravděpodobně „obrozený“ lidovec Jaroslav Miškovský. Lhotákova hlášení i výpověď hrály v Blümmelově a nepřímo i v pozdějším Suchánkově zatčení velmi významnou roli. AMV, sv. V-1326, Podsvazek 1, Protokol o výpovědi svědka Antonína Lhotáka z 5. 10. 1953, list 50-56

⁵⁵⁶ Který byl výrobcem mj. letáků, které rozšiřoval jeho bratr Jan.

⁵⁵⁷ O JUDr. Suchánka projevoval StB eminentní zájem a „lákala“ jej do svých řad již roku 1952, protože měl velmi dobré postavení a důvěru pražských lidovců. Tuto spolupráci ale Suchánek striktně odmítl. V druhé polovině roku 1953 se v rámci kontaktů mezi lidovci mj. sešel JUDr. Suchánek také s ing. Janem Dostálkem.

⁵⁵⁸ Antonín Novotný vstoupil do nejvyšší politiky po uvěznění Rudolfa Slánského. Prvním tajemníkem strany se stal po zavedení této funkce v září 1953.

⁵⁵⁹ V roce 1953 bylo v politických procesech odsouzeno 6626 osob, v roce 1954 to bylo 4496 a v roce 1955 „jen“ 3428 osob. Kaplan, Karel: *Československo v letech 1953-1966*. SPN, Praha 1992, str. 20

vykonstruované Křesťansko-demokratické strany. V listopadu 1953 byl zatčen JUDr. Stanislav Suchánek.⁵⁶⁰ Následně byli na přelomu let 1953-1954 zatýkáni i jeho přátelé a spolupracovníci z ČSL.⁵⁶¹

Ing. Jan Dostálek i jeho blízcí přátelé, mezi nimiž byli většinou bývalí „vyakčnění“ členové lidové strany, v té době již většinou byli dlouho sledováni StB.⁵⁶² První známá agenturní zpráva pojednávající o Dostálkově „protistátní“ činnosti v tzv. hradecké skupině KDS se objevuje již 4. listopadu 1953⁵⁶³ a následné události na základě zatčení dalších lidovců na sebe nenechaly dlouho čekat. Dostálkův spolupracovník z ČSL, František Hofman,⁵⁶⁴ přijel o Vánocích 1953 do Kostelce a informoval jej a MUDr. Pupse o zatčení bratrů Blümelových a dr. Suchánka.⁵⁶⁵ Zároveň jim sdělil, že očekává brzké zatčení a přislíbil oběma mlčenlivost.⁵⁶⁶ Krátce poté, 6. ledna 1954, byl přímo v práci, v Libešově u Berouna, František Hofman skutečně zatčen coby další člen údajné protistátní skupiny KDS. Dne 23. ledna 1954 byl v Praze zatčen také údajný „hlavní organizátor“ a významný předúnorový člen lidové strany Vilém Schaffer⁵⁶⁷ a Ludmila Dvořáková.⁵⁶⁸

⁵⁶⁰ JUDr. Stanislav Suchánek – narozen 1908. Bývalý soudce a člen krajského vedení lidové strany.

⁵⁶¹ Jednalo se o Václava Blümela, Tomáše Vlasáka, JUDr. Jiřího Piesena, Václava Hůlku a o Josefa Pobudu. Současně s nimi bylo plánováno zatčení Františka Hofmana, který byl kontaktní osobou mezi oběma skupinami, což ovšem vyplynulo až následně. AMV, sv. V-392, Operativní podsvazek 3, Dodatek ke zprávě o akci: Blümel Václav a spol., list 4-9

⁵⁶² Na většinu Dostálkových přátel byli nasazeni agenti-informátoři. U samotného Jana Dostálka jejich existenci před zatčením předpokládáme, ale prameny MV jejich zprávy u Dostálka neobsahují. U JUDr. Sakrejdy to byli agenti „Petr“ a „Dostál“, kteří minimálně od druhé poloviny roku 1953 podávali o jeho činnosti zprávy na obvodním velitelství v Dobrušce. AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Agenturní zprávy, např. list 138, 142 a další

⁵⁶³ Agent „Petr“ uvedl hlášení o rozhovoru s Tomášem Vlasákem mj.: „Dostálek, býv. poslanec z Hradce Králové, který měl vésti protistátní skupinu v tamnějším kraji.“ AMV, sv. V-392, Operativní podsvazek 3, Agenturní zpráva z 4. 11. 1953, list 46

⁵⁶⁴ František Hofman, narozen 1913. Bývalý funkcionář lidové strany. Vězněn bez soudu již na přelomu let 1949-50.

⁵⁶⁵ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 3, Protokol o výpovědi obviněného Františka Hofmana 23. 4. 1954, list 238

⁵⁶⁶ Tu se skutečně snažil dodržet, neboť ještě po více než měsíci se ve zprávě KS MV Praha z 23. 2. 1954 uvádí: „O spojení Hofmana s ing. Dostálkem vypovídal již Blümel. Hofman však toto popírá, takže o Hradecku nemáme bližších poznatků.“ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 5, Zpráva MV Praha z 23. 2. 1954, list 89

⁵⁶⁷ Vilém Schaffer, narozen 1899. Bývalý člen ústředního výkonného výboru lidové strany a ředitel Národní pojišťovny. V letech 1945-8 byl také místopředsedou Zemského národního výboru za lidovou stranu. V roce 1948 krátce zatčen StB.

Hofmanovo zatčení bylo pro ing. Jana Dostálka a jeho přátele dalším varováním. Všichni sice věřili, že nikdo z jejich zatčených přátel či kolegů nepromluví, ale vzhledem k výslechovým metodám StB, o nichž kolovaly hrozivé pověsti, se nedalo nic zaručit. Ve dnech 21. – 24. dubna 1954 se konal další velký politický proces, tentokrát v Bratislavě s „buržoazními nacionalisty“, jenž obžalovaným vynesl vysoké tresty.⁵⁶⁹ Tato akce byla pro ing. Jana Dostálka a jeho přátele mj. další ukázkou „možností a schopností“ StB.

V květnu 1954 začalo zatýkání tzv. hradecké skupiny KDS. Dne 4. května 1954 informovala III. správa ministerstva vnitra (dále jen MV) Krajskou správu ministerstva vnitra (dále jen KS MV) v Hradci Králové ve věci KDS a vydala rozhodnutí o dalším postupu: *„Na základě prostudování vyšetřovacích materiálů zatčených dr. Suchánka, dr. Piesena a Hofmana, kteří se nachází ve vazbě KS MV Praha a na základě materiálu zatčeného Vaňka z KS MV Ústí n/L. doporučujeme, abyste k osobám Dostálka, dr. Sakrejdy a dr. Pupse [MUDr. Pupse – pozn. autora] vyhodnotili veškeré poznatky z těchto materiálů a z vašich materiálů na KS MV. Po poradě se soudruhem krajským náčelníkem a vašimi vyšetřujícími orgány navrhněte likvidaci [tj. zatčení – pozn. autora] osob, o kterých vypovídá Suchánek, Piesen a Hofman společně s Vaňkem.“*⁵⁷⁰ Výpověď zatčeného lidovce Karla Vaňka významně doplňovala mozaiku StB o Dostálkově „protistátní“ činnosti⁵⁷¹ na Hradecku a spojovala jej s Vilémem Schafferem.⁵⁷²

⁵⁶⁸ Ludmila Dvořáková, roz. Mazánková. Narodena 1914. Bývalá majitelka parfumerie v Karlových Varech. Vzdálená příbuzná Viléma Schaffera.

⁵⁶⁹ Hlavním obviněným byl pozdější komunistický prezident Gustav Husák, který i přes svou vlastní poměrně statečnou obhajobu a vystupování během procesu dostal schválený trest odnětí svobody na doživotí. Ostatní členové skupiny dostali tresty v rozmezí mezi 10-25 lety. Rychlík, Jan: *Proces proti tzv. slovenským buržoazním nacionalistům*. Dějiny a Současnost 2/1997. Praha 1997

⁵⁷⁰ AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Zpráva pro KS MV, list 12

⁵⁷¹ Dne 31. května 1954 byl u KS MV Hradec Králové založen spisový svazek „Dostálek“, který obsahoval veškeré informace o jeho dosavadní politické i „protistátní“ činnosti. AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Zpráva o založení spisu, list 89

⁵⁷² *„Na jedné ze schůzek v roce 1952 mně [Vaňkovi – pozn. autora] dal Schaffer najevo, že v kraji Hradec Králové existuje též krajské vedení KDS a že tato protistátní organizace je stejného složení jako naše organizace ústecká. Informoval mě, že jejím vedoucím je Dostálek. [...] Jak mě informoval Schaffer byly na ústředí v Praze kladeny požadavky, aby se Dostálek stal po provedení zvratu předsedou KDS*

O dva dny později (6. května) byl StB zatčen jako první JUDr. Josef Pups.⁵⁷³ Na základě výpovědí Suchánka a Hofmana hodlala StB nejprve proniknout prostřednictvím „získaného“ spolupracovníka do Dostálkovy blízkosti za účelem získání co nejpřesvědčivějších informací. V rámci důvodové zprávy se v návrhu na další opatření uvádí: „Bod 2. Bude soustředován materiál, a to souběžně jak na JUDr. Sakrejdu, tak i na MUDr. Pupsu s cílem, že vhodnější bude zaverbován. Do 25. 6. zajistí Voldřich. Bod 3. Bude provedena verbovka jednoho z typů dle bodu 2 a to nejpozději do 1. 7. 1954.“⁵⁷⁴ Získání spolupracovníků mezi Dostálkovými přáteli se zjevně nepodařilo, neboť celá skupina „podezřelých protistátních živlů“ byla zatčena v rámci akce „Orlice“ již 2. července 1954.⁵⁷⁵ Toho dne byl zatčen JUDr. Hugo Sakrejda,⁵⁷⁶ MUDr. František Pups⁵⁷⁷ a také ing. Jan Dostálek. Mezi zatčenými měl na základě protokolů figurovat i Josef Dvořák, ale ten se nakonec stal obviněným v paralelním procesu.⁵⁷⁸

Návrh na Dostálkovo zatčení podala KS MV v Hradci Králové již 29. června 1954. V návrhu se uvádí, že důvodem pro jeho zatčení se stalo prostudování protokolárních výpovědí zatčených Františka Hofmana, Stanislava Suchánka a Viléma Schaffera, zatčených KS MV Praha. Krajská správa MV v Hradci Králové navrhla, aby ing. Jan Dostálek byl zatčen, vykonána u něho domovní prohlídka a zavedeno vyšetřování „v zájmu objasnění ilegální činnosti k jeho osobě“.⁵⁷⁹ Rozkaz

v Československé republice.“ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Výpis z protokolu Karla Vaňka ze 7. dubna 1954, list 75

⁵⁷³ JUDr. Josef Pups, narozen 1908. Bývalý vedoucí podnikového sekretariátu n. p. Vlnašské závody a fezárně ve Strakonících.

⁵⁷⁴ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Důvodová zpráva, list 10

⁵⁷⁵ AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, Telegram III. správě MV, list 225

⁵⁷⁶ JUDr. Hugo Sakrejda, narozen 1908. Bývalý soudce z povolání. Jeho strýcem byl JUDr. Mořic Hruban významný senátor za lidovou stranu – oba byli přáteli ing. Jana Dostálka. Byl zatčen ve svém bydlišti v Novém Městě nad Metují.

⁵⁷⁷ MUDr. František Pups, narozen 1898. Bratr JUDr. Josefa Pupsu. Nebyl politicky organizován. Bývalý odborný oční lékař. Léčil již nějakou dobu rodinu Dostálkovou, hlavně Antonii Dostálkovou, ale i ing. Jana Dostálka a jeho dceru Zdislavu. Byl zatčen v Kostelci nad Orlicí.

⁵⁷⁸ StB občas přesouvala zatčené podezřelé mezi jednotlivými protistátními skupinami, a tak někteří nebyli souzeni s těmi, s nimiž byli zatčeni (např. František Hofman, Josef Dvořák aj.).

⁵⁷⁹ AMV, sv. V-612, k.1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Návrh na zatčení, list 308

k Dostálkově zatčení byl vydán 1. července 1954 a podepsán por. Kopečným.⁵⁸⁰

Zatýkácké komando Státní bezpečnosti vedené ppor. Jindřichem Markem⁵⁸¹ vtrhlo do Dostáلكovy vily v Kostelci nad Orlicí č. p. 987 před sedmou hodinou ranní 2. července. Nenechali jej ani se obléci a musel celou dobu domovní prohlídky, konané za přítomnosti předsedy MNV Václava Fridricha a osobní prohlídky, která ihned po jeho zajištění následovala, stát.⁵⁸² Zpráva KS MV o jeho zatčení mj. uvádí: „*Dostálek klidně a ochotně odpovídal na dotazy orgánů a stále jen tvrdil, že je nevinen apod. Opakoval, že byl tak opatrný, že se s nikým ani nestýkal, že když šel do kostela, dával pozor na to, aby se s nikým nezastavil, aby prý se do ničeho nedostal.*“⁵⁸³ Poté musel podepsat dlouhý seznam zabavených věcí, většinou „závadné“ literatury, poznámek i deníku.⁵⁸⁴ Byl odveden do auta a převezen do Státní věznice v Hradci Králové. To bylo naposled, co jej někdo z jeho rodiny viděl živého...

Po příjezdu do věznice byl ing. Jan Dostálek zaevidován, vyfotografován (viz obr. č. 17 v Příloze), bylo mu přiděleno číslo 403 a byl odveden do cely.⁵⁸⁵ Dne 3. července 1954 KS MV v Hradci Králové požádala písemně Krajskou prokuraturu, aby Dostáلكovi bylo povoleno vykonávat vazbu ve věznici podléhající Ministerstvu národní bezpečnosti u velitelství Státní bezpečnosti v Hradci Králové po dobu 3 měsíců do 2. října 1954, což prokurátor povolil. V této žádosti je uvedeno již jasně formulované podezření, „že se *jmenovaný dopustil protistátní*

⁵⁸⁰ AMV, sv. V-612, k.1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Rozkaz k zatčení, list 309

⁵⁸¹ „*Marek Jindřich, Novotný Mir., Špaček Václav a řidič Rodr.*“ O přítomnosti předsedy MNV se zpráva nezmiňuje. AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 5, Dostálek Jan – zatčení a domovní prohlídka, list 209

⁵⁸² Uvádí to ve svých vzpomínkách Marie Tilschová. Na rozdíl od zprávy KS MV o zatčení, podle níž se prý převlékl a během prohlídky seděl. Vzpomínky Marie Tilschové-Dostáلكové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁵⁸³ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 5, Dostálek Jan – zatčení a domovní prohlídka, list 210

⁵⁸⁴ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Protokol o domovní prohlídce, list 311

⁵⁸⁵ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, 2. strana předního obalu spisu.

činnosti v protistátní organizaci KDS.“⁵⁸⁶ Proti tomuto usnesení mohl podat ing. Jan Dostálek jako vyšetřovanec stížnost, ale z neznámých důvodů ji podat odmítl. Téhož dne byl také ppor. Jindřichem Markem pořízen soupis majetku ing. Jana Dostálka ve vile v Kostelci nad Orlicí, neboť bylo běžnou praxí, že majetek protistátních „živlů“ byl po zatčení zabavován ve prospěch státu.⁵⁸⁷ Dne 5. července 1954 bylo ing. Janu Dostálkovi, toho času ve vazbě v Hradci Králové, ve věznici podléhající velitelství Státní bezpečnosti, předáno rozhodnutí krajského prokurátora o vazbě, jež musel podepsat.⁵⁸⁸

Následující den ve 13.30 hodin započal ppor. Kuťák s ing. Janem Dostálkem první z dlouhé série výslechů a konfrontací, jež měly trvat až do konce listopadu téhož roku. Marie Tilschová-Dostálková ve svých vzpomínkách uvádí, že byl její otec po celou dobu vyšetřování držen v samovazbě.⁵⁸⁹ Dostálek však díky svému nedobrému zdravotnímu stavu, danému věkem a „péčí“ vyšetřovatelů, trávil minimálně určitou část vyšetřovací vazby na nemocniční cele, kde se dostával pravidelně do styku s nastrčenými agenty. První výslech byl jako jediný zaměřen na pořízení a zpřesnění osobních údajů o zatčeném. Trval až do 18 hodiny. Agenturní zpráva č. 1 nasazeného agenta „Josefa“ z 6. července o Dostálkově chování po výslechu uvádí: „O své trestné činnosti nemluví. Jedině hodlá připustiti styk s Hofmanem, synem místního kostelníka.“⁵⁹⁰

Teprve oznámení z 8. července 1954 zaslané KS MV z Hradce Králové objasnilo Dostálkově choti i rodině pravý osud ing. Jana Dostálka: „Oznamuji vám, že váš manžel ing. Jan Dostálek se nachází ve vyšetřovací vazbě KS-MV Hradec Králové. Návštěvy a balíčky po dobu vyšetřování nejsou povoleny. Písemný styk je povolen 1x za

⁵⁸⁶ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Žádost o ponechání ve vazbě, list 312

⁵⁸⁷ Vila v Kostelci byla psána jako majetek jeho manželky Antonie Dostálkové. AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Soupis majetku, list 318

⁵⁸⁸ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Rozhodnutí o vazbě, list 313

⁵⁸⁹ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁵⁹⁰ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva z 6. 7. 1954, list 204

měsíc.⁵⁹¹ Po Dostálkovi se začala zajímat StB i o jeho oddanou hospodyní Janu Novákovou, řečenou Žanyňka.⁵⁹² Protokol o jejím zatčení StB se mi nepodařilo bohužel nalézt.

Agenturní zpráva č. 2 agenta „Josefa“ z 13. července 1954 hovoří o zdravotním stavu Jana Dostálka: *„Ing. Jan Dostálek se v uplynulých dnech zdravotně zrestauroval. Nicméně jeho zdravotní stav je stále v některých okamžicích povážlivý. [...] Chodí jinam, než kam chce a nemůže se skláněti k zemi, aniž by trochu nezavravoral. V noci hodně chodí, protože ho bolí noha, [...] Chvilími se mu velmi třesou ruce. Jeho stav po záchvatu, který měl jednou při výslechu a po druhé na cele se uklidnil.“*⁵⁹³

Následující „Josefova“ agenturní zpráva z 19. července 1954 o Dostálkově postoji k výslechům uvádí: *„Ing. Jan Dostálek postupně si uvědomuje svoji činnost. [...] Lituje toho, že do věci zatáhl další lidi, jako je Sakrejda a Pups, tím, že je o všem informoval. Uznává, že nemá smysl zapírat, protože všechny okolnosti musí být stejně známy. [...] Jeho zdravotní stav je stále vzbuzující obavy.“*⁵⁹⁴ Z této zprávy nepřímě vyplývá, že ing. Jan Dostálek absolvoval nepochybně také neprotokolované výslechy, během nichž byl postupně seznamován s již podepsanými protokoly svých dříve zatčených kolegů a svou rolí v nich.

Předposledním zatčeným ze skupiny se stal PhDr. František Karas,⁵⁹⁵ zadržený příslušníky StB 21. července 1954 v Praze. Dne 4. srpna byl podán por. Novotným návrh na zajištění majetku ing. Jana

⁵⁹¹ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Dopis z KS-MV Hradec Králové

⁵⁹² Určitou dobu (14-21 dní) po Dostálkově zatčení byla příslušníky StB, dle výpovědi očitých svědků, odvezena i Jana Nováková. Tato žena měla při zatýkání uschovat Dostálkovy paměti, které za pomoci své dcery Zdislavy v posledních letech napsal a o něž měla StB velký zájem. Po svém zmizení byla koncem srpna Jana Nováková nalezena mrtvá v nedalekém potoce. Oficiální příčina její smrti byla rodině Dostálkové oznámena jako sebevražda. Zdislava Juklová-Dostálová ji musela na policii identifikovat. Vzpomínky MUDr. Zdislavy Kasalové-Juklové – záznam rozhovoru

⁵⁹³ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva z 13. 7. 1954, list 205

⁵⁹⁴ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva z 19. 7. 1954, list 206

⁵⁹⁵ PhDr. František Karas, narozen 1902. Bývalý vrchní odborový rada ministerstva informací. Taktéž po roce 1945 členem lidové strany.

Dostálka podle § 283 tr. ř.. Krajský prokurátor dne 7. srpna 1954 návrhu vyhověl.⁵⁹⁶

Druhý protokolovaný výslech ing. Jana Dostálka následoval až 5. srpna 1954. Byl veden novým, „zkušenějším“ vyšetřovatelem ppor. K. Sekaninou, který 4. srpna vystřídal por. Kuťáka a pak vedl celý spis až do uzavření vyšetřování 26. listopadu téhož roku.⁵⁹⁷ Odpoledne 5. srpna 1954 bylo sice ing. Janu Dostálkovi umožněno po výslechu napsat první dopis rodině,⁵⁹⁸ ale dopis prošel několikanásobnou cenzurou. Z tohoto důvodu jeho výpovědní hodnota spočívá pouze v náznacích o jeho zdravotním stavu, jako např.: „*Stále mě mrazí. Jinak to vše ještě uchází. V noci mě zlobí nervy a ve dne srdce.*“ Dopis je věnován hlavně myšlenkám na rodinu a starostí o ni.⁵⁹⁹

V agenturní zprávě č. 4 z 10. srpna 1954 agent „Josef“ o chování nemocného ing. Jana Dostálka při výsleších uvádí: „*Ing. Jan Dostálek jest s výměnou referenta spokojen hlavně proto, že ten mu předčítá z protokolů obviněných vždy jejich odpovědi a on se k nim pouze vyjadřuje, je-li to správné a ví-li o tom něco. Z toho vidí, že nejlépe se držel dr. Pups, protože se nemluvilo o schůzkách u něho konaných a o jeho činnosti nejméně. Zlobí se na Hofmana, že pověděl všechno i to, na co by si on ani nevzpomněl. [...] Doba výslechu je na něho poněkud dlouhá.*“⁶⁰⁰

Metody, jež k zajištění „spolupráce v rámci sladění výpovědí“ obviněného sloužily, si StB mnohokrát prakticky vyzkoušela a neměla nejmenšího důvodu, proč je nepoužít i v tomto případě... Pro představu lze citovat vyjádření JUDr. Huga Sakrejdy při rehabilitačním řízení u Krajského soudu v Praze v roce 1969: „*Výpovědi v administrativním*

⁵⁹⁶ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Návrh na zajištění majetku, list 316

⁵⁹⁷ ppor. Sekanina vedl vyšetřování ing. Jana Dostálka i po převozu z Hradce do Prahy. Během srpna byl 1954 ppor. K. Sekanina za své „zásluhy“ při vyšetřování Dostálka i dalších vyšetřovaných v procesu povýšen na poručíka StB. AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, 2. strana předního obalu spisu.

⁵⁹⁸ Krátce předtím mu byl doručen dopis z domova, o němž se zmiňuje. Také rodina mu mohla psát jen jednou měsíčně.

⁵⁹⁹ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Dopis ing. Jana Dostálka z vězení – 5. 8. 1954

řízení neodpovídají pravdě, podpisoval je jedině proto, že mu referent vyhrožoval, že dá zavřít manželku a dceru že dá do ústavu. Když byl vyšetřován v Hradci Králové byl držen v temnici. [...] Báł se fyzického násilí, protože znal zážitky Františka Hofmana a měl možnost podrobně se vyptat vězňů, kteří čekali v Rychnově nad Kněžnou na jednání Státního soudu v Hradci Králové, na způsob jakým byli vyšetřováni.“⁶⁰¹

Také zkušenosti MUDr. Františka Pupsy z průběhu vyšetřování hovoří jasně: „Zprvu odporoval a nakonec podlehl nátlaku a to jednak proto, že mu vyšetřující vyhrožoval, že zavře manželku, a jednak proto, že jeden čas pozoroval takové duševní příznaky, že měl podezření, že jsou mu dávány nějaké drogy. [...] Jeho rozhodování při vyšetřování ovlivnil i agent-spoluvězeň, který se představil jako Liška a který ho přesvědčoval, že bude nejlepší, když se dozná ke všemu co po něm chtějí. Ten mu potom diktoval vlastnoruční doznání a byl velmi dobře o věci informován.“⁶⁰² Použití agentů-spoluvězňů bylo tehdy běžnou praxí. Operativní podsvazek 7 potvrzuje skutečnost, že ke každému obviněnému ze skupiny byl přidělen minimálně jeden agent-spoluvězeň. Tito agenti měli doplňovat „obraz protistátní činnosti“ na základě nevynucených sdělení vyšetřovanců po stresujících výsleších. Také měli přesvědčit své „kolegy na cele“ o marnosti jejich zapírání a nezbytnosti jejich spolupráce.

Výsledkem zmíněné „přesvědčovací masáže“ uplatňované referenty StB a částečně i agenty na celách, kteří měli své „svěřence“ naučit požadovanému textu sebenesmyslnějšího obsahu, bylo Dostálkovo zlomení a „doznání“ již při druhém protokolovaném výslechu. Tento výslech se oproti prvnímu nesl v úplně jiném a daleko agresivnějším duchu. Nový vyšetřovatel přešel rovnou k věci a hned jeho první zaznamenaná otázka směřovala k Dostálkově podílu na „ilegální

⁶⁰⁰ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva z 19. 7. 1954, list 207

⁶⁰¹ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Rozhodnutí Krajského soudu ze dne 18. dubna 1969, list 188, str. 5

⁶⁰² AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol. Rozhodnutí Krajského soudu ze dne 18. dubna 1969, list 188-9, str. 5-6

činnosti skupiny KDS“. Ing. Jan Dostálek nejprve nějakou dobu zapíral. Po předložení výpovědi JUDr. Huga Sakrejdy z výsledku konaného 19. července, v níž Dostálek významně figuroval, „se ke své ‚protistátní činnosti‘ rozhodl doznat“: *„Po předložení části výpovědi svého společníka JUDr. Sakrejdy jsem poznal marnost svého popírání a rozhodl jsem se vypovědět nejen o své protistátní činnosti, ale též o činnosti mých společníků. ...“*⁶⁰³

Dne 11. srpna 1954 proběhl třetí výslech, při němž ing. Jan Dostálek opakoval či doplňoval předchozí výpověď o své „protistátní činnosti ve spojitosti s KDS“.⁶⁰⁴ Poté následovala více než 14i denní pauza, během níž se Jan Dostálek pravděpodobně za „usilovné“ pomoci svého referenta učil své další výpovědi. V 5. zprávě z 16. srpna 1954 agent „Josef“ o Dostálkově stavu mj. uvádí: *„Před třemi dny v noci Dostálek omdlel a padl na zem, když byl již předtím jednou upadl. Včera rovněž upadl a dnes se zdá, že mu dělá chození potíže.“*⁶⁰⁵ V 6. zprávě se již agent „Josef“ věnoval pouze jednotlivým záležitostem souvisejícím s Dostálkovou činností ve spojitosti s KDS.⁶⁰⁶

Dne 30. srpna 1954 byl KS MV v Hradci Králové dán příkaz Krajskému eskortnímu středisku v Hradci Králové k převozu ing. Jana Dostálka do věznice č. 1 Praha-Ruzyně k dalšímu vyšetřování. V příkazu je charakterizován jako „nebezpečný zločinec“. V Praze přešel v doprovodu svého „věrného“ vyšetřovatele do „kompetence“ Správy vyšetřování MV, které byl „předán“ ve 13.30 hodin téhož dne.⁶⁰⁷ Dle vzpomínek jeho dcery Marie Tilschové-Dostálkové se v Praze dostal do „péče“ nechvalně známého vyšetřovatele Plačka,⁶⁰⁸ ale tuto informaci se mi z pramenů obsažených v Archivu ministerstva vnitra nepodařilo ověřit. Na celu mu byl nasazen další konfident, který se ve svých

⁶⁰³ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Výslech ze dne 05.08. 1954, list 324, str. 3

⁶⁰⁴ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Výslech ze dne 11.08. 1954, list 329-334, str. 1-5

⁶⁰⁵ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva z 19. 7. 1954, list 208

⁶⁰⁶ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva z 19. 7. 1954, list 209

⁶⁰⁷ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 3, Příkaz k eskortě 30. 8. 1954, list 157

⁶⁰⁸ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

hlášeních označuje jako „Václav Zachař“.⁶⁰⁹ Z jeho první zprávy vyplývá, že Dostálek se po převozu nějakou dobu nacházel na marodce.⁶¹⁰ První výsledky v Praze absolvoval ing. Jan Dostálek již 2. září. I ten se již nesl ve znamení příznání. „Zachař“ ve své zprávě uvedl: „O sobě [Dostálek – pozn. autora] říká, že byl vyslýchán v Hradci od července a tím, že byl nemocen, byl předán sem a zde jest zřejmě urychleně vyslýchán, aby mohl být co nejdříve postaven před soud, jelikož jeho dni života jsou na krátko, prý tak, aby nepřišla strana komunistická a dnešní systém o monstrproces. Říká, že někdy je mu to jedno, [...] jestli dostane 5 anebo 20 roků, ale že by už rád měl jednou pokoj. [...] Jeho zeť jest odsouzen k 7mi rokům trestu v Ročově, prý mu také referent říkal zde, že bude záležet jeho propuštění na podmínku na tom, jak on zde bude mluvit a se chovat. [...] Jinak jest zaujat proti st. bezp. hrozně, říká, že jsme zde pouhá čísla a ne lidi a celý náš osud závisí na libovůli p. referenta, chcete-li dopis, ponožky, hřebec [...] vše dostanete jen když to p. referent povolí.“⁶¹¹ „Zachař“ také uvádí, že 9. září byl s Janem Dostálkem veden výslech, a ten se prý rozčilený vrátil brzy zpět s tím, že si věci 4 roky staré nemůže přesně pamatovat.⁶¹² Žádný z protokolů o výpovědi s Janem Dostálkem ale není uváděn k tomuto datu, a tak lze přepokládat, že se jednalo o neprotokolovaný výslech. Následovala další více než měsíční pauza, velmi pravděpodobně opět vyplněná „učební“ aktivitou zadrženého za „pomocí“ jeho referenta. Ze „Zachařových“ zpráv vyplývá, že druhou polovinu září strávil Dostálek na nemocniční cele, kde se zotavoval, prý před procesem.⁶¹³

⁶⁰⁹ „Zachař“ se mu představil jako bývalý sociální demokrat, a jako takový se prý nachází v podobné situaci. Ve své zprávě uvádí, že se mu celkem brzy podařilo získat Dostálkovu důvěru. AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva – přelom srpna-září 1954, list 197-8

⁶¹⁰ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva – přelom srpna-září 1954, list 197

⁶¹¹ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva – přelom srpna-září 1954, list 197-8

⁶¹² AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva – 9.září 1954, list 199

⁶¹³ AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 7, Agenturní zpráva – 30.září 1954, list 200

Poslední zatčenou a obviněnou osobou ze skupiny se stala Schafferova manželka Milada.⁶¹⁴ Byla zatčena v Karlových Varech 29. září 1954 na základě výpovědi svého manžela, Ludmily Dvořákové a Karla Vaňka.⁶¹⁵

Další pražský výslech ing. Jana Dostálka proběhl až 5. října 1954. Byl věnován hlavně spojení mezi Dostálkem a dalším zadrženým členem „hradecké protistátní skupiny KDS“ JUDr. Hugem Sakrejdou. Během výslechu byly Dostálkovi předloženy Sakrejdou podepsané výpovědi. Ing. Jan Dostálek se vymlouval na špatnou paměť danou věkem. Tuto výmluvu v počáteční fázi vyšetřování často používal. Vyšetřovatel poté přerušil výslech a nechal do místnosti přivést „připraveného“ JUDr. Hugo Sakrejdu k přímé konfrontaci s Dostálkem. *„Před konfrontací s ing. Dostálkem učil ho [Sakrejdu – pozn. autora] referent slovo od slova, říkal mu co bude vypovídat ing. Dostálek a on musel své výpovědi několikrát opakovat. Konfrontace pak proběhla přesně tak, jak byla naučena, také ing. Dostálek uváděl doslovně to, jak ho předem vyšetřující referent učil.“*⁶¹⁶

Dne 7. a 11. října 1954 následovaly další dva výslechy, při nichž se opakoval obvyklý sled otázek i doznání na téma KDS. 11. října byla náčelníkem Správy vyšetřování schválena žádost o prodloužení výkonu vazby ing. Jana Dostálka do 2. listopadu 1954 na základě jeho předchozích „doznání“.⁶¹⁷ Dne 16. října 1954 byl ing. Jan Dostálek dopraven k výslechu MUDr. Františka Pupse, který po „řízené konfrontaci“ vše doznal. Pak nastala opět čtrnáctidenní pauza vyplněná „řízeným pilováním doznání“.

Dne 26. října byla schválena další žádost o prodloužení výkonu vazby ing. Jana Dostálka, tentokrát až do 31. listopadu 1954. Schválil ji

⁶¹⁴ Milada Schafferová roz. Sýkorová. Narodena 1904. Řadová členka lidové strany od roku 1945. Bývalá úřednice.

⁶¹⁵ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Milada Schafferová, Návrh k zatčení, list 2

⁶¹⁶ AMV, sv. V-612, k. 2, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Rozhodnutí Krajského soudu ze dne 18. dubna 1969, list 188, str. 5

⁶¹⁷ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Žádost o prodloužení výkonu vazby, list 314

kromě náčelníka Správy vyšetřování i náměstek MV plk. Košťál. V jejím odůvodnění se uvádí: „*Vyšetřování Jana Dostálka bude dne 31. 10. 1954 skončeno, avšak není dosud schválena žaloba na skupinu KDS, do které patří Dostálek, v důsledku toho žádám o prodloužení vazby.*“⁶¹⁸

Dne 3. listopadu byl ing. Jan Dostálek konfrontován s Vilémem Schafferem. I tato konfrontace se nesla ve znamení „shody“ výpovědi obou konfrontovaných. Teprve po této konfrontaci bylo Dostálkovi umožněno napsat druhý dopis rodině.⁶¹⁹ Napsal sice, že se jeho zdravotní stav pod lékařským dozorem v Praze „o mnoho zlepšil“ – na druhou stranu ovšem za tímto sdělením uvádí dlouhý seznam neduhů, jimiž stále trpí. Zajímavá je poznámka o tom, že ing. Jan Dostálek musel ve vazbě vykonávat jakousi práci: „*Škoda, že zde již asi dlouho nebudu, neboť po soudě budu přeložen aspoň k lehčí práci.*“⁶²⁰ O svém dalším osudu vzhledem ke zdravotním obtížím i „přiznaným zločinům“ rezignovaně napsal rodině: „*S advokátem si nedělejte starosti. Ostatní ponechávám osudu. Vzpomínejte na mě.*“⁶²¹

Následujícího dne, tedy 4. listopadu, byl ing. Jan Dostálek znovu konfrontován s MUDr. Františkem Pupsem. Také v tomto případě probíhala konfrontace „bez problémů“ a oba hlavní aktéři vypovídali k plné spokojenosti svých vyšetřovatelů. Poslední výslech čekal ing. Jana Dostálka 7. listopadu 1954. O dva dny později (9. listopadu) byl Dostálek předveden ke konfrontaci s vyslýchaným Františkem Hofmanem, která proběhla také bez zádrhele podle připraveného scénáře.

Dne 26. listopadu 1954 vyšetřovatel uzavřel Dostálkův spis a oba podepsali protokol o skončení vyšetřování. Žaloba na všechny obviněné byla schválena 29. listopadu 1954 (viz text č. 4 v Příloze).⁶²² Soudní

⁶¹⁸ AMV, sv. V-612, k. 1, Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Dostálek Jan, Žádost o prodloužení výkonu vazby, list 315

⁶¹⁹ Od rodiny mu od zatčení byly doručeny pouze 3 dopisy. Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Dopis ing. Jana Dostálka z vězení – 3. 11. 1954

⁶²⁰ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Dopis ing. Jana Dostálka z vězení – 3. 11. 1954

⁶²¹ Jediné co žádal byl svetr. Jinak se zase snažil starat o způsoby splácení domu a další rodinné záležitosti. Další věci o své osobě vzhledem k cenzuře nemohl uvést. Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Dopis ing. Jana Dostálka z vězení – 3. 11. 1954

⁶²² AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, list 93

proces měl být zahájen 29. března 1955. To měla být pro obviněné dostatečná doba, aby se „přesvědčivě a přesně naučili“, jak mají vystupovat v jeho průběhu.

Od konce listopadu 1954 tedy čekal ing. Jan Dostálek na chystaný politický proces. Jeho zhoršující se zdravotní stav byl zřejmě způsoben nejen vězněním, ale především stresem způsobeným „aktivitou“ vyšetřovatelů či referentů, kteří „pilovali“ vykonstruované výpovědi a nenechávali vyšetřovance v klidu.

Poslední dopis rodině napsal Dostálek 14. prosince 1954. Poděkoval za doručený svetr, další teplé oblečení⁶²³ a dále pokračoval: „*O mě bude po Vánocích rozhodnuto, kam budu přeložen atd.*“ Také žádal o brýle, které údajně rozbil.⁶²⁴

Dne 11. února 1955 absolvoval ing. Jan Dostálek zdravotní prohlídku, z níž se nám zachoval zápis. Mj. se v něm uvádí: „*V posledních dnech od 21. ledna 1955 měl lehce zvýšenou teplotu. [...] Stav-závěr: Kachexia senilis /stařecká sešlost/, Tbc pulmonum fibroplastica 1. dx. bas. /tuberkulosa plic/, Arteriosclerosis universalis, praecipue cerebri /celkové kornatění tepen, hlavně mozkových/, Hypertrophia prostata /zbytnění prostaty/. [...] Vzhledem k vyličenému stavu doporučuji usplášiti celé řízení poněvadž vzhledem k stáří a zmíněné stařecké sešlosti nelze předvídati zvrat zmíněných nemocí k horšímu.*“⁶²⁵ Dne 16. února 1955 byl ing. Jan Dostálek převezen z Ruzyně do vězeňské nemocnice, která byla součástí věznice č. 2 MV v Táborské ulici 288 v Praze-Pankráci, vzhledem k tomu, že již takřka měsíc trpěl zvýšenými teplotami a jeho stav se dále zhoršoval. Zde také

⁶²³ Tento teplý zimní svetr i další oblečení, vzhledem k nouzi, dávala dohromady celá Dostálkova rodina v Kostelci. Vzpomínky MUDr. Zdislavy Kasalové-Juklové – záznam rozhovoru

⁶²⁴ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Dopis ing. Jana Dostálka z vězení – 14. 12. 1954

⁶²⁵ Je velmi pravděpodobné, že se jedná o Jana Dostálka, ale jeho jméno zde uvedeno není. Vězeňské číslo odpovídá jeho číslu ve vyšetřovací vazbě v Praze – 594/N6 (v Hradci měl 403). Vyšetřující lékař kpt. MUDr. F. Bystrý jeho věk ve zprávě celkem neobvykle jen odhadoval (na 75 let) a ptal se pacienta pouze na předchozí a stávající diagnózy. Zde se objevuje zjevný omyl pisatele (ve slově nelze), neboť jinak by závěr zprávy nedával smysl a jedna polovina věty by popírala druhou. AMV, sv. V-612, k. 1, Operativní podsvazek 5, Zdravotní stav 594/N6, list 201-2

dne 21. března 1955⁶²⁶ v 9.30 ráno ve věku nedožitých 72 let zemřel.⁶²⁷ Bezprostřední příčinou smrti byl podle úmrtního i léčebného a ohledacího listu akutní zánět pohrudnice.

Kremace proběhla tajně v Praze-Motole 25. března 1955⁶²⁸ bez účasti rodinných příslušníků. Na jejich naléhání byl zemřelý před zpopelněním ukázán dceři Zdislavě Juklové-Dostáلكové.⁶²⁹ Pohřbu na Vyšehradě se směli zúčastnit pouze nejbližší členové rodiny a celá záležitost musela být držena v tajnosti. Obřad musel proběhnout před otevřením hřbitova v brzkých ranních hodinách. Urnu sem přinesl pověřený člen StB.⁶³⁰ Dostáلكův úmrtní list (viz obr. č. 18 v Příloze) byl vydán až na žádost rodiny na ONV v Praze 14 dne 15. dubna 1955⁶³¹ a zaslán manželce zemřelého.

Dostáلكova předčasná smrt jej uchránila před procesem a celou jeho rodinu před dalšími nepříjemnostmi. Soudní proces s „protistátní skupinou KDS“ byl skutečně zahájen za několik dní 29. března 1955.

⁶²⁶ Určitou zajímavostí je datum Dostáلكovy smrti, neboť menší část dokumentů, které jsou součástí fondu V-612, uvádí datum jeho úmrtí až na 27. března 1955. Je však velmi pravděpodobné, že se jedná o omyl, neboť kremace měla dle úmrtního listu proběhnout v Praze-Motole dne 25. března 1955. AMV, sv. V-612, k. 2, Podsvazek 10, např. Důvodová zpráva, list 7, nebo Návrh na přesun svazku, list 243; Jiné prameny zase uvádějí datum smrti už 20. března 1955. Pozůstalost ing. Jana Dostáلكa, Pozůstalost ing. Jana Dostáلكa, Usnesení Zvláštního senátu krajského soudu v Praze – 4.7. 1969 nebo Žádost o přešetření smrti ing. Jana Dostáلكa 1969

⁶²⁷ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Léčebný a ohledací list, list 891a, str. 1

⁶²⁸ Pozůstalost ing. Jana Dostáلكa, Úmrtní list 1955

⁶²⁹ Vzpomínky MUDr. Zdislavy Kasalové-Juklové – záznam rozhovoru

⁶³⁰ Vzpomínky Marie Tilschové-Dostáلكové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis

⁶³¹ Pozůstalost ing. Jana Dostáلكa, Úmrtní list 1955

7. Proces a rehabilitace

Proces

Ve dnech 26. – 27. ledna 1955 se konalo u Krajského soudu v Praze soudní řízení „s členy ilegální protistátní skupiny KDS – JUDr. Stanislavem Suchánkem a spol.“⁶³² Hlavní žaloba⁶³³ tohoto procesu byla schválena již 22. října 1954,⁶³⁴ tedy v době, kdy ing. Jan Dostálek a přátelé byli závěrečné fázi vyšetřování. Obvinění uváděná v tomto procesu, stejně jako v následujícím Dostálkově, přímo navazovala na procesy s KDS z let 1949-50. Před soudem 26. ledna 1955 nakonec stanulo 11 obviněných. Byli to: JUDr. Stanislav Suchánek, JUDr. Jiří Piesen, Václav Blümel,⁶³⁵ František Duška,⁶³⁶ Tomáš Vlasák, František Ludvík, Václav Hůlka, Josef Pobuda, Albert Novotný, Jan Hrubý a František Novák. Jednání bylo vedeno za vyloučení veřejnosti,⁶³⁷ neboť se i přes veškerou „snahu“ vyšetřovatelů daly očekávat „komplikace“. Ty v určité míře skutečně nastaly, přesto že obžalovaní většinou odpovídali dle naučených scénářů žaloby a „cítili se

⁶³² AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Protokol o hlavním líčení, list 50

⁶³³ „Obvinění, vesměs v únoru 1948 vyakčnění funkcionáři čl. strany lidové, vytvořili ilegální krajský výbor ČSL, aby v případě zvratu lidově demokratického zřízení, zničili veškeré vymoženosti pracujícího lidu a nastolili kapitalistický řád. Zrádcovskou protistátní činnost začala organizace vyvíjet na pokyn býv. generálního tajemníka ČSL, zrádce Klimka [...] Dle pís. pokynu Klimka a na výzvu ing. Cuhry a Jandečky vytvořil v r. 1948 obv. Suchánek spolu s Fr. Hofmanem ilegální organizaci tzv. krajský výbor KDS [...] Každý člen krajského výboru vytvořil ve svém okrese z reakčně zaměřených, bývalých členů ČSL ilegální skupinu, která měla za úkol uchopit se po zvratu moci ve svém okrese.“ AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Žaloba, list 27-8

⁶³⁴ AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Žaloba, list 40

⁶³⁵ Jeho bratr Jan byl souzen ve dvou procesech v 50. letech. Jednak za šíření letáků a jednak za svou „ilegální činnost“ v souvislosti s pomoci zatčeným členům Orla.

⁶³⁶ Františka Dušku se podařilo příslušníkům StB zlomit a zverbovat jej jako agenta-informátora. Ten však svým přátelům tuto skutečnost prozradil, což byla pro něj později u soudu značně přitěžující okolnost, neboť se na to přišlo. AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Žaloba, list 34

⁶³⁷ AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Protokol o hlavním líčení, list 50

náležitě vinni“ ve většině bodů obžaloby. Někteří z odsouzených totiž nečekaně podali po vynesení rozsudku 27. ledna 1955⁶³⁸ odvolání.⁶³⁹

Odvolací řízení u Nejvyššího soudu v Praze se konalo 11. března 1955 a jeho účastníky byli z obžalovaných JUDr. Stanislav Suchánek, Josef Pobuda, František Novák, Albert Novotný. Také v tomto případě bylo jednáno za vyloučení veřejnosti. Odvolání všech zúčastněných byla zamítnuta a potvrzeny předcházející rozsudky.⁶⁴⁰

Krátce po skončení tohoto procesu následoval další plánovaný politický proces, tentokrát ovšem s „vedoucími účastníky podzemní organizace zvané ‚KDS‘ a jejich pomahači“.⁶⁴¹ Ani Dostálkova smrt nezastavila rozjetou soudní mašinerii, a tak bylo 29. března 1955 ráno v 9 h. před senátem Nejvyššího soudu v Praze oficiálně zahájeno soudní řízení. Předsedou senátu byl JUDr. Jar. Novák a generálního prokurátora zastupoval JUDr. Josef Handl. Líčení bylo veřejné, což svědčilo o důkladné „přípravě“ obviněných referenty StB. Státní orgány si zjevně byly jisty, že nedojde k takovým „komplikacím“ jako v předcházejícím procesu. Před soudem stálo těchto 8 obviněných: Vilém Schaffer, JUDr. Hugo Sakrejda, František Hofman, MUDr. František Pups, PhDr. František Karas, JUDr. Josef Pups, Ludmila Dvořáková a Milada Schafferová. Další pojistkou StB bylo přidělení všech obhájců ex offio.⁶⁴²

Prokurátor přednesl žalobu (viz text č. 3 v Příloze), v níž hrál opět hlavní roli § 78 o velezradě. Následovaly výpovědi jednotlivých

⁶³⁸ Obvinění byli 27. ledna 1955 hlavně na základě § 78 (velezrada), odsouzeni takto: JUDr. Stanislav Suchánek 16 let, JUDr. Jiří Piesen 14 let, Václav Blümel 12 let, František Duška 12 let, Tomáš Vlasák 10 let, František Ludvík 10 let, Václav Hůlka 11 let, Josef Pobuda 10 let, Albert Novotný 10 let, Jan Hrubý 5 let a František Novák 1,5 roku. Krom toho byli odsouzeni k propadnutí majetku. AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Protokol o hlavním líčení, list 61

⁶³⁹ Někteří požádali o doručení rozsudku k rukám svého obhájce. Byli to: Suchánek, Piesen, Blümel, Pobuda, Novotný, Hrubý a Novák. Z nich nakonec podali odvolání jen čtyři. AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Protokol o hlavním líčení, list 61, resp. Protokol o odvolacím líčení, list 76

⁶⁴⁰ AMV, sv. V-392, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Suchánek a spol., Protokol o odvolacím líčení, list 76-7

⁶⁴¹ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, list 93

⁶⁴² AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, list 93

obviněných. Všichni se cítili „spravedlivě“ vinni. Na základě textu protokolu z hlavního líčení je nutné poznamenat, že obvinění byli skutečně velmi dobře „zpracováni a naučeni“, neboť jednotlivé pasáže výpovědí mezi otázkami prokurátora či předsedy byly nezřídka delší než 3 strany.⁶⁴³ Terminologie, kterou obvinění při výpovědích používali, svědčila také o jejich „důkladné přípravě“. Jedna poznámka z rehabilitačního spisu z roku 1969 vrhá na zinscenovaný proces jasné světlo: „*Předseda senátu [JUDr. Jar. Novák – pozn. autora] před hlavním líčením mu [MUDr. Pupsovi – pozn. autora] doporučoval, aby setrval na tom co je v protokolu, chce-li se vyhnouti nejvyššímu trestu.*“⁶⁴⁴

Dne 1. dubna 1955 pronesli obvinění své závěrečné řeči a po nich měl senát vynést rozsudek. Přítomní zástupci veřejnosti měli možnost slyšet sebekritické závěrečné řeči, v nichž obvinění poukazovali na svá pozdní prohlédnutí. Pro ilustraci uvádím.

Hlavní obviněný Vilém Schaffer: „*Jak průběhem vyšetřování, tak i zde jsem si uvědomil, jakým způsobem jsem se provinil proti lidově demokratickému zřízení, a upřímně toho lituji.*“

JUDr. Hugo Sakrejda: „*Doznal jsem poctivě svou vinu. Prosím soud, aby mi dal možnost, abych svou poctivou prací mohl svoji vinu odčinit, jinak děkuji soudu i svému vyšetřujícímu orgánu za trpělivost a dobré zacházení se mnou, zvláště pak svému vyšetřujícímu orgánu, který se mnou jednal jako přítel.*“

František Hofman: „*Jsem si plně vědom své trestné činnosti. Jsem si vědom také toho, že jako dělník jsem se postavil proti dělnické třídě, za což zasluhuji spravedlivý trest.*“

MUDr. František Pups: „*Hluboce a upřímně lituji svých trestných činů a prosím, aby mi byla dána možnost, abych se mohl vrátit mezi své spoluobčany a abych prací ve svém oboru mohl ještě usilovněji a ještě intenzivněji [asi přispět] k rozkvětu našeho zdravotnictví.*“

⁶⁴³ Protokolu o hlavním líčení má 72 stran. AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, listy 116-152

⁶⁴⁴ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol. Rozhodnutí Krajského soudu ze dne 18. dubna 1969, list 188, str. 5

PhDr. František Karas: „*Já se připojuji k vývodům svého obhájce a trvám na tom, co jsem již uvedl.*“

JUDr. Josef Pups: „*Vím, že jsem pochybil a svého činu velmi upřímně lituji. Slibuji, že dobrou prací se budu snažit vše nahradit.*“

Ludmila Dvořáková: „*Připojuji se k vývodům svého obhájce a hluboce lituji toho, čeho jsem se provinila. Chtěla bych říci, že tak, jak se mi dařilo v posledních letech, zvláště pak v r. 1953, se mi nedařilo nikdy v životě a nic jiného bych si nepřála. Jinak trvám na své obhajobě a chci jen dodat, že jsem se přesvědčila, že není možné vidět jen sama sebe, že je třeba dívat se dál, což jsem dříve nechápala.*“

Milada Schafferová: „*Lituji svého provinění. Dvojnásob toho lituji, neboť mám dítě, které mne potřebuje a o které se nyní stará teta, chtěla bych pracovat a vychovat své dítě.*“⁶⁴⁵

Po skončení závěrečných řečí senát vynesl tyto rozsudky: Vilém Schaffer – 22 let, JUDr. Hugo Sakrejda – 18 let, František Hofman – 15 let, MUDr. František Pups – 20 let, PhDr. František Karas – 16 let, JUDr. Josef Pups – 12 let, Ludmila Dvořáková – 12 let a Milada Schafferová – 10 let odnětí svobody. Po vyslechnutí rozsudku byli skleslí odsouzení odvedeni zpět do vazby. Žádný z nich odvolání nepodal.⁶⁴⁶

Není žádný důvod myslet si, že by ing. Jan Dostálek vypovídal při procesu jinak než ostatní obvinění. Na to už byl příliš dobře „zpracován“ během předcházejících měsíců útrap ve vyšetřovací vazbě. Žaloba na jeho osobu byla hotová, podepsaná (viz text č. 5 v Příloze) a jeho výpověď před soudem by ji velmi pravděpodobně potvrdila. Jeho smrt „zkazila“ již jeho exemplární odsouzení a potrestání. Co se týče výše Dostálkova trestu, lze pouze spekulovat. Pro „vedoucího celostátní protistátní skupiny“ rozhodně nepřipadal v úvahu menší trest než 20 let. Vzhledem k jeho věku by se takový trest rovnal doživotí. Trest smrti v té době už nebyl tak „oblíben“, ale jeho uložení nelze úplně vyloučit.

⁶⁴⁵ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, listy 151-2

⁶⁴⁶ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, listy 152

Neobvyklá výše trestů u zbylých obviněných vyplývá ze samotné úvodní věty žaloby: „Řízení s vedoucími účastníky podzemní organizace zvané ‚KDS‘ a jejich pomahači“. Tento proces měl být a také byl završením dlouholetého boje s „ilegální protistátní skupinou KDS“.

Rehabilitace

Při prezidentské amnestii 9. května 1960 byla propuštěna většina obviněných s 5iletou podmínkou. Pouze Vilém Schaffer byl propuštěn až v roce 1962 s 10iletou podmínkou, která se mu další amnestií z 9. května 1965 zkrátila na 5 let.⁶⁴⁷ Pokusy o rehabilitaci odsouzených započaly s postupným uvolňováním politické situace v druhé polovině 60. let.⁶⁴⁸ Rehabilitace ing. Jana Dostálka nepřipadala zpočátku paradoxně v úvahu, neboť jeho předčasná smrt způsobila, že vlastně nebyl odsouzen. Pokud by se procesu účastnil, postupovali by jeho příbuzní pravděpodobně společně s ostatními. Dostálkova dcera Zdislava za rodinu podala 15. dubna 1969 u krajského soudu v Praze návrh na přezkoumání rozsudku Nejvyššího soudu v Praze ze dne 1. dubna 1955.⁶⁴⁹ Návrh byl 4. července 1969 odmítnut z důvodu Dostálkova předčasného úmrtí.⁶⁵⁰ Po tomto neúspěchu podala již 14. července 1969 Zdislava Juklová-Dostálková na krajskou prokuraturu v Praze žádost o přešetření smrti ing. Jana Dostálka, který jak uvedla: „zemřel za záhadných okolností.“⁶⁵¹ V žádosti bylo vysloveno podezření, že orgány státní moci zavinily svojí činností či nedbalostí Dostálkovu smrt a bylo žádáno zavedení jejich případného stíhání. Tuto žádost nemohla krajská prokuratura „překousnout“ a předala ji Vyšší vojenské prokuratuře v Příbrami, která ji zamítla.⁶⁵²

⁶⁴⁷ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Amnestie, list 178

⁶⁴⁸ Ve vězení zemřela Milada Schafferová a PhDr. František Karas.

⁶⁴⁹ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Návrh na rehabilitaci ing. Jana Dostálka – 15. 4. 1969

⁶⁵⁰ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Usnesení Zvláštního senátu krajského soudu v Praze – 4. 7. 1969

⁶⁵¹ V této žádosti i v předešlém usnesení krajského soudu v Praze se uvádí datum Dostálkovy smrti 20. března 1955 (a ne 21. března). Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Žádost o přešetření smrti ing. Jana Dostálka 1969

⁶⁵² Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Žádost o přešetření smrti ing. Jana Dostálka 1969

Současně s těmito pokusy podali žijící odsouzení z tohoto procesu návrh ke Krajskému soudu v Praze na svou rehabilitaci. Ten jejich návrhu 18. dubna 1969 vyhověl a „rozsudek Nejvyššího soudu zrušil jako vadný.“⁶⁵³ K průběhu vyšetřování i procesu tento soud mj. uvedl: „Jednalo se o vynucená doznání, která byla naučena nazpaměť a při hlavním přelíčení jen opakována. Svědecké výpovědi se týkaly osob, které měly býti stíhány jako spoluobvinění a rovněž byly vynucovány v administrativním řízení.“⁶⁵⁴ Toto rozhodnutí ovšem v 70. letech Krajský soud opět zrušil, takže plné rehabilitace všem obviněným v procesech s „protistátní skupinou KDS“ se dostalo až po listopadu 1989 jako příslušníkům třetího odboje.

Ing. Jan Dostálek byl na základě žádosti dcery Marie Tilschové-Dostálkové rehabilitován Městským soudem v Praze až 14. prosince 1992. Tento soud k jeho rehabilitaci konstatoval: „Byl nezákonně zbaven svobody v souvislosti s vyšetřováním pro rehabilitovaný trestný čin velezrady § 78. ...“⁶⁵⁵

⁶⁵³ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Rozhodnutí Krajského soudu ze dne 18. dubna 1969, list 190, str. 7

⁶⁵⁴ AMV, sv. V-612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Rozhodnutí Krajského soudu ze dne 18. dubna 1969, list 190, str. 7

⁶⁵⁵ Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Zpravodaj města Kostelce n. O., březen 2005, str. 16

8. Závěr

Pokusil jsem se načrtnout biografii ing. Jana Dostálka a nastínit některé jeho postoje a charakterizovat jeho osobu ve světle důležitých dějinných událostí minulého století.

Při hodnocení jeho životní dráhy vystupuje do popředí idea, která jej provázela po většinu jeho života. Sám ji nejpřesněji vyslovil 20. září 1930 v Hradci Králové na sjezdu Mladé generace ČSL: „*Katolická Československá republika! To je náš cíl!*“⁶⁵⁶ ing. Jan Dostálek, ač se to někdy může zdát, rozhodně nebyl katolickým fanatikem, byl jen hluboce věřícím člověkem, který se snažil realizovat to, čemu věřil. Jeho představa lepší společnosti, jež by se zakládala na principech katolické víry, byla možná utopií z pohledu většiny národa, který ji nesdílel. Této myšlence ale zasvětil značnou část své politické kariéry.

Již za monarchie, kdy vstoupil do řad formujícího se katolického politického hnutí, dal najevo svůj postoj k některým základním politicko-náboženským otázkám, který jej přivedl do řad konzervativního křídla tohoto hnutí. Vznik Československé republiky přijímal Dostálek s euforií a nadějemi. Proto pro něj byl počáteční protináboženský boj určitým rozčarováním, ale zároveň ho přivedl k zásadním rozhodnutím. Také proto krátce po vzniku státu vstoupil do řad Československé strany lidové. Stejně jako mnozí další lidovečtí politici si uvědomoval, že právě státotvorná linie politického katolicismu je jedinou schůdnou cestou k podpoře a rehabilitaci katolické církve, která se u nás po pádu monarchie nacházela ve velké krizi.

Ing. Jan Dostálek vedl svůj boj prostředky, které měl k dispozici. Byl velice dobrý řečník. Měl dar svým „plamenným“ vystupováním strhnout posluchače. Během let se v „Ciceronském řemesle“ dále zdokonaloval a získával jistotu.

Ve společnosti vystupoval vždy perfektně oblečen a jeho poznávacím znamením byla všudypřítomná hořící cigareta ve špičce či doutník. Ing. Jan Dostálek byl vášnivý kuřák, jehož tato „neřest“

⁶⁵⁶ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 127

provázela takřka až do hrobu. Nebyl rozhodně žádný „tichý ušlápnutý mnich“, ale rád se pohyboval ve společnosti. Byl velmi společenský nikoli pouze z titulu svých funkcí a nutnosti formálně se účastnit reprezentačních akcí, ale proto, že se rád setkával s lidmi a rád se i prezentoval.

Dostálkovy postoje k agrárikům a k socialistům do značné míry odpovídaly politické linii ČSL. Zatímco socialisty kritizoval více v průběhu 20. let, agrární politice „spílal“ hlavně v desetiletí následujícím.

Jeho postoje ke komunistické a později i k nacistické ideologii byly zásadně odmítavé. O sovětském režimu prohlásil již v roce 1931: *„Jednotlivce připravil o veškerou svobodu, aby jej učinil otrokem celku, kolečkem ve stroji společenské produkce.“*⁶⁵⁷

Dostálkovy vyhraněné postoje vůči totalitním systémům představovaly neoddělitelnou složku jeho osobnosti. Budoucnost lidstva viděl v křesťanském solidarismu: *„Jedině nauka náboženství křesťanského může usmířit boháče s chudinou. [...] Křesťanství dovede přinutit kapitalistu k tomu, aby bez násilí plnil svoje povinnosti vůči dělníkům, ale opět jedině křesťanství přinutí dělníka, aby svědomitě plnil své povinnosti vůči zaměstnavateli.“*⁶⁵⁸

Pro Jana Dostálka byla rodina základem všeho dění, čerpal z ní sílu a její podpora byla pro něj předpokladem jakékoliv veřejné, tedy i politické činnosti. Dostálkovo manželství lze označit jako klidné a harmonické. Díky svým funkcím pobýval ovšem nemalou část svého času mimo rodinu. Zdravotní stav jeho choti vyžadoval pravidelnou hospitalizaci, takřka již od porodu druhé dcery Marie (1910). Je zvláštní ironií osudu, že Antonie Dostálková i přes četné nemoci, které ji soužily po většinu života, svého chotě nakonec o mnoho let přežila.⁶⁵⁹ „Péče“ komunistického bezpečnostního aparátu o ing. Jana Dostálka v 50. letech mu nepochybně ukrátila život. Spolu s manželkou vychovávali své děti v podobném duchu jako byl vychováván on sám.

⁶⁵⁷ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 28

⁶⁵⁸ Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933, str. 34-5

⁶⁵⁹ Antonie Dostálková zemřela 2. listopadu 1967. Pozůstalost ing. Jana Dostálka, Antonie Dostálková-parte

Byly vedeny přísně katolicky. Nebyl to takový problém, neboť se v tomto prostředí pohybovaly odmalička. Dostálkovy časté styky s církevními hodnostáři, počínaje Msgre. Staškem, biskupem dr. Píchou, arcibiskupem dr. Kašparem a mnohými dalšími působily také na jeho děti.

Pozice ing. Jana Dostálka v ČSL se postupně vyprofilovala do jakéhosi středu mezi Bohumilem Staškem a Janem Šrámkem. Zůstával nadále konzervativním katolickým politikem, na druhou stranu se výrazně angažoval v sociální oblasti, a zvláště v dobách hospodářské krize, kdy vykonával významnou funkci ministra veřejných prací. Tyto jeho aktivity jej postavily do „opozice“ vůči výrazně pravému křídlu strany reprezentovaném dr. Janem Jiřím Rücklem.

Dostálkovy postoje v září 1938 jednoznačně svědčí o jeho loajalitě k československému státu. Lidovecká minulost i protikomunistické postoje, které se ještě utužily po únoru 1948, nepochybně vedly k jeho uvěznění v roce 1954 a smutnému závěru života v žaláři. Fakt, že se nedočkal „svého“ procesu, paradoxně přispěl k rychlejšímu zapomení tohoto podle mého názoru – neprávem opomíjeného politika.

Politické funkce, které během své kariéry ing. Jan Dostálek zastával rozhodně nepatřily k nevýznamným. Jako místopředseda sněmovny a člen jejího Stálého výboru, později jako ministr veřejných prací a průmyslu, obchodu a živností měl možnost po delší dobu ovlivňovat řízení státu. Také funkce dosažené v ČSL, v níž byl po celé meziválečné období členem užšího výkonného výboru, pokladníkem a posléze místopředsedou české zemské organizace, mu dávaly nemalé pravomoci. Dostálkovy pevné postoje v různých krizových obdobích dějin našeho státu jsou dalším důvodem, proč by se na tohoto katolického politika nemělo zapomínat.

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv ČVUT

- Katalogy studentů a absolventů 1904-1922

Archiv hl. m. Prahy

- fond Praesidiální kancelář rady hlavního města Prahy - oddělení osobní
- Almanachy hlavního města Prahy
- Věstníky hlavního města Prahy
- Adresář královského hlavního města Prahy

Archiv KDU-ČSL (Praha)

- fond 18 Osobnosti ČSL
- fond 35 Novinové výstřižky 1. republika
- fond 40 Historie ČSL

Archiv ministerstva vnitra

- svazek V-392
- svazek V-612
- svazek V-1326
- svazek V-1447
- svazek V-2862
- svazek V-5239
- Z-6-332-3
- Z-10-176
- Z-10-311
- 300-5-2
- 300-19-2
- 301-39-1
- 302-27-30
- 305-386-2

Archiv Národního shromáždění České republiky

- fond APS – Archiv poslanců a senátorů

Národní archiv České republiky

- fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1921-1930
- fond Ministerstvo veřejných prací
- fond 225 – Ministerstvo vnitra I – prezidium
- fond 1082 – Předsednictvo ministerské rady 1918-45
- fond 207 – Zemský úřad Praha
- fond Procházka Adolf, Prof. JUDr.
- fond Hála František
- fond Rückl Jan Jiří, dr.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv, Praha-Invalidovna

- fond Kmenové listy
- fond 20

Pozůstalost inq. Jana Dostálka (v držení autora)

Elektronické prameny (internet)

Společná československá digitální parlamentní knihovna –
www.psp.cz/eknih/ :

Národní shromáždění republiky Československé 1925 – 1929,
Poslanecká sněmovna

Národní shromáždění republiky Československé 1929 – 1935,
Poslanecká sněmovna

Národní shromáždění republiky Československé 1935 – 1938,
Poslanecká sněmovna

Senát – historické senátní tisky – www.senat/zaiimavosti/tisky/ :

Historické senátní tisky z 2. volebního období 1925 – 1929

Historické senátní tisky z 3. volebního období 1929 – 1935

Historické senátní tisky z 4. volebního období 1935 – 1938

Periodika

- Boj* (Praha), rok 1937
- Čech* (Praha), rok 1914
- Český kraj* (Praha), rok 1910
- Den* (Brno), roky 1912-9
- Hlas Národa* (Praha), rok 1910, 1914
- Informační listy ČSL* (Praha), rok 1946
- Lid* (Brno) – deník ČSL, roky 1919-36
- Lidová Demokracie* (Praha), rok 1948
- Lidové listy* (Praha) – deník ČSL, roky 1922-38
- Polední Lidové listy* (Praha) – týdeník ČSL, roky 1934-35
- Pondělní Lidové listy* (Praha) – týdeník ČSL, roky 1935-37
- Lidové listy* (Kolín), rok 1912
- Mír* (Praha), rok 1912-13
- Mír* (Praha), rok 1918-21
- Náš Věk* (Brno) – moravský týdeník ČSL, rok 1925
- Naše Listy* (Praha), rok 1904-1912, 1918-20, 1928-29
- Orličan* (Kostelec nad Orlicí), 1938-39
- Pražský Obzor* (Praha), týdeník ČSL, rok 1923
- Pražský Večerník* (Praha), rok 1932-34
- Přítomnost* (Praha), rok 1938-39
- Slovák* (Bratislava), rok 1937
- Sociální boj* (Praha), rok 1936
- Štít* (Hradec Králové) – týdeník ČSL, roky 1918-19, 1934-7, 1945-8
- Týden* (Praha), rok 1912-14
- Venkov* (Praha), rok 1934
- Venkovan* (Praha), rok 1933
- Vltavské proudy* (Praha) – měsíčník pro zájmy Povltaví, Posázaví a Poberouní, rok 1934
- XX. věk* (Praha), rok 1912
- Zpravodaj města Kostelce nad Orlicí* (Kostelec nad Orlicí), rok 1993, 2005

Vydané prameny

Dostálek, Jan: *Exposé ministra veřejných prací Jana Dostálka o úkolech ministerstva veřejných prací v roce 1937*. MVP, Praha 1936

Kol. aut.: *Lidová ročenka 1931*. Praha 1931

Král, Václav: *Politické strany a Mnichov*. Svobodné Slovo, Praha 1961

Mnichov v dokumentech. 2. díl, Zrada české a slovenské buržoasie na československém lidu. SPNL, Praha 1958

Placht-Havelka: *Předpisy pro vysoké školy republiky Československé*. SN, Praha 1932

Program cis. král. České vysoké školy technické. Část 1. – Předpisy a nařízení. Praha 1904

Program cis. král. České vysoké školy technické na studijní rok 1907-8. Část 2. Praha 1907

Zaděra, Vladimír: *Politické strany v Národním shromáždění*. Praha 1929-30

Zaděra, Vladimír: *Národní shromáždění ve čtvrtém volebním období*. Novina, Praha 1935

Žampach, F. M.: *Ročenka Československé strany lidové 1928*. Typos, Brno 1928

Paměti

Bunža, Bohumír: *Československá strana lidová*. Řím 1971

Drtina, Prokop: *Československo můj osud*. Svazek 1, Melantrich, Praha 1991

Jiroušek, Tomáš Josef: *Bohumil Stašek*. Praha 1932

K 50. narozeninám našeho pana ministra. Adalbertinum, Hradec Králové 1933

Kol. aut.: *Padesát let Bohumila Staška. Kytice přátelských vzpomínek*. Praha 1936

Vzpomínky Marie Tilschové-Dostálkové a jejího manžela Jiřího Tilsche, rukopis v držení autora

Vzpomínky Zdislavy Kasalové-Juklové, rukopisný záznam rozhovoru

Literatura

- Andrš, Josef – Tuleškov, Ogňan: *Tradice ČSL*. Vyšehrad, Praha 1988
- Čechurová, Jana: *Česká politická pravice*. Lidové Noviny, Praha 1999
- Daněk, Břetislav – Slezáková, Alena: *70. výročí zrodu ČSR a vznik ČSL*. Praha 1988
- Československo-BIOGRAFIE. 1. díl, A-K, D série 15 Dostálek Jan-1, Státní tiskárna v Praze 1938
- Dostálek, Jan: *Československá strana lidová a stát*. Hradec Králové 1929
- Dostálek, Jan: *Katolická akce, její význam v našem národě a praktické provádění*. Adalbertinum, Hradec Králové 1939
- Dostálek, Jan: *Katolická inteligence*. Hradec Králové 1941
- Dostálek, Jan: *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. Hradec Králové 1945
- Dostálek, Jan: *Náš cíl*. I. díl, Praha 1933
- Dostálek, Jan: *Náš cíl*. II. díl, Praha 1937
- Dostálek, Jan: *O městě a kultu mrtvých*. Hradec Králové 1941
- Dostálek, Jan: *První český arcibiskup Arnošt z Pardubic*. Hradec Králové 1942
- Dostálek, Jan: *Samospráva obce a její úlohy*. Praha 1919
- Dostálek, Jan: *Vodohospodářské úkoly Československé republiky*. Praha 1933
- Dostálek, Jan – Kovařík, František: *Inženýr ve veřejné správě v průmyslu a hospodářství*. Praha 1932
- Dostálek, Jan – Šorm, Antonín: *Úcta sv. Václava na území Královéhradecké diecéze*. 1. díl. Hradec Králové 1942
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality*. Paseka, Praha 2004
- Hodný, Martin: *Českoslovenští politici 1918/1991*. Praha 1991
- Jan Šrámek - kněz státník politik. FF UP, Olomouc 2004
- Kaplan, Karel: *Československo v letech 1948-1953*. 2. část, SPN, Praha 1991

- Kaplan, Karel: *Československo v letech 1953-1966*. 3. část, SPN, Praha 1992
- Kaplan, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Doplněk, Brno 1997
- Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister&Principal, Praha 2001
- Kárník, Zdeněk: *Habsburk, Masaryk či Šmeral. Socialisté na rozcestí*. Karolinum, Praha 1996
- Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl I. (1918-1929), Libri, Praha 2000
- Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl II. (1930-1935), Libri, Praha 2002
- Kárník, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl III. (1936-1938), Libri, Praha 2003
- Klímeček, Antonín: *Boj o Hrad*. 1. díl. Panevropa, Praha 1996
- Klímeček, Antonín: *Boj o Hrad*. 2. díl. Panevropa, Praha 1998
- Klímeček, Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XIII. 1918-29, Paseka, Praha Litomyšl 2000
- Klímeček, Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XIV. 1929-38, Paseka, Praha Litomyšl 2002
- Kol. aut.: *Významné osobnosti okresu Rychnov nad Kněžnou*. SOA Rychnov nad Kněžnou, Rychnov nad Kněžnou 1994
- Kopecká, Jana: *Československá strana lidová v Čechách 1935-8*. Diplomová práce na FF UK, Praha 2000
- Král, Václav: *Dny, které otřásl Československem*. Naše vojsko, Praha 1975
- Lukeš, Bohumil: *Historie křesťanské demokracie ve středoevropském prostoru*. Evropská akademie pro demokracii, Jihlava 2002
- Marek, Pavel: *Český katolicismus 1890-1914*. FFUP, Olomouc 2003
- Olivová, Věra: *Dějiny první republiky*. Karolinum, Praha 2000
- Pehr, Michal: *Československá strana lidová 1945-6*. Rigorózní práce na FF UK, Praha 2002
- Peroutka, Ferdinand: *Budování státu*. Díl 1-4. Lidové Noviny, Praha 1991

- Procházková, Brigita: *Československá strana lidová v roce 1929*.
Diplomová práce na FF UK, Praha 1998
- Projev pana ministra veřejných prací ing. Dostálka o celkovém rámci vodohospodářského programu celého státu*. A. Otava, Kyšperk 1933
- Renner, Jan: *Československá strana lidová 1945-8*. Brno 1999
- Rychlík, Jan: *Proces proti tzv. slovenským buržoazním nacionalistům*. Dějiny a Současnost 2/1997. Praha 1997
- Stašek, Bohumil: *Československá strana lidová ve své práci a úkolech*.
Praha 1937
- Tomeš, Josef a kol.: *Československý biografický slovník*. Academia, Praha 1992
- Trapl, Miloš: *Monsignore Jan Šrámek*. Danal, Olomouc 1995
- Trapl, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. SPN, Praha 1990
- Vejvar, Stanislav: *Msgre. Bohumil Stašek*. Rigorózní práce na FF UK, Praha 2005
- Vojenské dějiny Československa. Díl II. Naše Vojsko*, Praha 1986
- Vykoukal, J. – Litera, B. – Teichman, M.: *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944 -1989*. 1. vyd. Libri, Praha 2000
- Za svobodu a demokracii I*. nakladatelství Karolinum, Praha 1999

Přílohy

Textové přílohy:

Text č. 1 Článek ing. Jana Dostálka, včetně redakčních zásahů
Orličan, č. 19, ročník XXVIII., 6. května 1939, str. 1

Ing. Jan Dostálek: Náš hlavní cíl

Nedávné události potvrdily, že jsme se nemýlili, když jsme tak často rozhlašovali, že bytí Československé republiky závisí větší měrou na celkových poměrech evropských a světových než na domácích.

Stát tento vznikl za jedné evropské konstelace a přestal existovati, když tato ztroskotala. Osud jeho nezávisel jen na vnitřních poměrech jak je vytvářely čl. síly, nýbrž a to především na mocenských silách v Berlíně, Londýně, Římě a Paříži.

Jakmile Spojené státy americké prohlásily nezájem o politické věci Evropy a Itálie pro nesplněné závazky „Dohody“ přestala býti součástí osy Londýn – Paříž ocitlo se Československo na nakloněné ploše. Situace stávala se tím nebezpečnější, čím Velké Německo a osa Berlín – Řím se prokázala v Evropě mocnější. Co zatím na straně jedné mocenské síly Třetí Říše mohutněly, prodělávala Francie své těžké sociální i politické zápasy a bolševické Rusko nebylo na tom lépe. V těchto osudových chvílích jsme přehlíželi, či podceňovali zeměpisná fakta, jež dala tušiti, že dříve či později bude naše místo v prostoru, který po tolik staletí patřil do sféry německého vlivu. Tvůrcové versailleského míru nám nepřímo tento osud připravili, když nás jako Robinsona na osamělý ostrov v moři německých zájmů vylodili a o náš život se nepostarali. Zapoměli, že právě versailleským mírem dali Německu injekci životnosti, která jej za necelých dvacet roků přivedla na vrchol moci.

Co budeme dělat nyní? Nebudeme utíkat ani do předu ani dozadu, t. j. nebudeme a nesmíme dělat politiku dobrodruhů a radikálů ani zbabělců. Žádné ujednání, které jsme uzavřeli s německou říší, žádný z projevů odpovědných říšských činitelů nečiní naše právo na národní existenci sporným. Úmluva říšského kancléře s prezidentem Háchou, nařízení o Protektorátu, projev protektora šlechtice Neuratha, to je nyní naše nová česká Ústava. Naším hlavním cílem je zachovati národ. Zpronevěří-li se někdo z našich tomuto základnímu požadavku, kde půjde o první a poslední věci národa, nesmí nás přivézt z rovnováhy. Každý takový, jako uschlá větev národního kmene bude odstraněn. A srdce národa bude stejně tlouci v zdravém těle a to stejným tempem, jako už po tisíc let odbíjí věčnou přísahu všech národů: „Chceme žít!“

Ano chceme žít a to šťastně žít. Nezapomínejme ale, že otázka našeho národního štěstí je otázkou mravní. Národ, jehož charakter a mravní hodnoty povážlivě poklesly, nemohl by úspěšně žiti vedle národa tak silně a disciplinovaně žijícího, jakým je národ německý.

Mravně pochybný národ náš musel by duševní síle německé dříve či později podlehnouti. Ovšem i Němci, s nimiž chceme míti naprosto korektní poměr musí uznati, že obrovská většina žádného národa, tedy i našeho nemůže za odpadky a neodpovědné činy periferie, jímž se každý řádný občan vyhýbá a které patří jen na smetiště. Co budeme dělat nyní? Každý na svém místě co nejlépe pracovati a všemožně se starati o rozhojnění duchovních i hmotných hodnot národa, abychom se mohli vždy hrdě a každému zpříma podívati do očí a měli vědomí, že jsme národu poctivě a věrně sloužili, že jsme nebyli obílenými hroby, když nás volal čas.

Text č. 2 Článek ing. Jana Dostálka

Orličan, č. 20, ročník XXVIII., 13. května 1939, str. 1

Budiž jasno!

Konstatuji, že do mého článku „Náš hlavní cíl“ v posledním čísle „Orličanu“ se vloudily některé chyby a nedopatření, na základě kterých by mohly některé věty zvláště v druhém sloupci článku býti nesprávně chápány. Tak hned první věta měla zníti : „Národ, u něhož by charakter a mravní hodnota povážlivě poklesly, nemohl by úspěšně žiti vedle národa tak silně a disciplinovaně žijícího, jakým je národ německý.“ Ještě hůře vypadla druhá věta, jejíž text správně zní : „Kdyby se měl národ náš státi mravně ochablým, musel by dynamické síle německé dříve či později podlehnouti.“ Nepatřila do článku naprosto odchylná slova „pochybný a duševní“ místo ochablý a dynamický a vypadla slova: Kdyby se měl státi. Z opraveného je patrné, že obě věty byly podmíněčné a nikoliv určující a tvrdící, že národ je mravně ochablý, což ostatně je i z chybně čtenářům předloženého článku patrné. Vždyť se v něm na jiném místě mluví jasně : „A srdce národa bude stejně tlouci v zdravém těle a to stejným tempem, jako už po tisíc let.“ Zdravé tělo národa vylučuje mravní ocháblost. To je a má býti každému nepředpojatému čtenáři věci samozřejmou. Ostatně i další věta správnost mého tvrzení dokazuje. Praví se v ní : „Ovšem i Němci, s nimiž chceme míti obapolně naprosto korektní poměr musí uznati, že obrovská většina každého národa, tedy i našeho, nemůže za odpadky a neodpovědné činy periferie.“ (V této větě bylo nesprávné slovo žádného, namísto každého a chybělo slovo obapolně.) Tato věta nad slunce jasněji konstatuje, že obrovská většina národa nemůže nésti zodpovědnost za neuvážené činy jedinců a že je tedy obrovská většina národa taková, jakou má býti.

Je krajně nespravedlivé, ne-li zlomyslné vytrhnouti z článku jedinou a to ještě neúplnou, zkomolenou větu a činiti z ní nesprávné závěry a nepřihlížeti k ostatním větám celku, které potvrzují dobře míněnou tendenci článku. Se vším důrazem odmítám připisovati článku tendenci, kterou rozhodně neměl. Mám přinejmenším tutéž lásku k národu, jako ti, kteří si můj článek nesprávně vyložili. Se všemi lidmi dobré vůle přeji těžce zkoušenému národu šťastnou a lepší budoucnost.

V Kostelci n. Ori., 9. května 1939.

Ing. Jan Dostálek.

**Text č. 3 Úryvek z obhajoby ing. Jana Dostálka proti žalobě.
4. prosince 1946**

AMV, sv. V-612, k. 2, Operativní podsvazek 10, Veřejné hlavní přelíčení,
list 96-7

Po přednesení obžaloby udává :

Článek v časopise Orličan ze dne 6. května 1939 napsal jsem na výslovnou žádost dr. Josefa Řezníčka šéfredaktora časopisu Našinec. Článek jest věrnou parafrází z článku dr. Peroutky v časopise Přítomnost, což dokládá Posel z podhoří ze dne 20. května 1939. Článkem tím není nijak urážen český národ a také jsem byl takového úmyslu naprosto dalek. Věta o národu, jeho charakter a mravní hodnoty povážlivě poklesly nemůže se vztahovati na český národ tak, jakoby český národ byl za takový pokleslý národ prohlašován, nýbrž byla to výstraha národu, aby uchoval své mravní hodnoty, jakých je nutně potřebí má-li si uchovati život vedle národa německého. Věta o tom, že úmluva říšského kancléře s prezidentem Háchou a projev šlechtice Neuratha jsou naši novou českou ústavou byla doslovně opsána z Peroutkova článku z Přítomnosti a není rovněž žádným zlehčováním skutečně platné české ústavy. Pravý smysl článku osvětluje jeho závěr počínající větou: Co budeme dělati nyní. Rovněž tak poukazuji na větu: Naším hlavním cílem jest zachovati národ. Následující pasus o tom kdo se zpronevěří tomuto základnímu požadavku, že bude z národního kmene odstraněn a o tom, že srdce národa bude stejně bito ve zdravém těle a to stejným tempem po tisíc let, odbíjí věčnou přísahu všech národů: Chceme žít. Tato věta nese svědčí o žádném nestatečném postoji nýbrž naopak jest důkazem pravého mého smýšlení, ke kterému jsem se takto veřejně přihlásil.

Text č. 4 Úryvek ze žaloby proti „vedoucím účastníkům podzemní organizace zvané ‚Křesťansko-demokratická strana‘ a jejich pomahačům“ z 29.11. 1954.

AMV, sv. 612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, list 93-7

Vítězným únorem 1948 byli reakční představitelé bývalé lidové strany pro vždy zbaveni možnosti zneužít k nepřátelské činnosti proti lidově demokratickému Československu legální platformy. Část jich uprchla do kapitalistických zemí a ostatní předstírajíce kladný poměr k lidově demokratickému zřízení v ČSR, nebo jinak maskující, zůstali na území Československé republiky.

Obě tyto skupiny nepřátel jsou od počátku spjaty společným cílem, svrhnout za pomoci amerického imperialismu lidově demokratické společenské zřízení v ČSR, obnovit kapitalismus a moc buržoazie. Poněvadž ztratili jakoukoliv podporu v masách pracujících spekuluji na válku a okupaci území Československé republiky americkými imperialisty.

Uprchlí zrádní představitelé býv. ČSL byli před národem již dávno odhaleni jako přísluhovači amerického imperialismu a mezinárodní reakce. Úsilím orgánů ministerstva vnitra byla však odkryta i ona část reakčních představitelů býv. ČSL, kteří jako rozsáhlá podzemní organizace – ruku v ruce se svými zrádnými společníky v zahraničí – připravovali zničení lidově demokratického zřízení a obnovu panství buržoazie v ČSR. Mezi tyto odhalené nepřátele patří i žalovaná skupina obviněných.

Jejich doznáním, výpověďmi svědků a zabaveným doličným materiálem je prokázáno, že obvinění Schaffer, Dostálek, Sakrejda, Pups Fr. a další organizovali z řad reakčních příslušníků býv. ČSL již od druhé poloviny roku 1948 a zejména od roku 1950 až do svého zatčení krajské a okresní ilegální organizace tzv. „Křesťansko-demokratické strany“. Tak byly vytvořeny protistátní organizace KDS v kraji pražském, hradeckém, ústeckém, karlovarském, v Klatovech a jinde.

Jak bylo orgány ministerstva vnitra zjištěno, udržovaly vybudované protistátní organizace KDS přímé spojení nejen s uprchlými zrádci, ale též s imperialistickými rozvědkami. Tak člen ilegální organizace KDS na Klatovsku Václav Smaha prováděl protistátní činnost v rámci KDS jako zaverbovaný agent Gehlenovy západoněmecké rozvědky. Vedoucí ilegálního krajského vedení na Ústecku Karel Vaněk byl v přímém špionážním spojení s agentem americké rozvědky CIC Haškem.

Vytvořené protistátní organizace KDS, jak je prokázáno, prováděly na území ČSR rozvratnou a špionážní činnost. Ilegální organizace na Ústecku a Klatovsku používaly v boji proti lidově demokratickému Československu i odporných záškodnických metod a to rozšiřování náказы slintavky, kulhavky a mandelinky bramborové.

Schaffer, který měl spojení na vedoucí všech těchto podzemních organizací a byl v přímém styku s agentem Gehlenovy rozvědky Smahou, se stal fakticky jejich organizačním vůdcem. Vedle Dostálka,

Sakrejdy, Frant. Pupse, Hofmana, Dvořáka, Karase, Jos. Pupse a dalších se Schaffer stal také jedním z členů celostátního vedení ilegální organizace KDS, k jehož utvoření došlo v bytě u Sakrejdy, po vzájemné dohodě všech členů hradecké protistátní organizace KDS.

Úkolem vytvořeného ilegálního vedení KDS bylo, v době jimi očekávané americké vojenské intervence v ČSR obsadit státní a stranické objekty prostřednictvím bojových oddílů z řad tvořených ilegálních důvěrnických sítí a býv. reakčních členů organizace Orla.

Až do svého zatčení se scházeli obvinění se svými společníky a pomahači ve svých bytech a jinde na tajných schůzkách, kde projednávali úkoly své nepřátelské činnosti, směrnic pro její konkrétní provádění v krajích a okresech a program jimi organizované ilegální KDS, který se měl stát součástí programu budoucí buržoazní vlády.

Předním úkolem, který ukládal Schaffer svým společníkům bylo zapojovat do ilegální organizace pro protistátní činnost další osoby, vhodné též pro převzetí politických a hospodářských funkcí pro činnost KDS po jimi očekávaném a připravovaném zvratu. Dalším úkolem bylo sabotovat výstavbu JZD, družstevních a komunálních podniků a narušovat činnost Národní fronty, volby do národních výborů 1954 rozšiřováním bílých lístků apod.

Na základě původního nepřátelského programu, odeslaného odsouzeným zrádcem Hostičkou, prostřednictvím opata Opaska do Vatikánu, vypracoval Schaffer se svými společníky program ilegální KDS, ve kterém vytýčili požadavky navrácení znárodněného majetku kapitalistům a církevní hierarchii, likvidaci JZD, rozbití jednoty odborové organizace, obnovení církevních škol, buržoazní formy soudnictví apod. Členové ilegálního vedení, zejména Dostálek, Sakrejda a Frantiček Pups rozvedli za spolupráce Schaffera „tento program“ ještě daleko šířeji v tzv. „směrnících 1-3“. Tyto protistátní „směrnice“ se měly stát základním programem činnosti KDS po zvratu lidově demokratického zřízení v ČSR. V nich opět vytýčili požadavek okamžitého zrušení národních výborů, jejich nahrazení okresními zastupitelstvy a zemskými úřady, v čele starosty, schvalovanými nadřízenými úřady. Dále zrušení všech zákonů, dekretů a nařízení, kterými byla provedena socializace průmyslu, zrušení JZD, ČSSS, STS a navrácení půdy velkostatkářům, obnovit buržoazní státní aparát apod. Odsouzené protistátní zločince chtěli propustit z vězení a dosadit je do funkcí ve veřejném a hospodářském aparátu, občany pokrokově smýšlející, podílející se na výstavbě socialismu chtěli naopak persekvovat. Pro navrácení majetků býv. kapitalistům vypracovali obvinění tzv. „restituční směrnice“ a připravili dokonce i prováděcí formuláře.

Podstatný obsah tohoto nepřátelského a protinárodního programu shrnuli v tzv. protistátním „provolání“, nadepsaném „Občané, Češi a Slováci“, které mělo být uveřejněno ihned po provedeném převratu v ústředním orgánu KDS, pro který byl určen název „Nová politika“. Jeho hlavním redaktorem měl být zrádce Tigríd.

Komisaři americké vlády, která měla vojensky okupovat území naší země, měl být zrádcovský „program“ předložen ke schválení. V zájmu připoutání ČSR k západu měli obvinění v úmyslu vyslat deputaci

k západoněmeckému kancléři Adenauovi a požádat ho o finanční podporu KDS a o pomoc při začlenění ČSR do tzv. „Spojených států evropských“.

Po obnovení kapitalismu v ČSR hodlali se obvinění zmocnit významných pozic ve vedení státu. Tak Dostálek jako předseda KDS byl určen na místo předsedy vlády a kandidáta na úřad prezidenta republiky, Sakrejda se měl stát ministrem vnitra, Schaffer prezidentem Zemského úřadu a další měli obsadit významné funkce ve zdravotnictví, peněžnictví apod.

V zájmu účinnějšího boje pro lidově demokratickému zřízení měli obvinění v úmyslu se spojit při provádění protinárodní a protilidové činnosti s reakčními představiteli býv. Hlinkovy strany lidové a býv. demokratické strany Slovenska.

Text č. 5 Úryvek ze žaloby proti ing. Janu Dostálkovi z 29.11. 1954.

AMV, sv. 612, k. 1, Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti – Vilém Schaffer a spol., Žaloba, list 99-100

Ing. Jan Dostálek se rozhodl společně s obviněnými Hugo Sakrejdou a Pupsem Františkem na několika tajných schůzkách v roce 1951 o vytvoření ilegální protistátní organizace KDS v hradeckém kraji. Spolu se Sakrejdou v průběhu let 1951 získal pro činnost této protistátní organizace, kterou později nazvali KDS, Františka Pupse a Josefa Dvořáka. Na tajných schůzkách projednával záškodnický program této nepřátelské organizace. Již v roce 1951 pozval Dostálek na tajnou schůzku vedení hradecké ilegální skupiny KDS Františka Hofmana z Prahy, o kterém věděl z jeho sdělení, že je rovněž protistátně činným v pražské skupině KDS. Po této schůzce udržoval Hofman stále spojení mezi hradeckou a pražskou protistátní organizací KDS a v roce 1953 zprostředkoval ilegální schůzku mezi Suchánkem a Dostálkem, ke které došlo v Suchánkově bytě v Praze. Dostálek jako vedoucí hradecké skupiny vypracoval spolu se Sakrejdou, Františkem Pupsem, Dvořákem a Hofmanem protistátní „Směrnice č. 1, 2, 3“ a z nich vyplývající provolání ilegální organizace KDS.

Na ilegálních schůzkách v průběhu let 1948-53 se rozhodl Dostálek spolu se s svými společníky, že se KDS pod jejich vedením uchopí po uskutečněním zvratu dnešního zřízení moci a obnoví kapitalistického zřízení v Československu. Dostálek jako jeden z aktivních členů vedení ilegální organizace KDS souhlasil s návrhem hradecké a pražské protistátní skupiny KDS, stát se předsedou KDS, předsedou buržoazní vlády a kandidátem na úřad prezidenta republiky a s návrhem Suchánka obsadit po zvratu lidově demokratického Československa dnešní tiskárnu „Práce“ pro účel vydávání ústředního časopisu organizace KDS.

Obrazové přílohy:

Obr. č. 1 Rodiče Jana Dostálka Barbora a Jan, okolo roku 1900.

Okres) *Lambark*
 Amtsbezirk)
 Místo narození)
 Geburtsort)
 Číslo domu. - Uro. Couš *22.*

Křestní knihy) *pro Sedivce*
 Taufregister)
 Nro. *10278* fol. *102.* lit. *7*
 Nro. Exh. *308 p. 1*

Křestní list.

Tauf-Schein.

Den Tag	narození der Geburt	<i>28. dubna 1883 / 28. dubna roku. Sv. církve rom. april 1883 / stěhu osmdesát tři letitých</i>
	křtu der Taufe	<i>29. dubna 1883.</i>
Jméno dítěte Name des Kindes		<i>Jan Nep. Dostálka</i>
Nábožensví Religion		<i>římsko-katolická</i>
Porod Geburt		<i>manželský</i>
Otec		<i>Jan Dostálka, katolík chalupník v Sedivci č. 22, manželský syn po Josefu Dostálkovi, chalupníka v Sedivci č. 22, a jeho manželky Ma- ry, rozené Šilecké z Sedivce č. 8.</i>
Matka Mutter		<i>Barbora Vitekova, katolická, manželská žena Františka Vitka, rozená z Hlubokovic č. 55, a jeho manželky Barbory, rozené Kötze- rské z Kámonic, obou okresního dyktamanů zám- skéckého.</i>
Kněz, který Priester		<i>František Krémář, fundatista.</i>
Kmotr a svědek Der Pathe u. Zeuge		<i>Jan Veselý z Hlubokovic č. 20. Františka Václavová, manželka Františka Václava z Hlubokovic č. 109.</i>
Porodní bába Die Hebamme		<i>nerkonská: Anna Valentová z Sedivce č. 58.</i>

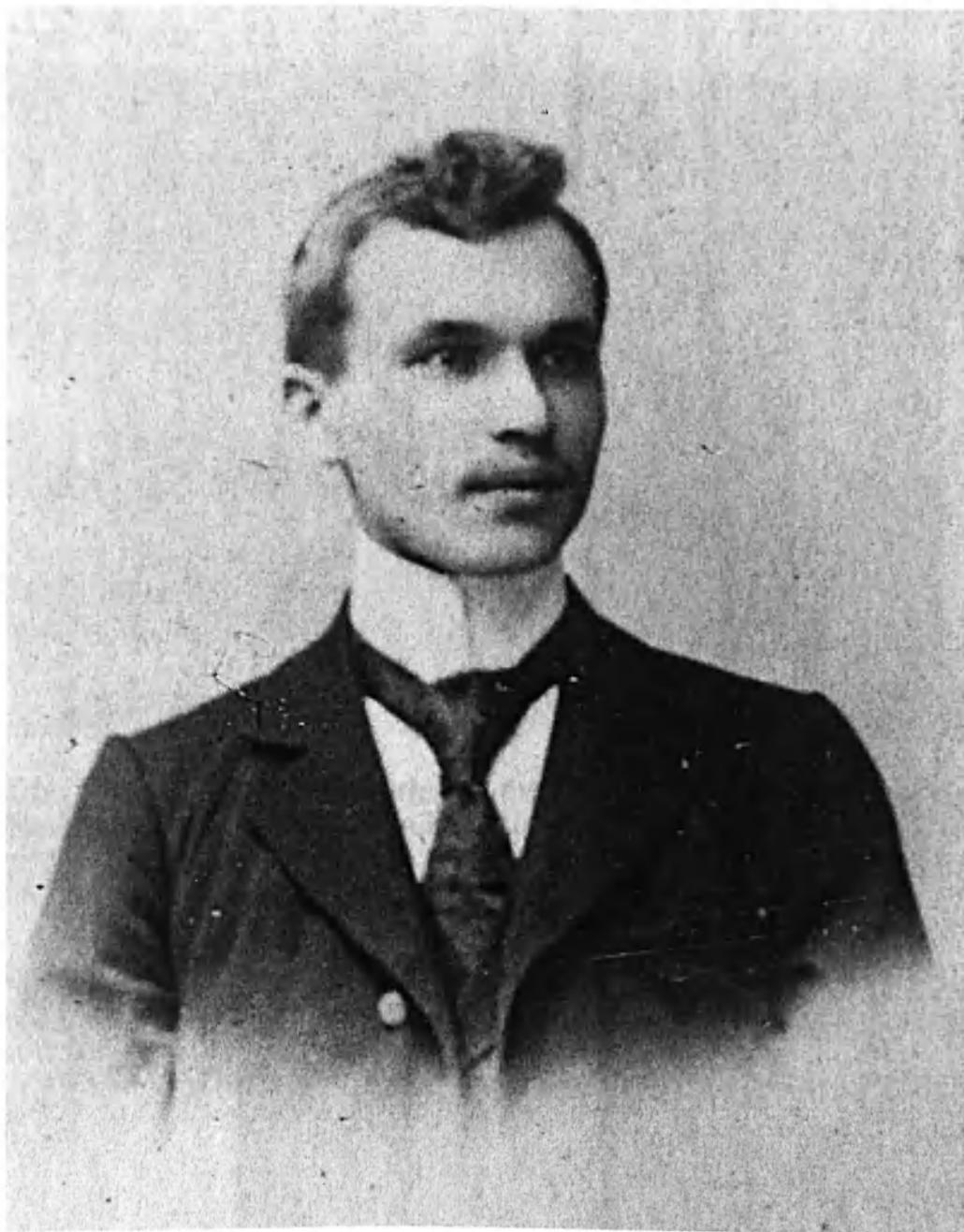
Na potvrzení jest listina tato úředně podepsána a kostelní pečeti opatřena.
 Zur Befräftigung ist dieser Schein amtlich unterschrieben und mit dem Pfarrsiegel versehen.

Dáno od *Lambark* úřadu v *Sedivce* dne *29. srpna* 188 *8.*
 Gegeben vom *S.* Amte in *Kysperon* am *29. srpna* 188 *8.*

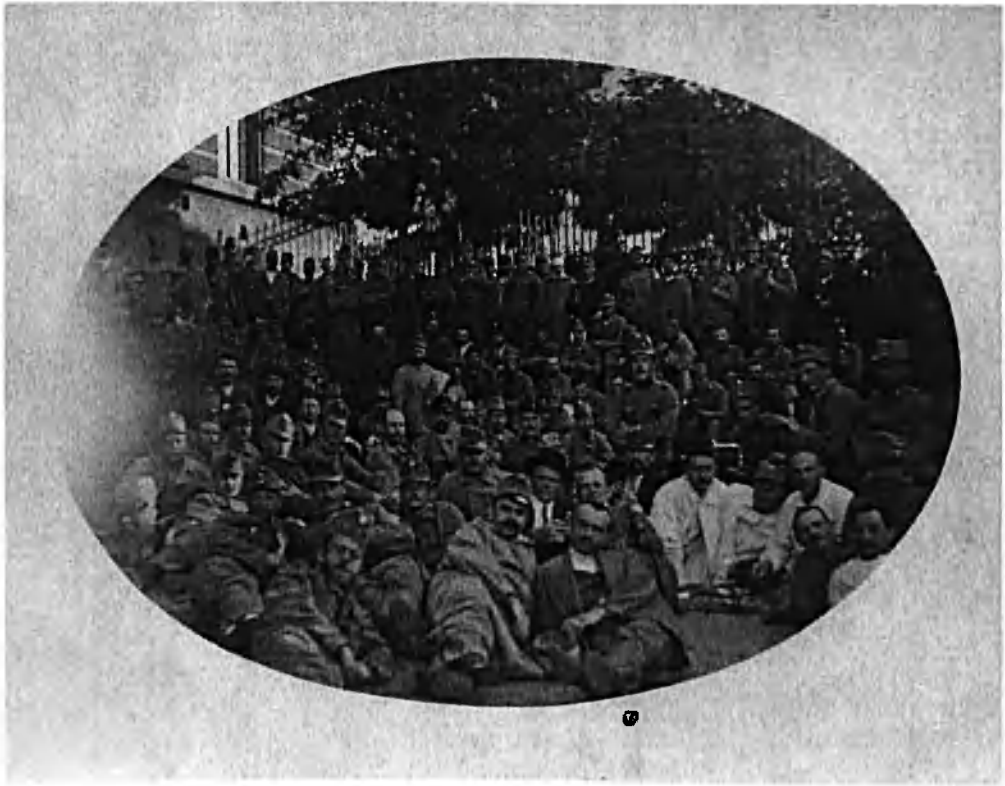

Valtan Tajch
 os. děkan

Obr. č. 2 Křestní list Jana Dostálka, 1883.

Obr. č. 3 Jan Dostálek, absolvent C. k. Vyšší státní průmyslové školy, 1903.

Obr. č. 4 Pacienti vojenské nemocnice na dvoře kasáren na Pohořelci (tečkou je označen ležící Jan Dostálek), červen 1915.

Obr. č. 5 Manželé Antonie a Jan Dostálkovi s dcerami v létě 1916 v Šedivci.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA
NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ.

SLIB

poslanec inž. Jana Dostálka.

Slibuji, že budu věren republice Československé a že budu zachovávat zákony a mandát svůj zastávati podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

PRAHA 30. listopadu 1925 .

J. Dostálka

Přede mnou:

A. V. ...

tajemník posl. sněm. N. S. R. Č.

Obr. č. 6 Poslanecký slib ing. Jana Dostálka, 1925.

Carol al II^{lea}

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională

Rege al României

La totîndeșafii și vitori, Sănătate!

Asupra raportului Ministrului Nostru al Afacerilor
Străine, Cancelar al Ordinilor, sub N° 8240

Am decretat și decretăm:

Art. I. Nominăm membru al Ordinului Coroana României
în gradul de Mare Crucă pe Domnul Inginer
Jan Dostálk; Ministru al Lucrărilor Publice
Scherlovac.

Art. II. Ministrul Nostru al Afacerilor Străine, Cancelar
al Ordinilor, este însărcinat cu executarea acestui Decret.

Făc în București la 12 Februarie 1930

Președintele Consiliului de Miniștri,
Ministrul Afacerilor Străine,
Cancelar al Ordinilor,

Obr. č. 7 Rumunský řád krále Carola II. udělený ministru veřejných prací ing. Janu Dostálkovi, 1930.

Rytířský Řád Božího Hrobu
Pod Vysokou Ochranou Sväte Apostolské Stolicie
Provincie Českoslouvenská.

V Paříži, dne 1. června 1930.

Jeho Slovutnosti

panu

Ing. Janu Dostálkovi
ministru veřej. prací
Československé republiky

Praha.

Vaše Slovutnosti,

Dekretem motu proprio ze dne
čtvrtého dubna roku tisícého devítistého třicátého,
Jeho Excellence Nejjasnější Pán Monsignore Louis
Barlassina, latinský Patriarcha Jerusolimský,
ráčil Vás, na náš návrh, povýšiti na Komtjé-
ra rytířského řádu Božího Hrobu:

Vaše jmenování bude publiková-
no v příštím čísle oficiálního orádu řádu a di-
plom s řádovými insigniemi Vám bude svého
času odevzdán při slavnostní intronisaci sta-
novené papírskými statuty řádu Božího Hrobu.

Obr. č. 8 Udělení Řádu Božího Hrobu ministru veřejných prací
ing. Janu Dostálkovi, 1930.

Obr. č. 9 Ministr veřejných prací ing. Jan Dostálek s chotí v oblíbeném kosteleckém letovisku na Mírově, léto 1930.

Obr. č. 10 „Pan ministr na dovolené“ (vlevo stojí jeho dcera Marie), letovisko Černá Hora, zima 1933.

Obr. č. 11 Vládní delegace na zahájení Pribinových slavností v Nitře – uprostřed stojí předseda vlády Jan Malypetr, za ním ministr veřejných prací ing. Jan Dostálek, úplně vpravo je ministr zemědělství dr. Milan Hodža, srpen 1933.

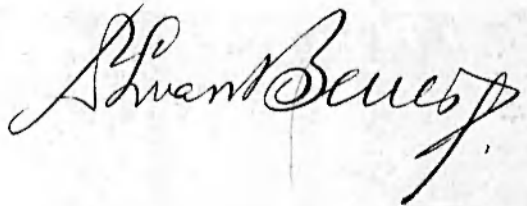
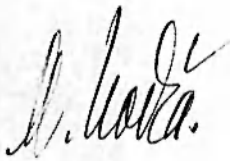

Obr. č. 12 Ministr průmyslu, obchodu a živností ing. Jan Dostálek hovoří na sjezdu ČSL, Praha 1934.

V P r a z e dne 18.prosince 1935.

Pane poslanče Ing.Dostálku,

jmenuji Vás ministrem a pověřuji řízením ministerstva veřejných prací.-

Panu
Ing. Janu DOSTÁLKOVÍ,
poslanci
v P r a z e .

Obr. č. 13 Jmenování ing. Jana Dostálka ministrem veřejných prací, prosinec 1935.

Obr. č. 14 Dostálkova vila v Kostelci nad Orlicí krátce po dokončení v roce 1936.

Obr. č. 15 Ministr veřejných prací ing. Jan Dostálek jako člen doprovodu prezidenta republiky v Českém Krumlově v květnu 1937.

Obr. č. 16 Antonie a Jan Dostálkovi s vnučkou Zdislavou Juklovou, Kostelec 1947.

Obr. č. 17 ing. Jan Dostálek krátce po svém zatčení 2. července 1954, Hradec Králové 1954

IR

U

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

OBVODNÍ

NÁRODNÍ VÝBOR V PRAZE 14

OKRES PRAHA 14

ÚMRTNÍ LIST

V KNIZE UMRTI obvodního NÁRODNÍHO VÝBORU

v Praze 14

VE SVAZKU I/1 ROČ. 1955 NA STRANĚ 23 POD ČÍS. ŘADOVÝM
JEST ZAPSÁNO

Den, měsíc, rok a místo úmrtí	21.3.1955 - dvacátého prvního března. Jeden tisíc devět set padesát pět Praha 14 - Nusle, Tábořská 968
Jméno a příjmení	Jan DOSTÁLEK
Povolání	důchodce
Sex	ženatý
Bydliště	Kostelec n/Orlicí 967, okr. Rychnov n/Křákovou
Pohlaví	mužské
Den, měsíc, rok a místo narození	28. dubna 1882 Šedivec, okr. Žamberk
Jméno a příjmení posuzujícího manžela	Antonie Dostálková, roz. Schneiderová
Jména a příjmení rodičů zemřelého	Jan Dostálek Barbora Dostálková, roz. Vítková
Příčina smrti	záňat pohrudnice 518
Místo a datum pohřbu (kremace)	25.3.1955 pohřeb řehem v Praze - Motole

Předseda: - V. Z.

Praze 15. dubna 1955

v dne

at. matrikáře

Obr. č. 18 Úmrtní list ing. Jana Dostálka, 1955.